

**Drs. Suzanne Tan
Dr. Katja van Vliet
Drs. Marjan de Gruijter
Dr. Trees Pels**

Project 'Vluchtelingengezinnen en Integratie'

*Eindverslag deelproject 1:
Inventarisatie van het aanbod voor vluchtelingengezinnen*

Kromme Nieuwegracht 6

3512 HG Utrecht

Telefoon 030-2300799

Fax 030-2300683

e-mail: secr@verwey-jonker.nl

www.verwey-jonker.nl

December 2004

Inhoudsopgave

1	Aanbod van steun en zorg aan vluchtelingengezinnen	5
1.1	Het onderzoeksproject 'Vluchtelingengezinnen en Integratie'	5
1.2	Methodische verantwoording	8
1.3	Dataverzameling ten behoeve van de inventarisatie	9
1.4	Selectie en beschrijving van voorbeeldpraktijken	10
2	Voorbeeldpraktijken ondersteuning vluchtelingengezinnen	17
	Literatuur	63
Bijlage 1	Inventarisatie aanbod ondersteuning vluchtelingengezinnen	65
Bijlage 2	Contact organisaties aanbod vluchtelingengezinnen	99

1

Aanbod van steun en zorg aan vluchtelingengezinnen

Deze rapportage maakt onderdeel uit van de eindrapportage van het project 'Vluchtelingengezinnen en Integratie' dat met subsidie van het Europees Vluchtelingenfonds, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Fonds 1818 en een bijdrage van het Verwey-Jonker Instituut tot stand kwam. Het betreft het verslag van de werkzaamheden die zijn uitgevoerd ten behoeve van deelproject 1 en vooral van de resultaten die dat heeft opgeleverd.

Het onderzoeksproject 'Vluchtelingengezinnen en Integratie' heeft als hoofddoel de integratie van vluchtelingengezinnen in Nederland te bevorderen, door middel van het ondersteunen en versterken van ouders in hun rol van opvoeders. Als belangrijkste middel hiertoe geldt een verbetering van de wisselwerking tussen de vraag naar en het aanbod aan voorzieningen voor steun en zorg. Om dit doel te realiseren is inzicht nodig in het beschikbare aanbod aan specifieke en reguliere voorzieningen voor gezinsondersteuning. Dit verslag rapporteert hierover. Tevens zijn 16 voorbeelden geselecteerd van geschikte praktijken van ondersteuning voor vluchtelingengezinnen.

Daarnaast is inzicht vereist in de kansen en problemen die de ouders als opvoeders percipiëren en in de behoeften aan steun en hulp die zij hebben. In deelproject 2, waarover is gerapporteerd in Pels & De Gruijter (in druk), is de behoefte aan ondersteuning van vluchtelingengezinnen onderzocht. In deelproject 3 tenslotte is de wisselwerking tussen vraag en aanbod onderzocht en zijn aanbevelingen geformuleerd voor een verbetering van het ondersteuningsaanbod aan vluchtelingengezinnen (De Gruijter, Pels en Tan, 2004).

Na een omschrijving van de onderdelen van het project 'Vluchtelingengezinnen en Integratie' en de in deelproject 1 gevolgde werkwijze, volgt de beschrijving van de voorbeeldpraktijken. De resultaten van de inventarisatie zijn als bijlage 1 opgenomen.

1.1 Het onderzoeksproject Vluchtelingengezinnen en Integratie'

Zoals gezegd heeft het onderzoeksproject 'Vluchtelingengezinnen en Integratie' als hoofddoel de integratie van vluchtelingengezinnen in Nederland te bevorderen, door middel van het ondersteunen en versterken van ouders in hun rol van opvoeders. Als belangrijkste middel hiertoe geldt een verbetering van de wisselwerking tussen de vraag naar en het aanbod aan voorzieningen voor steun en zorg. Om hiertoe een aanzet te formuleren is voorzien in een onderzoeksproject dat het aanbod en de vraag in kaart brengt en met elkaar confronteert.

Vanwege het grote aantal vluchtelingengroepen in Nederland, en het feit dat zij naar migratiegeschiedenis, cultureel-religieuze kenmerken, verblijfsduur en sociaal-economische positie niet over een kam zijn te scheren, is enige beperking naar doelgroepen nodig geacht. Gekozen is voor vier groepen, te weten vluchtelingen gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan. De belangrijkste overweging bij deze selectie was de omvang van de betrokken groepen, en daarmee de kans op generalisering. De keuze is mede ingegeven door het feit dat de meeste leden tot de moslims te rekenen zijn. Zij hebben daarmee een (ook voor de opvoeding) belangrijk kenmerk gemeen met het merendeel van de asielmigranten in Nederland. Het is de verwachting dat de aanbevelingen in hoge mate ook voor andere, en wellicht nieuw te komen groepen, relevant zullen zijn.

Dit verslag bevat de resultaten van deelproject 1, gericht op een inventarisatie van het aanbod en beschrijving van een selectie van voorbeeldpraktijken. Ter introductie op de bevindingen volgt eerst een korte schets van de aanpak van elk van de drie deelprojecten.

Deelproject 1: Beschrijving van het aanbod

Doel van dit deel van het project was om zicht te krijgen op het aanbod aan op vluchtelingengezinnen gerichte voorzieningen voor (opvoedings)ondersteuning en op 'goede praktijken' daarbinnen, mede om mogelijkheden te achterhalen om empowerment en integratie van vluchtelingengezinnen in algemene voorzieningen te bespoedigen.

Om dit doel te bereiken is het aanbod aan specifiek op vluchtelingengezinnen gerichte steun en zorg, evenals aan activiteiten die tot doel hebben het gebruik en de toegankelijkheid van algemene voorzieningen te verbeteren, geïnventariseerd. Om te beginnen is de beschikbare literatuur en internet geraadpleegd. Voorts is voor aanvullende informatie gebeld of gemaïld met een aantal (koepel)organisaties op het terrein van zorg en welzijn, belangenorganisaties, zoals Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON), en organisaties die kennis bundelen als bijvoorbeeld NIGZ, NIZW, Pharos en Vluchtelingenwerk Nederland. Langs deze wegen is een eerste overzicht van de voorzieningen geschetst. Tenslotte zijn, aan de hand van beschikbare evaluatiegegevens en van in de literatuur reeds voorhanden overzichten van factoren die een succesvolle integratie van allochtonen in bestaande voorzieningen bespoedigen, 16 voorbeeldpraktijken voor nadere beschrijving geselecteerd¹. De selectie van deze praktijken vond plaats aan de hand van tevoren gedefinieerde criteria en in nauw overleg met de begeleidingscommissie. Om deze praktijken te beschrijven is een vragenlijst ontwikkeld. De vragen zijn beantwoord op basis van de beschikbare schriftelijke bronnen en van aanvullende telefonische interviews met projectcoördinatoren of andere contactpersonen. De beschrijvingen zijn door deze personen gecontroleerd en gefiatteerd.

Deelproject 2: Onderzoek naar opvoeding en steunbehoeften in gezinnen

Doel van dit deel van het project was na te gaan welke steun- en zorgbehoeften leven bij opvoeders in vluchtelingengezinnen, welke opvattingen en verwachtingen leven over de in te roepen steun en zorg, in hoeverre sprake is van steun en hulp vanuit informele kring, in welke mate men bekend is met en gebruik maakt van de bestaande formele voorzieningen en welke de ervaringen daarmee zijn. Daarnaast ging het om een meer algemeen inzicht in de bestaande denkbeelden en praktijken van opvoeding en zorg in de gezinnen en hierin ervaren kansen en problemen. Deze contextinformatie is mede van belang om de zorgbehoeften en zorgervaringen in de gezinnen te kunnen plaatsen.

¹ Er zijn 16 voorbeeldpraktijken beschreven. Drie projecten zijn in samenhang beschreven (6A, 6B en 6C).

De resultaten van dit deelproject dienden, naast deelproject 1, als basis voor de uitvoering van deelproject 3. Meer in het algemeen dienen zij ertoe om professionals in voorzieningen voor opvoedingsondersteuning en hulpverlening, die met vluchtelinggezinnen te maken hebben, achtergrondinformatie te verschaffen die *empowerment* van opvoeders en een betere aansluiting bij deze gezinnen kan bevorderen.

De beoogde onderzoeksgroep bestond uit moeders uit 80 gezinnen, 20 per etnische groep. De keuze voor moeders lag voor de hand aangezien zij in de betreffende gezinnen veelal de hoofdopvoeders zijn. Het budget liet niet toe ook vaders uitgebreid te interviewen. Dit betekent uiteraard niet dat hun rol verwaarloosbaar is. Aan hun inbreng in het gezin en de opvoeding en hun wisselwerking met de moeders in dezen is dan ook ruimschoots aandacht besteed. Bovendien werd de vaders, indien zij dat wensten, gelegenheid geboden om eveneens deel te nemen aan het gesprek.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview. Vanwege taal en toegankelijkheid was de afname ervan voor een belangrijk deel in handen van vrouwelijke onderzoeksassistenten afkomstig uit de betrokken groepen.

Deelproject 3: Aanbevelingen voor aansluiting tussen vraag en aanbod

Doel van dit deel van het project was om het aanbod van en de vraag naar steun- en zorgvoorzieningen met elkaar te confronteren, knelpunten en lacunes op te sporen en aanbevelingen te doen voor een verbetering van de aansluiting tussen vraag en aanbod.

De informatie uit deelproject 1 (over het aanbod aan steun- en zorgvoorzieningen) en de informatie uit deelproject 2 (over de vraag naar steun- en zorgvoorzieningen) is systematisch vergeleken ten behoeve van een analyse van knelpunten en lacunes. Op grond van deze confrontatie tussen vraag en aanbod is een aanzet geformuleerd voor aanbevelingen gericht op een verbetering van ondersteuning van vluchtelinggezinnen. Hierbij zijn specifieke factoren, zoals de gespreide vestiging van vluchtelingen, in de beschouwing betrokken.

De resultaten van de genoemde werkzaamheden zijn besproken in expertmeetings. Deze expertmeetings zijn georganiseerd volgens een variant van de delphi-methode. Het doel hiervan was om onder alle betrokkenen consensus te verkrijgen over kritische succes- en faalfactoren bij implementatie van de onderzoeksresultaten, zodat de conclusies van het project en de daaruit volgende aanbevelingen kunnen rekenen op een breed draagvlak. De delphi-methode is bij uitstek geschikt voor de aanpak van complexe problemen. Door raadpleging van deskundigen in een aantal stappen komt men tot een gefundeerde en gemeenschappelijke stellingname ten aanzien van een bepaald probleemgebied (Rijkschroeff, 1989).

De expertmeetings zijn georganiseerd in twee rondes. De opdracht van de eerste ronde was het valideren van de onderzoeksresultaten en het aanvullen en verdiepen van de analyse. In de eerste ronde vonden drie expertmeetings plaats, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van zelforganisaties, steunorganisaties en professionals van instellingen voor steun en zorg. Ter voorbereiding kreeg elke expertcommissie de belangrijkste resultaten van deelproject 1 en deelproject 2 voorgelegd, alsmede een analyse van de wisselwerking tussen vraag en aanbod.

De tweede ronde bestond uit een slotconferentie van alle experts tezamen. Voor deze bijeenkomst kregen zij de verslagen van de eerste ronde toegestuurd, evenals een analyse van de resultaten daarvan. Doel van de slotconferentie was een zo breed mogelijke consensus te bereiken over de aanbevelingen en mogelijke succes- en faalfactoren bij implementatie daarvan (zie voor deze toetsingsmethodiek Rijkschroeff *ibid.*).

1.2 Methodische verantwoording

Hoe is de informatie voor dit onderzoek gezocht en welke keuzes zijn daarbij gemaakt?

Allereerst is het te onderzoeken terrein afgebakend en vervolgens zijn uiteenlopende stappen gezet om de benodigde informatie te verzamelen. Een en ander wordt hieronder nader uiteengezet.

Afbakening van begrippen

Het deelonderzoek betreft het aanbod van specifiek op vluchtelingengezinnen gerichte steun en hulp op het terrein van opvoedingsondersteuning en hulpverlening, evenals voorzieningen die tot doel hebben het gebruik en de toegankelijkheid van algemene voorzieningen te verbeteren. Bovenstaande begrippen zijn als volgt geoperationaliseerd:

- Vluchtelingen

In deze studie gaat het om vluchtelingen. In het dagelijks taalgebruik worden de termen vluchteling en asielzoeker vaak door elkaar gebruikt. Toch is er een wezenlijk juridisch verschil. Een asielzoeker is iemand die asiel heeft aangevraagd. Deze asielzoeker wordt pas 'vluchteling' nadat de overheid positief beslist heeft over zijn of haar toelating. Een vluchteling is dus iemand van wie de asielaanvraag daadwerkelijk is erkend (Vluchtelingenwerk Nederland, 2003). We hebben voor de inventarisatie gezocht naar informatie over statushoudende vluchtelingen. In de praktijk vormen asielzoekers en vluchtelingen echter vaak één categorie of één doelgroep. In dat geval wordt in deze inventarisatie verwezen naar 'vluchtelingen en asielzoekers'.

- Gezinnen

Het onderzoek gaat over de ondersteuning van gezinnen. Daarbij is niet alleen gekeken naar steun en hulp direct gericht op het hele gezin, maar ook naar ondersteuning van de ouders en verzorgers bij hun taak als opvoeder. Aanbod gericht op individuele volwassenen zonder dat hun eventuele rol als opvoeder daarbij ter sprake komt is buiten beschouwing gelaten. Hetzelfde geldt voor het aanbod gericht op kinderen. Voorzieningen die op hen gericht zijn, maar in feite (ook) ondersteunend bedoeld zijn voor ouders (zoals bijvoorbeeld het consultatiebureau) zijn wel in de inventarisatie meegenomen, maar het aanbod voor kinderen dat buiten de ouders om gaat (zoals preventieprogramma's uitgevoerd op scholen) niet.

- Opvoedingsondersteuning en hulpverlening

Het terrein van opvoedingsondersteuning en hulpverlening is geoperationaliseerd door de volgende vier domeinen te kiezen: algemene gezondheid, geestelijke gezondheid, opvoeding en welzijn. Wat de algemene gezondheidszorg betreft is alleen gekeken naar de eerstelijnszorg. Bij elk van deze domeinen is nagegaan welk concreet aanbod instellingen binnen dat domein hebben voor vluchtelingengezinnen. Daarbij is uitgegaan van die instellingen die een rol hebben in hulpverlening en ondersteuning aan gezinnen in het algemeen, zoals bijvoorbeeld de huisarts en organisaties die opvoedingsondersteuning verzorgen. Om eventuele instellingen of organisaties die specifiek en uitsluitend bedoeld zijn voor vluchtelingen te vinden is gebruik gemaakt van literatuur en een internetsearch (zie paragraaf 1.3.).

In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen initiatieven die direct gericht zijn op vluchtelingengezinnen en initiatieven die tot doel hebben de beschikbare steun en hulp binnen algemene voorzieningen beter geschikt te maken voor vluchtelingengezinnen. In de inventarisatie (bijlage 1) worden bij elk domein eerst de initiatieven gericht op professionals in de algemene voorzieningen genoemd en daarna de initiatieven gericht op vluchtelingengezinnen.

De initiatieven bestaan uit projecten en producten voor beide typen doelgroepen. Met producten worden materialen en methoden bedoeld die professionals dan wel gezinnen ondersteunen. Dit zijn bijvoorbeeld handboeken, brochures of voorlichtingsplaten, maar ook een korte training of cursus die gevolgd kan worden. Met projecten werd in eerste instantie gedoeld op initiatieven van een of meerdere organisaties die samen een projectdoel hadden geformuleerd, met een beginpunt en een eindpunt en aparte financiering. In de praktijk bleek dit echter veel verwarring op te roepen omdat veel organisaties standaard projectmatig werken, maar daarbij niet altijd aan de twee laatstgenoemde voorwaarden voldoen. Uiteindelijk is in dit onderzoek alles wat door de organisatie zelf als project wordt aangemerkt opgenomen.

Sommige projecten of trainingen zijn bedoeld voor meerdere groepen, waaronder vluchtelingen. Initiatieven voor allochtonen in het algemeen waarbij vluchtelingen ook welkom zijn, of waar vluchtelingen ook gebruik van zouden kunnen maken, zijn in principe niet opgenomen, tenzij vluchtelingen expliciet als doelgroep worden vermeld.

Tevens zijn niet opgenomen: producten die niet meer verkrijgbaar zijn, initiatieven die mislukt zijn en niet worden voortgezet, of projecten of programma's die langer dan 5 jaar geleden zijn afgesloten.

1.3 Dataverzameling ten behoeve van de inventarisatie

Eerst is door de afdeling Informatie & Communicatie van het Verwey-Jonker Instituut naar reeds beschikbare informatie over zorg en steun aan vluchtelingen gezocht in de bestanden van de eigen en andere bibliotheken² en op internet. Daarbij is gezocht op de termen: vluchteling*, opvoedingsondersteuning, hulpverlening, dienstverlening, opvang, GGZ, thuiszorg, maatschappelijk werk, opvoeding*, gezin*³. Dit leverde ten eerste een uitgebreid literatuuroverzicht op. Uit dit overzicht zijn alle relevant lijkende bronnen opgevraagd en bestudeerd. Van de op deze manier verzamelde publicaties is steeds de literatuurlijst bekeken om na te gaan of daarin andere nog onbekende bronnen vermeld stonden, die informatie leken te bevatten over dit onderwerp. Dit was geregeld het geval. Ook deze literatuur is opgevraagd en bestudeerd.

Ten tweede leverde de search op internet informatie op over organisaties die betrokken zijn bij steun of hulpverlening aan vluchtelingen. Daarnaast zijn alle websites van koepel- en belangenorganisaties op de terreinen gezondheidszorg, GGZ, opvoedingsondersteuning en welzijn gescreend op projecten en producten voor vluchtelingengezinnen. Indien mogelijk is daarbinnen gezocht op de zoekterm 'vluchteling'. Afhankelijk van het soort website is soms aanvullend contact opgenomen met de organisatie met de vraag of men bekend was met projecten of producten speciaal gericht op vluchtelingengezinnen. De benaderde organisaties zijn met name koepelorganisaties, belangenorganisaties en organisaties die kennis bundelen en/of ontwikkelen zoals bijvoorbeeld Pharos, NIGZ, NIZW en Vluchtelingenwerk. Een overzicht van de organisaties waar contact mee is gezocht is te vinden in bijlage 2.

Het vinden van projecten en producten voor vluchtelingengezinnen verliep moeizaam. Met de search op internet door de afdeling Informatie & Communicatie zijn een paar projecten gevonden. In de gevonden literatuur wordt soms melding ge-

² Daartoe is gebruik gemaakt van Picarta, de grootste catalogus in Nederland van wetenschappelijke literatuur.

³ Bij zoeken op een term die wordt afgesloten met een *, wordt ook gezocht naar alle woorden die met dit woord beginnen. Bijvoorbeeld: bij Vluchteling* wordt tevens gezocht op Vluchtelingenbeleid, vluchtelingengezin etc.

maakt van goede projecten. Het betreft dan altijd voorbeelden: een systematisch overzicht van projecten voor vluchtelingen ontbreekt.

Op het terrein van de algemene gezondheidszorg zijn vooral veel projecten gevonden voor asielzoekers. Het betreft dan met name gezondheidsvoorlichting in de eigen taal in asielzoekerscentra. Projecten voor statushoudende vluchtelingen zijn er op dit terrein veel minder. Het aanbod dat geboden wordt in de opvangcentra is weinig geïntegreerd in de reguliere zorg.

Op het terrein van de GGZ is een databank van de Helpdesk LSP behulpzaam geweest. Het Landelijk Steunpunt Preventie is een helpdesk, ondergebracht bij het Trimbos Instituut, dat onder andere een databank beheert waarin alle lopende preventieve projecten in de GGZ en de verslavingszorg zijn opgenomen. Hierbinnen kon een selectie gemaakt worden van projecten binnen de GGZ die vluchtelingen tot doelgroep hadden. Ten aanzien van trainingen voor professionals op het terrein van de GGZ bestaat een goed overzicht van Boomstra (2002) van deskundigheidsbevordering voor professionals. Hieruit konden trainingen gericht op de hulpverlening aan vluchtelingen geselecteerd worden.

Op het terrein van opvoedingsondersteuning worden geregeld overzichten van initiatieven gepresenteerd, onder vermelding van de doelgroep. Deze overzichten maakten het mogelijk de projecten voor vluchtelingengezinnen er uit te filteren. Het betreft op het totale aanbod van opvoedingsondersteuning een klein aantal projecten.

Op het terrein van welzijn is geen koepel voorhanden die overzicht heeft op projecten die in deze sector worden uitgevoerd, ook is daarover in literatuur niets te vinden. De algehele indruk is echter dat er juist op dit terrein veel initiatieven bestaan.

Voor een systematisch overzicht is contact opgenomen met Vluchtelingenwerk Nederland en Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON), maar beide organisaties hebben geen systematisch overzicht van initiatieven van hun lidorganisaties. De projecten die door middel van bovengenoemde zoekmethode gevonden werden, waren vooral projecten ten behoeve van vluchtelingen *in het algemeen*, waarvan een aantal betrekking had op gezinnen. In de praktijk zijn de meeste projecten voor *gezinnen* via via gevonden. Wanneer met organisaties contact was over hun activiteiten is steeds gevraagd of zij andere initiatieven voor vluchtelingengezinnen kenden. Vooral lokale afdelingen van Vluchtelingenwerk wisten soms te verwijzen naar andere initiatieven in de regio.

1.4 Selectie en beschrijving van voorbeeldpraktijken

Nadat een overzicht van initiatieven tot stand was gekomen kon worden overgegaan tot de selectie van voorbeeldpraktijken. Daarbij moest het zowel gaan om praktijken, die beogen vluchtelingengezinnen te ondersteunen bij de opvoeding/verzorging van kinderen, als om initiatieven die tot doel hebben de toegankelijkheid van reguliere instellingen en voorzieningen op het betreffende terrein voor vluchtelingengezinnen te vergroten.

Criteria voor de selectie van praktijken

Ten behoeve van de selectie van praktijken is een lijst met criteria opgesteld.

Deze criteria hebben ten eerste betrekking op de doelgroep en doelstelling van de praktijken en op bij vluchtelingengezinnen gebleken behoeften. Uit de inventarisatie is gebleken dat het aantal specifiek op vluchtelingengezinnen, of op de voor hen werkende professionals, gerichte praktijken nog niet groot is. Bovendien hebben de bestaande praktijken nog niet altijd een degelijke methodische basis, en kent het geheel aan gevonden activiteiten ook beperkingen wat het bestreken terrein be-

treft. We doelen hier op de criteria die onder de hierna te bespreken tweede en derde soort vallen (beschrijving methodiek, effectiviteit en diversiteit in het aanbod). Om deze reden is besloten projecten die niet specifiek op vluchtelinggezinnen gericht zijn, maar naar inhoud en benadering voor deze doelgroep relevant geacht kunnen worden, eveneens voor selectie in aanmerking te laten komen. Ten tweede gaat het om methodische- en effectiviteitscriteria, zoals die in de literatuur over (kwaliteitsverbetering op het gebied van) gezinsondersteuning worden aangetroffen. Zoals ook uit de literatuur naar voren komt, wordt aan deze criteria, met name die van effectiviteit, slechts in zeldzame gevallen voldaan. Om deze reden zijn de betreffende criteria eerder als richtlijnen gehanteerd. Ook activiteiten die 'veelbelovend' zijn kwamen in aanmerking voor selectie (zie ook Van Dijke et al., 1999; NIZW, 2001, 2004). Daarbij hebben die initiatieven voorrang gekregen, die zo veel mogelijk aan de criteria voldoen.

Een derde categorie van selectiecriteria heeft betrekking op de diversiteit in het aanbod: het ligt in de bedoeling een zo divers mogelijk scala aan praktijken nader te beschrijven, om zodoende de kwestie van 'aansluiting van het aanbod bij de vraag' breed te kunnen benaderen (en bijvoorbeeld niet te versmallen tot wat reeds gangbaar is).

Aldus is de volgende lijst met criteria samengesteld:

Doelgroep

- De praktijk richt zich direct op (vluchtelingen)gezinnen, specifiek wat betreft de opvoeding/verzorging van (0 tot 18-jarige) kinderen betreft, dan wel op intermediairen en professionals/instellingen die zich op opvoeders richten.
- De praktijk bereikt de doelgroep die het beoogt te bereiken.
- De praktijk sluit (leeftijds-)adequaat aan bij het (ondersteunings- of ontwikkelings-) doel dat wordt beoogd.

Doelstelling

- De praktijk richt zich op de ondersteuning/advisering van opvoeders in het gezin waar het de opvoeding en (psychische) gezondheid van kinderen betreft;
- en/of op stimulering van de gezondheid/ontwikkeling van kinderen door middel van de opvoeders in het gezin;
- en/of op ondersteuning op gezinsniveau (ondersteuning op andere levensstapen die de opvoeding/ontwikkeling onder druk zetten of belemmeren);
- en/of op afstemming tussen het gezin en de instellingen die voor de gezondheid/ontwikkeling van het kind van belang zijn (gezin-school, gezin-reguliere instelling, integrale benadering).

Antwoord op behoeften

- De praktijk komt tegemoet aan behoeften zoals die uit de (geringe hoeveelheid) beschikbare literatuur naar voren komen, evenals uit de (pilot)-interviews van het onderhavige onderzoek.

Methodiek

- De methodiek staat zodanig beschreven dat de praktijk overdraagbaar is naar andere situaties/lokaties: (meetbare) doelen zijn omschreven, de werkwijze is geëxpliciteerd, materialen, trainingen en/of trainingshandleidingen zijn aanwezig.
- De methode kenmerkt zich door 'geprogrammeerde flexibiliteit': de praktijk moet kunnen inspelen op individuele verschillen.

- De praktijk moet gericht zijn op positief geëvalueerde werkprincipes, zoals aansluiten bij de vragen en behoeften van ouders, versterken van hun eigen krachten, mogelijkheden en zelfvertrouwen, benaderen vanuit sensitiviteit voor de specifieke sociale/culturele 'habitus' van opvoeders/gezinnen, aansluiten bij de sociale netwerken en informele steunsystemen van de doelgroep ⁴.

Effectiviteit

- De praktijk is effectief (wetenschappelijk onderbouwd, positieve resultaten uit effectonderzoek, systeem voor kwaliteitsbewaking voor de uitvoering), dan wel veelbelovend/inspirerend.

Diversiteit in het aanbod

- Leeftijd kinderen (0-6, 6-12, 12-18, 0-18)
- Dimensie (opvoedingsondersteuning, stimulering gezondheid/ontwikkeling, ondersteuning op gezinsniveau op andere levensterreinen die de opvoeding onder druk zetten, afstemming gezin en instellingen)
- Doelgroep: (ouders (+ hun kinderen), professionals/instellingen, (para)-professionele en vrijwillige intermediairs)
- Uitvoering (door professionals, paraprofessionals, vrijwilligers)
- Locatie (thuis, instelling, voorziening, omgeving -b.v. school, buurthuis-, internet)
- Werkprincipes (vraaggericht, empowerment, sociale/culturele sensitiviteit, aansluiting bij sociale context)

De geselecteerde voorbeeldpraktijken

Uit de inventarisatie is gebleken dat het aantal praktijken dat specifiek op vluchtelinggezinnen gericht is, of op de voor hen werkende professionals, nog niet groot is. Dit geldt zeker in vergelijking met het aantal activiteiten voor allochtone gezinnen in het algemeen. Wel is het aanbod al redelijk divers te noemen, dat wil zeggen dat het geheel aan gevonden praktijken aardig voldoet aan belangrijke criteria als boven genoemd: dimensie, doelgroep, uitvoering en locatie. Spreiding over het land is echter slechts ten dele haalbaar als criterium, omdat een onevenredig groot aandeel van de praktijken in Zuid-Holland gelokaliseerd is.

Onderstaand staan de praktijken op een rij, die het meest in aanmerking kwamen voor nadere beschrijving als voorbeeldpraktijk. De meeste praktijken zijn, zoals ook in het algemeen geldt, ten hoogste als veelbelovend aan te merken omdat zij nog niet zijn geëvalueerd. Zoals de matrix hieronder laat zien, vertegenwoordigen deze praktijken tezamen in ieder geval een goede spreiding naar:

- de drie onderscheiden doelgroepen (opvoeders/gezinnen zelf, intermediairen en professionals/instellingen);
- de vier onderscheiden dimensies (opvoedingsondersteuning, stimulering gezondheid/ontwikkeling, ondersteuning op gezinsniveau op andere levensterreinen die de opvoeding onder druk zetten, afstemming gezin en instellingen).

1. Stilstaan bij verandering (JSO)

Cursus voor alle vluchtelingenouders over opvoeding in Nederland, gericht op bewustwording en uitwisseling tussen ouders, onder leiding van een deskundige uit de eigen taalgroep.

⁴ Bron: Van Dijke et al. (1999), p. 54. Deze werkprincipes worden niet geëxpliciteerd. W.b. het 'sensitiviteits' principe lijkt uit de tekst op te maken dat de auteurs diversiteitsbeleid, gericht op het toegankelijker maken van voorzieningen voor groepen met sociaal-economische en sociaal-culturele 'achterstand', voor ogen hebben (zie p. 31).

2. Voorlichting Somalische ouders over opvoeden (FSAN en Bureau MUTANT)

Voorlichting aan Somalische ouders over opvoeden in Nederland, door getrainde Somalische kaderleden. De voorlichting is ontwikkeld na behoefteonderzoek met en onder de Somalische doelgroep.

3. Opvoedingsondersteuning voor vluchtelingen in de GGZ (GGZ Den Bosch)

Een module opvoedingsondersteuning voor getraumatiseerde vluchtelingenouders die in dagbehandeling zijn bij de GGZ in Den Bosch. De module wordt aangeboden binnen sociotherapie.

4. Spel-aan-Huis voor Vluchtelingengezinnen (Vluchtelingenwerk Veghel)

Ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning, gericht op gezinnen met jonge kinderen in de gemeente Veghel. Variant van Spel-aan-Huis die wordt uitgevoerd door de lokale afdeling van Vluchtelingenwerk (Stichting Status)

5. Somalische vrouwengroep Utrecht (Wijkwelzijnsorganisatie Utrecht)

Vrouwengroep in Utrecht gericht op onderlinge steun, maatschappelijke participatie en kadervorming. Voorlichting en opvoedingsondersteuning maken onderdeel uit van de activiteiten. De groep organiseert tevens activiteiten voor kinderen zoals taal- en cultuurlessen.

6. Interculturalisatietraject (Riagg Maastricht)

6A: Interculturalisatietraject waarbij vluchtelingen en asielzoekers specifiek als doelgroep benoemd zijn.

6B: preventieve activiteiten voor vluchtelingenkinderen en -jongeren.

6C opvoedingsondersteuning voor vluchtelingenouders.

7. Wegwijs in het onderwijs (gemeente Amersfoort)

Voorlichting en voorlichtingsmateriaal voor vluchtelingenouders over het Nederlandse onderwijs in het algemeen en de onderwijssetting in Amersfoort in het bijzonder.

8. Voorlichting in de Eigen Taal en Cultuur (GGD Groningen)

Breed landelijk voorlichtingsproject, waarbij intermediairen uit eigen kring voorlichting geven over diverse gezondheids- en opvoedingsthema's.

9. Maatjes Ambulante Jeugdzorg (Vrijwilligersinitiatief Eindhoven)

Allochtone vrijwilligsters leiden probleemgezinnen toe naar de Jeugdzorg en fungeren als gezinscoaches en intermediairs tussen gezinnen en jeugdzorg.

10. Kom Erbij! (gemeente Alphen aan den Rijn)

Een op verzoek van de gemeente op de vraag toegesneden geheel van activiteiten op het gebied van opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsstimulering en participatie.

11. Fona, informatielefoon voor allochtone families (NIZW, NIGZ, TeleTrust)

Een praktische landelijke informatie- en advieslijn voor allochtone families en professionele hulpverleners

12. Aandacht voor asielzoekerskinderen (GGZ Den Haag)

Ondersteuningsaanbod gericht op asielzoekers- en vluchtelingenkinderen in de basisschoolleeftijd met sociaal-emotionele problemen.

13. Integraal zorgaanbod jonge asielzoekers/ vluchtelingen Zuid-Holland Noord

Zorgafstemming en netwerkontwikkeling tussen aantal instellingen in Zuid-Holland Noord, gericht op de zorg aan alle jonge vluchtelingen tot 18 jaar en hun ouders/voogden.

14. Opvoeden Zó (GGZ Delfland)

Preventief aanbod opvoedingsondersteuning binnen het Preventieprogramma Allochtonen

Matrix praktijken gericht op vluchtelingengezinnen, naar doelgroep en dimensie

Doelgroep/ Dimensie	Vluchtelingenou- ders (en hun kin- deren)	Intermediaren (paraprofessionals en vrijwilligers)	Professionals/ instellingen
Opvoedingsonder- steuning	1 2 3 4 5 6C 8 10 13 14	2 8	
Stimulering ge- zondheid/ ontwikkeling	4 5 8 10 12 13	8	12
Ondersteuning op gezinsniveau op andere terreinen	5 6B 12 13	13	12 13
Afstemming gezin en instellingen	6A 7 8 9 10 11 12 13	9 13	6A 11 12 13

Werkwijze beschrijving voorbeeldpraktijken

De beschrijving van de 16 voorbeeldpraktijken is opgebouwd volgens een aantal vaste kenmerken. Ten behoeve van een systematische beschrijving van de praktijken aan de hand daarvan is een gestructureerde vragenlijst ontwikkeld. Steeds vormen de antwoorden op een set vragen de basis voor de beschrijving van een zo'n kenmerk.

Per projectbeschrijving is steeds dezelfde aanpak gevolgd. Eerst is contact gelegd met de organisatie en met de persoon die de praktijk uitvoert. Het doel van het onderzoek is uitgelegd en indien gewenst is schriftelijke informatie over het onderzoek toegestuurd. Daarna is om medewerking gevraagd en een afspraak voor een telefonisch interview gepland. Tevens is gevraagd eventueel beschikbaar schriftelijk materiaal over de praktijk, zoals projectplannen en evaluaties, vast toe te sturen. Als dit soort materiaal voor handen was kon een deel van de vragen van de vragenlijst al beantwoord worden op basis van schriftelijke bronnen. Omdat projecten geregeld anders verlopen dan in het projectplan vermeld staat, zijn deze antwoorden wel ter controle voorgelegd. Vervolgens is de vragenlijst afgenomen in een telefonisch interview met diegene die het meest bij de praktijk betrokken is. Dit is in de meeste gevallen de projectcoördinator. Bij een aantal projecten zijn meerdere betrokken personen geïnterviewd. Op basis van de verkregen informatie is de praktijk beschreven. De tekst is, als de respondent dit wilde, aan hem of haar toe gemaïld ter controle. Verreweg de meeste respondenten stelden hier prijs op en hebben gereageerd.

De voorbeeldpraktijken zijn beschreven aan de hand van onderstaande kenmerken, in onderstaande volgorde:

- *Typering*: dimensie en doelgroep.
- *Doelgroep*: doelgroep en eventuele intermediaire doelgroep van de praktijk.
- *Doelstelling*: geformuleerde doelen van de praktijk.
- *Beschrijving*: de thematiek, uitvoering, werving, begeleiding en bereikte doelgroep.
- *Methodiek*: werkwijze en werkprincipes.
- *Evaluatie*: onderzoek proces, effectiviteit, tevredenheid.
- *Onderbouwing*: theoretische of praktische onderbouwing van de praktijk.
- *Overdraagbaarheid*: overdraagbaarheid van de methodiek en materialen.
- *Continuïteit*: inbedding en voortzetting na projectperiode.
- *Contactadres*: adres waar meer informatie te verkrijgen is.
- *Bron*: de persoon, organisatie of schriftelijke bron waarop de beschrijving gebaseerd is.

In sommige gevallen worden deze criteria voorafgegaan door het kenmerk *kader*. Dit geldt alleen voor projecten die een geïntegreerd onderdeel zijn van een groter geheel.

Voorbeeldpraktijken ondersteuning vluchtelingengezinnen

1. 'Stilstaan bij verandering, bijeenkomsten over leven en gezinsleven in Nederland'

Typering:

Opvoedingsondersteuning, vluchtelingenouders

Doelgroep:

Vluchtelingenouders met kinderen van 0 tot 12 jaar, die minimaal vijf jaar in een gemeente gevestigd zijn.

Doelstelling:

De doelstelling van 'Stilstaan bij verandering, bijeenkomsten over leven en gezinsleven in Nederland' is om vluchtelingenouders meer zelfvertrouwen te geven bij de opvoeding van hun kinderen. Er worden twee cursusdoelen genoemd:

- Bewustwording van ouders van de eigen capaciteiten; het op gang brengen van een denkproces over de invloed van meertaligheid, multiculturaliteit, en de gevolgen van ingrijpende ervaringen op de ontwikkeling van hun kinderen en op de verhouding tussen ouders en kinderen.
- Informeren over de wijze van opvoeden in Nederland.

Beschrijving:

De cursus bestaat uit zeven bijeenkomsten gericht op de vragen en problemen van vluchtelingenouders. Aan de cursus kunnen 10 tot 15 ouders met dezelfde taalachtergrond deelnemen. Tijdens de bijeenkomsten wisselen ouders open met elkaar van gedachten rond belangrijke thema's. Het eerste deel van de bijeenkomsten gaat over de eigen achtergrond en ervaringen, en over opvoeden in het land van herkomst. Daarna komen de ingrijpende ervaringen van de vluchtelingenouders aan bod en het effect hiervan op het gezin. In de laatste bijeenkomsten wordt gesproken over opvoeden in Nederland (met name over positieve aandacht schenken aan kinderen, praten met kinderen en grenzen/regels stellen). Het gesprek wordt geleid door een geschoolde gespreksleid(st)er uit de eigen taalgroep (Araabisch, Somalisch of Farsi).

In de praktijk bereikt de cursus voornamelijk moeders, en wordt de cursus het vaakst georganiseerd voor een Somalische groep. De groepsgrootte varieert van 6 tot 20 personen. In aangepaste vorm is de cursus ook eenmaal in het Nederlands gegeven (onder de naam 'Opvoeden in het AZC') aan een etnisch gemengde groep die al langere tijd in een asielzoekerscentrum verbleef.

Methodiek:

De cursus is voor en met vluchtelingen ontwikkeld (zie onderbouwing) door JSO, toen nog stichting voor opvoedingsondersteuning S&O geheten. Er is expliciet gekozen om ruim de tijd te nemen voor de ontwikkeling van de cursus om een daadwerkelijke inbreng van vluchtelingen te garanderen. Er is sprake van gepro-

grammeerde flexibiliteit: de cursus speelt in op de behoefte bij de deelnemers op dat moment. De bijeenkomsten hebben een thema, maar de inhoud ligt niet vast: de inbreng van de deelnemers vormt de basis. Er wordt aangesloten bij de cultuur van de doelgroep (bijvoorbeeld door bij Somalische groepen te beginnen met een gedicht of verhaal en zo aan te sluiten bij de orale traditie).

Evaluatie:

Er is geen wetenschappelijke evaluatie van de praktijk. Wel wordt tijdens en na afloop van elke cursus geëvalueerd. De opmerkingen van de deelnemers worden teruggekoppeld naar JSO. Hieruit blijkt dat ouders de cursus erg waarderen en dat deze aansluit bij hun behoeften. Het gezamenlijk ervaringen uitwisselen wordt prettig gevonden. Vooral het eerst terug gaan naar de eigen wortels spreekt de deelnemers aan. Volgens JSO worden ouders zich meer bewust van de invloed van de eigen achtergrond en ervaringen en gaan ze zich door de cursus realiseren dat hun kennis en manier van opvoeden misschien minder goed passend is in het nieuwe land. Ook zijn ze erg nieuwsgierig naar de Nederlandse opvoedpraktijk. Voor de deelnemers zijn actief met kinderen praten, complimenten en positieve aandacht geven, 'nee' zeggen en duidelijke grenzen stellen vaak nieuwe opvoedingsstrategieën. Bij Somaliërs wier kinderen in Somalië geboren zijn is het vaak een eye-opener te leren hoe het oorlogsverleden doorwerkt in het gezin. Als neveneffect van de cursus ontstaan sociale netwerken en steunsystemen.

Onderbouwing:

Door haar vele contacten met vluchtelingen komt JSO halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw tot de conclusie dat er bij deze groep grote behoefte bestaat aan informatie en ondersteuning bij de opvoeding van de kinderen. In de visie van JSO hebben vluchtelingengezinnen een enorme draaglast en is het voor sommige gezinnen nodig dat de draagkracht versterkt wordt. Groepsgerichte opvoedingsondersteuning kan hierbij behulpzaam zijn. In 1997 organiseert JSO daarom een aantal bijeenkomsten voor Irakese ouders. De cursus spreekt in die vorm niet aan. Daarop wordt een denkgroep opgericht waarbij de projectleidster samen met vier vluchtelingenouders die langer in Nederland wonen nadenkt over een aanbod dat wel aansluit bij de behoefte van vluchtelingenouders. In 1999 start JSO met de ontwikkeling van de cursus 'Stilstaan bij verandering, bijeenkomsten over leven en gezinsleven in Nederland'. Deze is voor een groot deel gebaseerd op 'Opvoeden Zó!' en de cursus 'De band met uw kind' (voor Marokkaanse vaders), maar begint met onderdelen over de eigen achtergrond en (vlucht)geschiedenis. In 2001 wordt de cursus als experiment uitgeprobeerd onder Somalische, Iraanse en Irakese ouders. Vooral het eerste deel 'Waar kom je vandaan, wat heb je meegenomen' slaat aan en blijkt erg belangrijk als vertrekpunt. De gedachte achter de cursus is dat ouders pas echt met het opbouwen van een gezinsleven en het verwerken van ingrijpende gebeurtenissen kunnen beginnen als ze een verblijfstatus hebben verworven en zich in een gemeente hebben gevestigd. Alvorens een bestaan in een nieuw en vreemd land te kunnen opbouwen is het nodig eerst stil te staan bij de eigen achtergrond en ervaringen en alle veranderingen die hebben plaatsgevonden.

Overdraagbaarheid:

Na de experimentele periode is de cursus gegeven in Den Haag, Dordrecht, Gouda, Alphen aan de Rijn, Leiden en Leidschendam. Op verzoek kan de cursus overal in de regio worden gegeven.

Instellingen die belangstelling hebben kunnen contact opnemen met JSO. Er is een cursushandleiding beschikbaar waarin de aanleiding, visie en doelstelling van de cursus wordt uitgelegd. Elke bijeenkomst is uitgewerkt en kent een aantal bijlagen, zoals foldermateriaal over concrete thema's en evaluatieformulieren. Indien er een geschikte gespreksleid(st)er uit de doelgroep beschikbaar is, dan kan deze met behulp van de handleiding de cursus geven. Ook is het mogelijk een gespreks-

leid(st)er in te huren via de gastdocentenpool van JSO. JSO heeft voor deze pool mensen uit diverse etnische groepen getraind om verschillende voorlichtingen te kunnen geven. De praktijk is flexibel en kan aansluiten bij de lokale vraag. In samspraak met JSO wordt bekeken wat er nodig is en hoe en waar dit het beste kan worden ingepast.

Een goed praktijkvoorbeeld van lokale aanpassing is Dordrecht. Daar had onder andere een vrouwencentrum, waar al een groep Somalische vrouwen bijeenkwam, de wens iets te doen aan opvoedingsondersteuning voor de Somalische moeders. Deze vraag werd opgepakt door het Davinci College (ROC) dat binnen de afdeling Educatie een klein cluster vormings- en ontwikkelingswerk heeft en actief is op het terrein van opvoedingsondersteuning. Het ROC heeft toen diverse (lokale) organisaties uitgenodigd, waaronder JSO, om gezamenlijk na te denken over een aanbod opvoedingsondersteuning voor deze groep. JSO heeft daarin geadviseerd niet te beginnen met het geopperde 'Opvoeden zó!' maar eerst de cursus 'Stilstaan bij verandering' aan te bieden. Door een flexibele afstemming tussen JSO en het ROC is een onderlinge mix ontstaan van uitvoering en deskundigheidsbevordering, met het doel zoveel mogelijk aan te sluiten bij de bestaande praktijk. De cursus vond plaats in het vrouwencentrum, dat ook kinderopvang voor kleine kinderen en de vergoeding van overblijfkosten van schoolgaande kinderen organiseerde. De Somalische vrijwilligster, die in het centrum de ontmoetingsbijeenkomsten organiseerde, heeft in het kader van deskundigheidsbevordering een deel van de cursus 'Stilstaan' uitgevoerd. Zij werd daarbij begeleid door de gastdocente van JSO. De werving voor de cursus verliep zo succesvol dat zich veel meer vrouwen aanmeldden dan er mee konden doen. Na een half jaar is de cursus aan een tweede groep gegeven. De vrouwen waren enthousiast en wilden daarna graag een opvoedcursus doen. Het ROC heeft daarop 'Opvoeden Zó' aangeboden. De cursus is gegeven door de Somalische vrijwilligster van de vrouwengroep. Ook na deze cursus bleef bij de groep een behoefte aan opvoedingsondersteuning bestaan. Vanuit een provinciaal project van JSO voor Somalische vluchtelinggezinnen is daarop een wekelijks opvoedspreekuur gefinancierd waarbij een Somalische maatschappelijk consulente een schakelfunctie vervult tussen gezinnen en instanties.

Contactadres:

JSO, expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding
Nieuw Gouwe Westzijde 2a
2802 AN Gouda
0182-547888

Bronnen:

- *We doen het gewoon samen! Effectieve opvoedingsondersteuning voor allochtone ouders.* Brochure S&O, zonder datum.
- *Stilstaan bij veranderingen. Bijeenkomsten over het leven en gezinsleven van vluchtelingen.* Folder S&O, zonder datum.
- Mondelinge informatie Trees van der Gun, JSO (mei 2004)
- Mondelinge informatie Juul van der Lelie, Davinci College (mei 2004)

2. Voorlichting Somalische ouders over opvoeden in Nederland

Typering:

Opvoedingsondersteuning, vluchtelingenouders

Doelgroep:

- Somalische ouders
- Somalische kaderleden

Doelstelling:

Het geven van kennis en inzicht over opvoeding en onderwijs in Nederland aan Somalische ouders, opdat zij hun kinderen op een adequate wijze kunnen opvoeden en ondersteunen in de Nederlandse samenleving.

Beschrijving:

'Voorlichting Somalische ouders over opvoeden in Nederland' is een tweejarig project van Bureau Mutant en FSAN dat van 1998 - 2000 gelopen heeft. Mutant is een projectbureau dat doorgaans met autochtone beroepskrachten aan diversiteit werkt. FSAN (Federatie van Somalische Associaties in Nederland) is een koepel van diverse lokale Somalische organisaties. Halverwege de jaren negentig leren de beide organisaties elkaar kennen via wederzijdse congressen en studiedagen, waarbij steeds weer de dringende behoefte bij Somalische gezinnen aan voorlichting over opvoeden en onderwijs in Nederland naar voren komt. Vanuit dit contact ontstaat het idee een subsidieaanvraag in te dienen voor een gezamenlijk project. Het blijkt niet makkelijk de financiering rond te krijgen. Volgens Mutant heeft dit te maken met het feit dat geen van de grote voor de hand liggende organisaties (zoals bijvoorbeeld Pharos, Vluchtelingenwerk of het NIZW) bij het project betrokken is, én omdat het een initiatief betreft dat gericht is op één specifieke etnische groep. Uiteindelijk wordt in 1998 subsidie verkregen voor een tweejarig project. Het project is bedoeld als een eerste kennismaking met de Nederlandse samenleving voor Somaliërs en als een brugfunctie naar de reeds bestaande programma's voor opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering. Het project bestaat uit drie onderdelen. De eerste stap betreft een inventarisatie van de wensen en behoeften van Somalische ouders ten aanzien van opvoeden in Nederland ('Somalische ouders over opvoeden in Nederland', zie bronnen). Op basis van de inventarisatie, waaruit onder andere naar voren komt dat Somalische ouders vooral veel behoefte hebben aan informatie, en dat er onder Somaliërs vrij veel wantrouwen bestaat jegens Nederlandse instellingen op het terrein van de jeugdbescherming, wordt een brochure samengesteld waarin de vragen van ouders worden beantwoord ('Opvoeding en onderwijs in Nederland / Barbaarinta ioy waxbarashada Nederland'). De derde stap betreft het breed verspreiden van deze brochure. Daartoe worden diverse stappen ondernomen. Door middel van berichtjes in vaktijdschriften wordt het bestaan van de brochure kenbaar gemaakt aan professionals die met Somaliërs werken. Daarnaast worden Somalische kaderleden getraind om voorlichting te geven aan de eigen achterban in het hele land. FSAN nodigt daartoe al haar lidorganisaties uit een afgevaardigde te sturen voor een tweedaagse training. In de training worden ongeveer 15 kaderleden uit het hele land getraind om groepsbijeenkomsten te organiseren en met behulp van de brochure voorlichting te geven. Ook worden zij getraind om zich de lokale sociale kaart eigen te maken. De training van de kaderleden vormt het sluitstuk van de projectperiode. Na de projectperiode is door FSAN en de getrainde kaderleden geprobeerd voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren. Hier konden echter geen middelen voor gevonden worden. Het geven van de voorlichtingen is daarom niet echt van de grond gekomen.

Methodiek:

Vraaggericht werken is een kenmerk van zowel het project als ook de andere activiteiten van Mutant. Het doel van het project is uitdrukkelijk een aanbod te ont-

wikkelen dat aansluit bij de behoefte van Somalische ouders. Er is daarom veel tijd geïnvesteerd in het inventariseren van de wensen en behoeften van deze doelgroep. De ontwikkelde brochure is ontstaan uit de behoeften van ouders zelf. Het project is door Bureau Mutant en FSAN in nauwe samenspraak ontwikkeld en uitgevoerd. Hierdoor sluit het project zeer goed aan bij de Somalische cultuur. Bij de ontwikkeling van de vragenlijst en de brochure heeft een Somalische denktank feedback gegeven. Om de brochure breed te verspreiden onder Somaliërs zijn Somalische kaderleden getraind om voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren op lokaal niveau. Deze kaderleden vervullen een cruciale intermediaire rol. Zij kennen de cultuur en kunnen de doelgroep op de juiste wijze benaderen. Door kaderleden te trainen en hen het product uit te laten zetten, wordt het project iets dat helemaal binnen de Somalische gemeenschap gebeurt. Dit draagt bij aan empowerment van de Somalische gemeenschap.

Er is sprake van flexibiliteit ten aanzien van de lokale situatie. De voorlichtingsbijeenkomsten kennen geen vaste opzet. Dit maakt het mogelijk op lokaal niveau de voorlichting aan te bieden binnen al bestaande groepen.

Evaluatie:

Er is geen sprake van een officiële evaluatie van de praktijk; hierin kon binnen het budget ook niet worden voorzien. Er is ook geen sprake van meetbaar gemaakte doelen. Bij Mutant worden alle projecten jaarlijks geëvalueerd. Wat Mutant betreft is het een succesvol project geweest vanwege het algemene doel van Mutant om aan te sluiten bij de wensen en behoeften van doelgroepen zelf. Dat is in dit project goed gelukt. Ook hoort Mutant van contacten in het veld terug dat de ontwikkelde brochure veel door professionals wordt gebruikt. Bekend is dat VETC-ers en groepen die projecten uitvoeren van JSO gebruik hebben gemaakt van de brochure. Na plaatsing van berichtjes in vaktijdschriften, is de brochure veelvuldig besteld door professionals. Het op lokaal niveau daadwerkelijk voorlichting laten geven door kaderleden is echter niet van de grond gekomen. Wat FSAN betreft is het project in de projectperiode wel succesvol verlopen en heeft het een goed product opgeleverd. Maar het uiteindelijke doel, namelijk voorlichting aan ouders, is door het ontbreken van middelen niet gehaald. In die zin kan het project niet succesvol genoemd worden.

Onderbouwing:

Onder de Somaliërs in Nederland bevinden zich veel jonge kinderen en veel alleenstaande ouders. De grootfamilie, die in het thuisland een belangrijk rol speelt, ontbreekt. De Somalische vluchtelingengemeenschap is een jonge gemeenschap: er zijn geen Somalische families die hier al langer wonen die hun landgenoten kunnen opvangen en wegwijzen kunnen maken in de samenleving. Deze situatie geeft aanleiding tot isolement en onzekerheid in de gezinnen. Somaliërs weten weinig over opvoeden in Nederland. De wijze waarop Somaliërs zelf zijn opgevoed verschilt erg van de Nederlandse opvoedingsstijl. Dit leidt tot botsingen met de eigen cultuur en problemen bij de opvoeding van de kinderen. Het project speelt hier op in door eerst te inventariseren welke beelden en problemen er zijn, vervolgens een aanbod te ontwikkelen en tegelijkertijd een brug te slaan naar reguliere voorzieningen

Overdraagbaarheid:

FSAN en Mutant hebben de behoeften geïnventariseerd en een brochure ontwikkeld en lokale kaderleden getraind om voorlichtingsbijeenkomsten te kunnen organiseren. Daarna is het aan de diverse organisaties wat zij er op lokaal niveau mee doen. De vorm en duur van de voorlichting staat niet vast en kan makkelijk ingepast worden in de bestaande situatie ter plaatse. Indien gewenst, zou de training voor kaderleden opnieuw georganiseerd kunnen worden. Er is een opzet van de training beschikbaar.

Contactadres:

Bureau Mutant

Bolstraat 6

3581 WX Utrecht

030-2511783

Federatie van Somalische Associaties in Nederland

Donker Curtiusstraat 7

1051 JL Amsterdam

telefoon 020 - 4869157

Bronnen:

- *Somalische ouders over opvoeden in Nederland*, Ahmed Warsame en Anke van Keulen, FSAN en Bureau MUTANT, 1998
- Mondelinge informatie Anke van Keulen, Bureau MUTANT (mei 2004)
- Mondelinge informatie Zahra Naleie, FSAN (juni 2004)

3. Module Opvoedingsondersteuning voor asielzoekers en vluchtelingen in dagbehandeling

Kader:

Sinds 1992 heeft de GGZ 's Hertogenbosch preventieve activiteiten ontwikkeld voor asielzoekers en vluchtelingen. Hierbij is ingezet op samenwerking met en afstemming tussen betrokken partijen in de regio, deskundigheidsbevordering van intermediairen, het vergroten van de toegankelijkheid van het aanbod en het ontwikkelen en implementeren van nieuw preventief aanbod. Dit heeft voor vluchtelingen-gezinnen geresulteerd in een video over opvoeden en opvoedingsondersteuning in Nederland in zes talen, en in deskundigheidsbevordering van de medewerkers van de Opvoedwinkel ten aanzien van asielzoekers en vluchtelingen. Aan jongeren in ISK's is een sociale vaardigheidstraining en het programma 'Welkom op school' van Pharos aangeboden. Naast preventieve activiteiten kent deze ggz-instelling sinds halverwege de jaren '90 een apart behandelaanbod voor volwassen en jeugdige vluchtelingen en asielzoekers met ptss (zowel ambulante als klinische). Bij de behandeling aan jeugdigen worden de ouders betrokken. Momenteel loopt het aantal vluchtelingen en asielzoekers in de regio echter drastisch terug. Er worden door de GGZ Den Bosch geen preventieve activiteiten specifiek gericht op vluchtelingen of intermediairen meer uitgevoerd. Behandeling van getraumatiseerden wordt uiteraard voortgezet. De hieronder beschreven module wordt georganiseerd binnen het kader van het Projectplan Preventie.

Typering:

Opvoedingsondersteuning, vluchtelingenouders

Doelgroep:

Getraumatiseerde asielzoekers- en vluchtelingenouders met kinderen tot 21 jaar die in dagbehandeling zijn

Doelstelling:

- Vluchtelingenouders die in dagbehandeling zijn in staat stellen om met hun kinderen te praten over de psychische problemen die zij hebben
- Voorkomen dat kinderen in de knel raken (bijvoorbeeld angstig worden of zich schuldig voelen) omdat zij de situatie niet begrijpen en zelf een invulling aan de situatie gaan geven

Beschrijving:

Begin 2003 heeft de therapeute van een groep getraumatiseerde vluchtelingenmoeders in dagbehandeling, contact gezocht met een medewerkster van de afdeling Preventie die ervaring heeft met opvoedingsondersteuning aan vluchtelingen. Aanleiding hiervoor is dat er in de groepsbehandeling veel vragen over opvoeding naar voren komen. De therapeute wil hier binnen sociotherapie aandacht aan schenken. De beide ggz-medewerksters besluiten gezamenlijk een module te maken voor deze vluchtelingenvrouwen. Zij baseren zich op hun eigen expertise met respectievelijk de getraumatiseerde doelgroep en opvoedingsondersteuning, en op materiaal uit de KOPP-cursus. De module wordt ontwikkeld in reguliere tijd en zonder extra middelen. In 2003 wordt ze als pilot uitgeprobeerd in een groep van negen Tsjetsjeense, Azerbeidjaanse en Georgische vrouwen. Deze vrouwen wonen op dat moment één tot zeven jaar in Nederland en hebben kinderen in alle leeftijdscategorieën. De vrouwen zijn in dagbehandeling in verband met psychische problemen die voortkomen uit het oorlogsverleden en de vlucht. De vrouwen besteden een aantal weken binnen hun dagprogramma een uur tot vijf kwartier aan opvoedingsondersteuning. Tijdens de pilot is veel met de deelnemers geëvalueerd. Na enige aanpassingen is het definitieve cursusmateriaal in 2004 afgerond en binnen de organisatie gepresenteerd. Het is de bedoeling dat de module in de toekomst gebruikt wordt in andere behandelgroepen met vluchtelingenouders (zowel vaders als moeders).

Het doel van de cursus is ouders te leren hoe ze met hun kind kunnen bespreken wat er met hen aan de hand is. Daarmee wordt voorkomen dat kinderen door onduidelijkheid hieromtrent zelf in de knel raken. Andere doelen zijn de competenties van ouders versterken, het versterken van de goede ouder-kind interactie, het ondersteunen van de ouders in hun rol als ouder en het inzicht bieden in de betekenis van een ondersteunend netwerk.

Methodiek:

De cursus is ontwikkeld naar aanleiding van de behoeften van de deelnemers en is vraaggericht. Er is een opzet gemaakt met thema's. Per bijeenkomst wordt aangesloten op vragen vanuit de groep.

Van de deelnemer wordt een actieve bijdrage gevraagd. Het gaat vooral om het uitwisselen van ervaringen. Iedere vrouw krijgt de tijd en ruimte om op haar manier en op haar moment haar verhaal te vertellen. Voorwaarde hiervoor is dat de groep in die samenstelling al langer samenkomt en er sprake van een vertrouwensrelatie is. De cursus kent een bepaalde opbouw: in de eerste bijeenkomst wordt de opvoedwinkel bezocht. In de tweede bijeenkomst wordt geïnventariseerd waar de vrouwen het over willen hebben. Dan volgen een paar bijeenkomsten waarin voorzichtig gesproken wordt over opvoeding en de kinderen. Deze ruime introductieperiode is nodig om de deelnemers op hun gemak te laten zijn met het praten over opvoeding. Veel van hen zijn namelijk niet gewend om met vreemden over opvoeding te praten. Dan wordt het onderwerp zwaarder: in drie bijeenkomsten staan hun problemen centraal en de manier waarop ze dat kunnen bespreken met hun kinderen. Daarin komen ook aan de orde: machteloosheid, hoe ziet je netwerk er uit, hoe kun je vertellen wat je hebt. Daarna volgen een aantal bijeenkomsten over straffen en belonen, gezond eten, machtsstrijd aan tafel, negeren, positief zelfbeeld en complimenten geven, ik-boodschappen.

Voor de dagbehandeling zijn de vrouwen in verband met de taal geselecteerd op etnische afkomst. Bij de groep is een tolk aanwezig. De therapeute sluit zich tot op zekere hoogte aan bij de cultuur en leefwereld van de vrouwen, maar vindt dat daar grenzen aan zitten. Ze vindt dat de vrouwen zich moeten oriënteren op het leven in Nederland en de Nederlandse gebruiken. Zij bemoeit zich actief met een deelnemer als zij vindt dat deze iets doet dat hier echt niet past, zoals bijvoorbeeld een grotere jongen straffen omdat hij huilt. Indien nodig verwijst zij actief door naar andere instellingen of hulpverleners.

Evaluatie:

Er is vooraf geen meetbare doelstelling geformuleerd. Wel is de module in de pilotfase continu geëvalueerd. In de pilotfase is de deelnemers steeds naar hun mening over de bijeenkomst gevraagd. Na afloop van de hele module heeft een mondelinge evaluatie plaats gevonden en is elke bijeenkomst besproken. Uit de evaluatie blijkt dat de vrouwen er veel aan gehad hebben en dat ze anders tegen kinderen en opvoeden aan zijn gaan kijken. De vrouwen ervaren het als prettig om het verhaal van hun gezin te kunnen vertellen, herkenning bij elkaar te vinden en van elkaar te leren hoe anderen het doen. Volgens de therapeute betekent dit echter niet dat zij hun manieren veranderen: dit blijkt niet haalbaar vanwege de onrust die bestaat rond de asielprocedure en het vluchtelingenbestaan. Naar aanleiding van de evaluatie is de cursus teruggebracht van 18 tot 10 bijeenkomsten. Een aantal themabijeenkomsten is nu facultatief.

Onderbouwing:

De Russisch sprekende vrouwen zijn vooral geschonden door het oorlogsverleden. Zij hebben daarvoor een normaal leven en gewone jeugd gehad: er is geen sprake van onderliggende psychische problematiek. De therapeute merkt dat de vrouwen in de behandelgroep steeds met hun aandacht bij het gezin zijn. In de intake worden geregeld problemen met de kinderen en met (de afwezigheid van) de partner genoemd. Met de vrouwengroep heeft de therapeute het hele gezin binnen hand-

bereik. Haar ervaring met de mannen in vergelijkbare behandelgroepen is anders: de mannen zijn vaker alleenstaand of nemen makkelijker afstand van hun thuissituatie. De signalen die de vrouwen afgeven en de behoefte aan informatie over opvoeden die zij uiten, vormen de aanleiding contact te leggen met de preventiewerkers binnen opvoedingsondersteuning. Volgens de therapeute heeft de GGZ te maken met indikking van de problematiek: vanwege het restrictieve beleid krijgen alleen asielzoekers met zeer ernstige ervaringen de kans hier te blijven. Zij acht het onwaarschijnlijk dat de kinderen niets mee krijgen van de trauma's van hun moeders. De preventiemedewerkster benadrukt juist de enorme veerkracht die ook aanwezig is bij veel ouders en kinderen en het belang de ouders aan te spreken op hun gezonde en competente deel.

Overdraagbaarheid:

Er zijn diverse projectplannen beschikbaar waarin het preventieve aanbod voor vluchtelingen in het algemeen wordt beschreven (zie bronnen). De module opvoedingsondersteuning is eenvoudig geschikt te maken voor mannelijke vluchtelingen, en ook geschikt voor ambulante hulp. Er is een draaiboek ontwikkeld, met een handleiding voor de cursusleider. De inhoud van elke bijeenkomst is uitgewerkt en vertaald in het Russisch. Bij bepaalde bijeenkomsten hoort literatuur, ook deze is vertaald. Zo is onder andere beschreven wat post traumatische stress stoornis is. Bij de module hoort een spel met kaartjes en een vragenlijst die richting kunnen geven aan het gesprek. De cursus is zo opgezet dat elke medewerker binnen de GGZ met ervaring met vluchtelingen de cursus kan geven. Per juli 2004 is een complete cursusmap beschikbaar.

Contactadres:

GGZ 's-Hertogenbosch
Postbus 70058
5201 DZ 's-Hertogenbosch
073-6585844

Bronnen:

- *Preventie voor vluchtelingen en asielzoekers. Projectplan augustus 2002. Afdeling preventie, Dienst Zorgontwikkeling en Preventie, GGZ 's Hertogenbosch.*
- *Mondelinge informatie Wendy Schalke, GGZ 's Hertogenbosch (mei 2004)*
- *Mondelinge informatie Anne-Mieke Kruuk, GGZ 's Hertogenbosch (juni 2004)*

4. Spel-aan-Huis voor Vluchtelingengezinnen

Typering:

Opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering, vluchtelingenkinderen en hun ouders

Doelgroep:

Vluchtelingen- en asielzoekergezinnen met kinderen van 0-6 jaar

Doelstelling:

Voor de kinderen:

- Het stimuleren van de sociaal-emotionele, verstandelijke en motorische ontwikkeling door spel(materialen) in huis te brengen, kinderen vertrouwd te maken met spel en materialen en voort te bouwen op bestaande spelervaring.

Voor de ouders:

- Het vergroten van kennis en inzicht over de waarde van spel en over de wijze waarop in Nederland opvoeding en scholing plaatsvindt
- Het vergroten van spelvoorwaarden en ondersteuningsmogelijkheden in huis en in de wijk.
- Het verkrijgen van steun bij de relatie ouder-kind en bij diverse opvoedingsvragen.

Beschrijving:

Eind 1999 zijn een aantal instanties benaderd om mee te denken over het opzetten van Spel-aan-Huis voor vluchtelingen in Veghel. Betreffende organisaties zijn verenigd in een werkgroep. Sinds de daadwerkelijke start van het project in 2000 volgt de werkgroep het project en komt daartoe jaarlijks 2 tot 3 keer bijeen. De uitvoering van het project is geheel in handen van Vluchtelingenwerk. Bureau Jeugdzorg draagt de eindverantwoording. Brabants Kenniscentrum Jeugd K2 ontwikkelt, coördineert en helpt opstarten. De spelbegeleiding wordt uitgevoerd door HBO-stagiaires. Zowel de stagiaires als de werkbegeleider die hen aanstuurt hebben geregeld contact met K2 voor training en ondersteuning.

Het project Spel aan Huis richt zich op ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning en daarnaast op omgevingsfactoren van het gezin, omdat ook deze van invloed zijn op de ontplooiingskansen van de kinderen. Het project kent een aantal hoofddoelen (zie doelstelling). Per gezin worden deze doelen opgesplitst in kleinere concrete aandachtspunten. Deze gelden als uitgangspunten voor het individuele speelplan dat per gezin wordt opgesteld.

In de praktijk blijkt dat veel vluchtelingenouders in de veronderstelling zijn dat de cognitieve ontwikkeling van een kind start in de basisschoolperiode. Deze ouders stimuleren hun jonge kinderen niet te spelen, en bieden hen geen spelmateriaal aan. Speelgoed is bij de meeste ouders onbekend, en zij leggen vaak geen relatie tussen speelgoed en de ontwikkeling van hun kind. Sommige ouders zien speelgoed als een luxe product. Andere ouders kopen wel speelgoed, maar omdat ze het zelf niet kennen wordt vaak iets gekocht dat niet bij de leeftijd past. Als het kind niet weet wat het er mee kan doen en het stuk maakt is dit een teleurstelling voor de ouders.

Het project Spel aan Huis biedt vluchtelingen de kans om op een veilige manier kennis te maken met spelmaterialen en verschillende manieren van spelen, maar ook met de manier van opvoeden in Nederland. Daarnaast moet het vooral ontspanning brengen voor ouders en kinderen, en krijgen ouders de kans om de zorg rond de opvoeding te delen met anderen. Er wordt gestart met een observatieperiode van ongeveer 4 tot 5 weken, die afgerond wordt met een observatieverslag. Vervolgens wordt er een speelplan opgesteld, waarin verschillende doelen worden geformuleerd. Het speelplan wordt met de ouders besproken en kan (ook tussentijds) worden bijgesteld. Wekelijks speelt de speelleidster een uur bij het gezin in huis, op een vast tijdstip. Van dit speeluur wordt een voortgangsverslag gemaakt.

De speelleidster besteedt veel aandacht aan het Nederlandse schoolsysteem, probeert ouders te stimuleren hun kinderen op te geven voor de peuterspeelzaal en heeft regelmatig contact met leidsters van de peuterspeelzaal of met leerkrachten. De speelleidster heeft een ruime selectie van speelgoed tot haar beschikking. Zij laat steeds spelmaterialen in de gezinnen achter. Dit materiaal wordt geselecteerd op niveau, leeftijd en ontwikkelingsgebied. Naast het speeluur wordt drie maal per jaar een themabijeenkomst voor ouders georganiseerd over een onderwerp dat bij hen leeft. Dit gebeurt vaak in samenwerking met andere organisaties. Zo is bijvoorbeeld een voorlichting georganiseerd in samenwerking met de Thuiszorg over gezonde voeding voor kinderen.

De gezinnen die mee doen worden geselecteerd door Vluchtelingenwerk, volgens vastgestelde criteria. Vanuit haar kerntaken kent Vluchtelingenwerk de gezinnen met jonge kinderen in de gemeente wel. Daarnaast kunnen gezinnen worden voorgedragen door bijvoorbeeld de Thuiszorg, peuterspeelzalen en scholen. De afspraak met de gemeente is dat aan minimaal 8 gezinnen per jaar Spel Aan Huis aangeboden wordt. In de praktijk worden jaarlijks 8 tot 13 gezinnen bereikt. Men probeert alle gezinnen met kleine kinderen die tot de doelgroep behoren te helpen. In 2002 hebben 16 kinderen spelbegeleiding gekregen, waarvan het merendeel afkomstig is uit Somalië. De meeste aanvragen komen binnen via de Thuiszorg. De speelleidster komt voor één kind in het gezin, maar andere kinderen worden zijdelings ook betrokken. Het project richt zich op ouders maar doorgaans neemt de moeder deel.

Methodiek:

De werkwijze is geëxpliciteerd en beschikbaar bij K2. Kenmerkende elementen zijn empowerment, het bevorderen van de positieve ouder-kind interactie, en het stimuleren van een actieve ouderrol. Van de speelleidster wordt respect en een goed communicatievermogen verwacht. Het is uitgangspunt om naast de ouder te staan en niet er boven. Veel aandacht van de speelleidster is gericht op het goed luisteren en praten met de ouders. Ook als ouders behoorlijk Nederlands spreken worden bepaalde begrippen niet altijd begrepen. Door vragen te stellen checkt de speelleidster of de informatie goed is overgekomen. In gezinnen waar de moeder slecht Nederlands spreekt, maar een partner heeft die de taal wel beheerst, wordt gewerkt met een ouderschrift. Zo kan deze ouder op de hoogte worden gebracht van de invulling van het speeluur en andere zaken en dit met zijn partner bespreken. Indien nodig worden aanvullend afspraken gemaakt voor mondeling overleg. Met het spelen worden diverse doelen nagestreefd. Aan het speeluur zijn daarom een aantal voorwaarden verbonden. Zo moet ten minste een van de ouders thuis zijn, mag het er niet te druk zijn met bijvoorbeeld visite en moet de televisie uit. Een belangrijk principe bij Spel-aan-Huis is dat opvoeders leren door het voorbeeldgedrag van de speelleidster. Het is daarom expliciet niet de bedoeling dat ouders het huis verlaten of andere dingen gaan doen als de speelleidster komt.

Evaluatie:

Spel-aan-Huis is een project dat van origine bedoeld is voor gezinnen in een achterstandssituatie. Over de methodiek is literatuur beschikbaar. Relatief nieuw is het uitvoeren van Spel-aan-Huis in vluchtelingengezinnen. Er is geen wetenschappelijk onderzoek verricht naar het effect van de methodiek in deze gezinnen. Op lokaal niveau wordt wel geëvalueerd. De doelen per gezin zijn vastgelegd in een speelplan en worden continu geëvalueerd en op basis daarvan bijgesteld.

In augustus 2001 is in Veghel een ervaringenpeiling gehouden onder de deelnemende ouders. Daaruit blijkt onder andere dat de betrokkenheid en het enthousiasme van de ouders en kinderen groot is. Ouders zijn bereid adviezen en voorbeelden over te nemen. De spanning in de gezinnen vermindert. Instanties die bij het project betrokken zijn, zijn zeer positief. In 2002 zijn de verbeteringen en vooruitgang in de gezinnen geïnventariseerd. Het gaat om moeilijk meetbare items,

maar de algehele indruk is zeer positief. Zo zijn de spelvoorwaarden bij alle ouders verbeterd, zijn een aantal kinderen en moeders toegeleid naar voorzieningen, is het spelgedrag van veel kinderen verbeterd en zijn een aantal speldoelen gehaald. Alle ouders hebben inzicht gekregen in het belang van spelen voor de ontwikkeling en geven hun kinderen meer ruimte en kans om te spelen. Ook respecteren alle ouders een eigen speelplek voor hun kinderen en doen ze moeite om actief mee te doen met hun spel. K2 heeft in de hele provincie positieve ervaringen met de Spel-aan-Huis methodiek. Een knelpunt bij Spel-aan-Huis is dat het project voor de uitvoering erg afhankelijk is van stagiaires.

Onderbouwing:

In gezinnen van vluchtelingen met jonge kinderen, is vaak extra aandacht nodig is voor opvoedingsondersteuning. De leefomstandigheden in Nederland zijn vaak zo anders dan die in het land van herkomst, dat ouders moeite hebben met de dagelijkse zorg voor de kinderen. Voor de lichamelijke verzorging is veel aandacht, maar er is meer nodig om kinderen voldoende ontplooiingskansen te bieden. Daarnaast is er in vluchtelingengezinnen sprake van veel spanning. De ouders worden in beslag genomen door het verwerken van de ervaringen in hun eigen land, de vlucht en de inburgering in het onbekende land. Medewerkers van Vluchtelingenwerk zagen in de praktijk dat veel kinderen weinig om handen hadden en ook niet buiten speelden omdat ouders dat te gevaarlijk vonden. Tegelijkertijd vonden ouders het moeilijk om de verschillende kinderen thuis zoet te houden.

Overdraagbaarheid:

Er zijn algemene handleidingen en trainingen voor Spel-aan-Huis beschikbaar, en een variant voor vluchtelingengezinnen. Deze is ontwikkeld door de Averroës-stichting.

Contactadres:

Stichting Status voor Vluchtelingen en Nieuwkomers
De Leest 23
5463 JA Veghel
0413-353638
Brabants Kenniscentrum Jeugd K2
Postbus 2347
5202 CH Den Bosch
073-6141774

Bronnen:

- Mondelinge informatie Joke Schuurmans, Stichting voor VluchtelingenWerk en Nieuwkomers Status (juni 2004)
- *Spel-aan-Huis voor Vluchtelingengezinnen 2002*, Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant en Stichting voor VluchtelingenWerk en Nieuwkomers Status, maart 2002

5. Somalische Vrouwengroep Utrecht

Typering:

Ondersteuning op gezinsniveau op andere levensterreinen die de opvoeding/ontwikkeling onder druk zetten of belemmeren, vluchtelingenmoeders en -kinderen.

Doelgroep:

Somalische vrouwen en hun kinderen, met name woonachtig in de Utrechtse wijk Overvecht. Accenten binnen de doelgroep: moeders, vrouwen met psychosomatische klachten, geïsoleerd levende vrouwen en hun kinderen.

Doelstelling:

- Vrouwen een eigen ruimte geven in de maatschappij
- Doorbreken isolement
- Verbeteren Nederlandse taalbeheersing
- Verbeteren socialisatie en participatie
- Bewerkstelligen dat vrouwen elkaar steunen
- Verbeteren van de maatschappelijke positie van vluchtelingenvrouwen
- Verzelfstandigen van de inloop (kadertraining)

Beschrijving:

In 1997 is op initiatief van de wijkwelzijnsorganisatie Cumulus een Somalische zelforganisatie opgericht met de naam Horseed ('de voortrekker' in het Somalisch). De groep wordt sinds een paar jaar begeleid door een Somalische opbouwwerkster. Sindsdien is het aantal vrouwen dat naar de inloop komt toegenomen, en wordt er veel meer gezegd en veel meer om hulp gevraagd.

Elke zondag komen zo'n 30 Somalische vrouwen en 50 kinderen naar de inloop in een buurthuis in hun wijk. De vrouwen zijn allemaal vluchteling en het merendeel is alleenstaande moeder. In principe zijn Somalische mannen ook welkom, maar zij komen maar mondjesmaat. Het pand van de wijkwelzijnsorganisatie Cumulus zit op zondagen bijna helemaal vol met de vrouwen en kinderen. Afgesproken is dat de groep het pand mag gebruiken op voorwaarde dat ze de activiteiten zelf organiseert.

De vrouwen kunnen elkaar ontmoeten en voorlichting krijgen over dingen die zij belangrijk vinden zoals het opvoeden van kinderen, het onderwijs, gezondheid etcetera. De kinderen worden in drie groepen (naar leeftijd) apart opgevangen en krijgen van Somalische docenten les in de Somalische taal en cultuur. Drie maal per jaar vieren ze samen islamitische feesten zoals het suikerfeest of slachtfest. Vanuit de groep is een naaclub voortgekomen onder leiding van een Somalische vrijwilligster die voorheen in Somalië naailes gaf. Daarnaast is er een huiswerkklas voor Somalische kinderen opgericht. De vrouwen vinden het heel belangrijk dat hun kinderen voeling houden met de Somalische taal en cultuur: het idee voor taal- en cultuurlessen voor de kinderen is afkomstig van de vrouwen. Waarschijnlijk is deze combinatie één van de verklaringen voor de hoge opkomst van de vrouwen.

De opbouwwerkster van Cumulus heeft in de loop van de tijd steeds meer taken aan de groep zelf overgedragen. De groep doet veel zelfstandig. Er zijn 6 kader-vrouwen die trainingen gehad hebben. Ze hebben een sleutel van het pand en regelen allerlei zaken zelf. De begeleidster is lang niet altijd aanwezig. Bij zaken die ze niet helemaal zelf kunnen, zoals budgetteren of subsidie aanvragen, worden ze wel begeleid. De vrouwengroep wordt gefinancierd door de gemeente binnen de basissubsidie van Cumulus. Eind 2004 is zelfstandige subsidie voor de groep aangevraagd. Het is nog niet duidelijk of dit gehonoreerd wordt. Zolang het nodig is, is de vrouwengroep verzekerd van een plekje bij Cumulus.

Methodiek:

De opbouwwerkster noemt de volgende methodische elementen belangrijk:

- Empowerment: de opbouwwerkster gaat uit van de kracht en mogelijkheden van de vrouwen zelf. Deze activering wordt ingezet vanuit het perspectief van de Somalische identiteit.
- Coachende begeleiding: de opbouwwerkster probeert goede ondersteuning op afstand te geven die de zelfstandigheid van deze vrouwen benadrukt
- Autonomie, zelfstandigheid en kadervorming: vrouwen die de leiding willen nemen, kunnen deel nemen aan een kadertraining
- Gelijkaardige samenwerking: de opbouwwerkster ondersteunt de gelijkwaardige samenwerking tussen de zelforganisatie van de vrouwen en de ondersteunende instellingen.

Daarnaast is het volgens de opbouwwerkster zo, dat als je activiteiten voor Somalische vrouwen organiseert, je voor kinderopvang moet zorgen. Een ander belangrijk punt bij de inloop is dat elke vrouw vrij is te komen wanneer en hoe laat zij wil. Dit is een heel ander uitgangspunt dan bij georganiseerde activiteiten. Omdat de groep heel divers is wat betreft bijvoorbeeld leeftijd en opleidingsniveau is het heel belangrijk goed naar deze vrouwen te luisteren om hun wensen te leren kennen. De verschillende individuen voelen zich in Nederland met elkaar verbonden, maar in Somalië zelf zouden ze geen groep hebben gevormd.

Evaluatie:

Er wordt geëvalueerd op verschillende niveaus. Na concrete activiteiten, zoals bijvoorbeeld de viering van het suikerfeest, wordt met de vrouwen besproken hoe het ging. Hoe hebben ze het aangepakt en hoe pakte dit uit? Dit heeft vooral tot doel van eventuele fouten te leren. Daarnaast wordt jaarlijks door Cumulus geëvalueerd. Cumulus kijkt het hele jaar door naar het aantal vrouwen dat de inloop heeft bezocht, naar het aantal nieuwe vrouwen dat bereikt is, en naar het aantal vrouwen dat is toe geleid naar ander aanbod van Cumulus. De Somalische vrouwengroep is erg bekend in de wijk. Werving blijkt niet nodig: vrijwel elke nieuwe Somalische vrouw wordt door zowel vrouwen uit de groep als door instanties naar de groep verwezen. De groep is voor de vrouwen erg belangrijk: zij slaan geen zondag over! Ook in vakanties komen zij samen. Voor sommige vrouwen is de groep het enige uitje in de week. Veel vrouwen voelen zich door de groep weer waardevol. Ze leren nieuwe dingen en zien elkaar dingen doen, die zij ook zouden kunnen. Een aantal vrouwen is een opleiding gaan volgen of heeft werk gevonden. Naast deze evaluaties van Cumulus is de praktijk eenmaal uitvoerig geëvalueerd door studenten van de Sociale Academie. Informatie hierover is te bevragen bij Cumulus.

Onderbouwing:

In de Utrechtse wijk Overvecht wonen een paar honderd Somalische vluchtelingen, voor het merendeel alleenstaande moeders. Tijdens de Somalische burgeroorlog zijn veel vrouwen hun echtgenoten kwijtgeraakt. Daarnaast zijn na de vlucht naar Nederland veel huwelijken gestrand. In Somalië hebben mannen een belangrijke taak als kostwinnaar: zij werken buitenshuis en verdienen daarmee het inkomen en het respect van hun vrouwen en kinderen. In Nederland kunnen zij die rol door de lange asielpcedure en werkloosheid niet vervullen. Veel mannen zitten de hele dag thuis en voelen zich nutteloos. Deze ingrijpende verandering in de rolverdeling tussen de seksen geeft veel spanningen tussen de partners. De meeste vrouwen hebben meerdere kinderen. Ook zij voelen zich na de asielperiode vaak niets meer waard. Jarenlang worden alle beslissingen voor hen genomen en mogen ze niet werken, zich niet verder ontwikkelen en niet inburgeren. Als ze eindelijk een verblijfsvergunning hebben, is van hun zelfvertrouwen niets meer over. De vrouwen hebben een enorme behoefte om in contact te komen met mensen die hetzelfde hebben meegemaakt als zij om daarover te kunnen praten. De

Somalische vrouwen delen veel dezelfde problemen: de traumatische ervaringen rond de vlucht, het verlies van familieleden daar, het gebrek aan verwanten hier, en de jarenlange asielperiode.

Overdraagbaarheid:

Cumulus zorgt voor stedelijke uitwisseling. Binnen de wijk Overvecht wordt de methodiek in navolging van de Somalische vrouwen ook gebruikt voor Afghaanse en Iraakse vrouwengroepen. Een Moeder-Kind-Centrum is in ontwikkeling. Cumulus stimuleert de zelfstandigheid van deze groepen. Op vergelijkbare wijze is ook een Marokkaanse mannengroep steeds meer losgelaten en na een aantal jaar verzelfstandigd. Meer informatie is verkrijgbaar bij de projectcoördinatoren.

Contactadres:

Cumulus
Buurthuis 'De Boog'
Gambiadreef 60
3564 ES Utrecht

Bronnen:

- Mondelinge informatie Naïma Mohamed, Cumulus (december 2004)
- Mohamed, N.A. Participeren vanuit je eigen identiteit. Over het bereiken van allochtone vrouwen. MO Samenlevingsopbouw, 23e jaargang, nr. 200, maart 2004, p. 18-21
- Zuithof, M. Basaal opbouwwerk voor Somalische vrouwen. Horseed biedt vluchtelingenvrouwen een veilige thuishaven. Zorg + Welzijn, nr. 11, 23 juni 2004, p. 20-21

6. Interculturalisatie RIAGG Maastricht met activiteiten voor vluchtelingen-kinderen en -ouders

Kader:

Bij de RIAGG Maastricht is sinds 11 jaar sprake van interculturalisatie van de instelling. Adequate zorgverlening aan asielzoekers en vluchtelingen is daarbij expliciet als doelstelling genomen. Om dit te bereiken is ingezet op zowel veranderingsprocessen binnen de organisatie zelf, als op het ontwikkelen van een concreet hulpaanbod aan de doelgroep. Momenteel is sprake van twee expliciet op vluchtelingen gerichte activiteiten, te weten cursussen 'Filosofen' voor kinderen en jongeren, en opvoedingsondersteuning voor hun ouders. Hieronder worden het interculturalisatietraject en de beide activiteiten afzonderlijk beschreven.

6A. Interculturalisatie van de RIAGG

Typering:

Afstemming gezin en instellingen, zowel professionals als vluchtelingenkinderen, -jongeren en -ouders.

Doelgroep:

- Allochtone burgers in Maastricht en omgeving, die geestelijke gezondheidsproblemen ervaren, of waarbij het risico hierop hoger dan gemiddeld is.
- Intermediaire doelgroep:
 - organisaties en sleutelfiguren van of t.b.v. de allochtone gemeenschappen;
 - welzijns- en educatieve organisaties;
 - hulpverleners van de RIAGG zelf.

Doelstelling:

- Verbeteren geestelijke gezondheidszorg ten aanzien van allochtonen (interculturalisatie van de geestelijke gezondheidszorg) door onder andere deskundigheidsbevordering.
- Preventie van ggz-problematiek bij volwassen en jeugdige vluchtelingen/asielzoekers.

Beschrijving:

Het initiatief tot interculturalisatie is genomen door de afdeling Preventie. Uit lokaal onderzoek bleek het percentage allochtone cliënten veel lager te zijn dan op basis van de bevolkingssamenstelling verwacht mocht worden. Vluchtelingen en asielzoekers zijn in eerste instantie als de voornaamste doelgroepen gekozen, vanwege het hoge risico bij deze groep op ggz-problematiek. In het begin is vooral geïnvesteerd in de ontwikkeling van specifieke producten en in het toerusten van de reguliere medewerkers, vanuit de visie dat op gegeven moment alle medewerkers zorg zouden kunnen verlenen aan alle allochtone groepen. De laatste paar jaar begint de interculturalisatie van de hele instelling, dus ook buiten de afdeling Preventie, gedegen vormen aan te nemen. De RIAGG werkt samen met een groot aantal organisaties in de regio waaronder organisaties voor en van vluchtelingen en allochtonen, eerstelijns instellingen en sociaal-cultureel werk, andere ggz-instellingen en het onderwijs. Het interculturalisatietraject omvat een groot aantal activiteiten op het niveau van de allochtone doelgroepen, sleutelfiguren en intermediaire organisaties en van de geestelijke gezondheidszorg zelf. Opvallend is dat beleidsbeïnvloeding expliciet als doel genoemd wordt. Activiteiten voor vluchtelingengezinnen of om de zorg aan deze gezinnen te verbeteren zijn:

- de preventieve cursussen 'Filosofen met vluchtelingenkinderen/jongeren' (zie beschrijving 7B);
- opvoedingsondersteuning van vluchtelingenouders (zie beschrijving 7C);
- de ontwikkeling van een interculturele versie van KOPP waarbij de methodiek van KOPP (preventieprogramma voor kinderen met een ouder in de psychia-

trie) gecombineerd wordt met de methodiek van 'Filosofen met kinderen'. Momenteel wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een draaiboek voor Inter-KOPP;

- het organiseren (indien nodig) van Psychiatrische Intensieve Thuiszorg voor gezinnen waarbij ouders ondersteund worden en waarbij ook van enige opvoedingsondersteuning sprake is;
- diverse vormen van ondersteuning en consultatie van professionals die in hun werk met vluchtelingen en hun kinderen te maken hebben;
- de Taakgroep Vluchtelingen hulpverlening voor ggz-medewerkers (ook van buiten de instelling) voor casuïstiekbespreking, verdieping, verdere implementatie en het voorkomen van burnout of plaatsvervangende traumatisering van curatieve hulpverleners;
- diverse cursussen deskundigheidsbevordering via het opleidingsinstituut Rino Zuid Nederland, zowel voor ggz-medewerkers als voor anderen;
- netwerken op landelijk niveau en met België en Duitsland.

Recentelijk is de visie dat alle medewerkers intercultureel (moeten) kunnen werken, losgelaten. De directie is van mening dat de interculturalisatie in die zin niet snel genoeg verloopt. Het doel blijft bestaan voor de langere termijn. Met ingang van 2004 wordt de RIAGG gereorganiseerd, waarbij er onder andere een apart transcultureel team wordt opgericht dat de zorg aan allochtonen, zowel volwassenen als jeugdigen, op zich gaat nemen. Migranten en vluchtelingen zullen dan vaker samen als doelgroep genomen worden. Dit heeft ook te maken met de recente afname van het aantal instromende asielzoekers en het sluiten van een aantal AZC's in de regio.

Methodiek:

Wat de gekozen doelen en activiteiten betreft zet de werkgroep Interculturalisatie de lijnen uit. Er is hierover geen overleg met de doelgroep zelf. Binnen de Taakgroep Vluchtelingen hulpverlening worden wel ideeën ingebracht door andere medewerkers dan de werkgroep, maar uiteindelijk beslist de werkgroep in samenspraak met de directie (in verband met financiering). Leidende principes zijn empowerment en het aansluiten bij de leefwereld van de doelgroep. Concreter betekent dit dat in de diagnostische fase en in de behandeling altijd rekening gehouden wordt met processen van migratie en acculturatie en dat doorverwijzing naar bijvoorbeeld traditionele genezers niet per definitie moet worden uitgesloten. Bij de behandeling van autochtonen is systeemtherapie gemeengoed geworden; wat allochtonen betreft is dit ondanks voorlichting nog niet zo ver. Soms worden partner of kinderen wel uitgenodigd en betrokken maar van systeemtherapie is nog geen sprake.

Evaluatie:

Er is geen sprake van een gedegen evaluatie, wetenschappelijk onderzoek of van meetbare doelen. Er wordt wel herhaaldelijk intern geëvalueerd en bijgesteld naar aanleiding van bevindingen in de praktijk. Door de intensieve aandacht voor de doelgroep vluchtelingen en asielzoekers worden volwassenen uit deze doelgroep zeker bereikt. Het aantal dat gebruik maakt van de RIAGG is toegenomen. Dit geldt zowel voor de afdeling Preventie als voor Curatie. Kinderen en jongeren worden binnen het preventieve aanbod wel bereikt. Voor behandeling worden er echter nauwelijks kinderen aangemeld. Dit heeft volgens de RIAGG medewerkers met andere regelgeving en andere indicatiestelling binnen de Jeugdzorg en de Jeugd GGZ te maken. De afdeling Curatie vindt nauwelijks aansluiting met deze partijen. De samenwerkingsrelaties worden aangeduid als 'sterk afhankelijk van gemotiveerde individuen'.

Onderbouwing:

Bij de start van de interculturalisatie zijn doelgroepen geformuleerd. In principe betreft de interculturalisatie alle allochtone doelgroepen. Met de concrete invulling

van activiteiten is gekozen eerst een aanbod te ontwikkelen voor de doelgroep asielzoekers en vluchtelingen omdat zij als grootste risicogroep voor ggz-problematiek worden aangemerkt. Naar aanleiding van het werkstuk over indicatiestelling dat de voormalig coördinator schreef in het kader van de leergang 'Interculturalisatie van de Psychosociale Zorg' (zie bronnen) is geconcludeerd dat de interculturalisatie van de instelling te langzaam verloopt. Op grond daarvan is besloten tot reorganisatie met oprichting van een team transculturele zorg, om goede zorg voor de doelgroep te waarborgen.

Overdraagbaarheid:

Er zijn diverse werkplannen beschikbaar. De leden van de werkgroep Interculturalisatie verzorgen lezingen over hun activiteiten, geven deskundigheidsbevordering en participeren in lokale en nationale netwerken.

Contactadres:

RIAGG Maastricht
Afdeling Preventie
Dhr. E.J.M. Chanet
Parallelweg 45-47
6221 BD Maastricht
043-3299660

Bronnen:

- Dhr. Etienne Chanet, mondelinge informatie (april 2004)
- Projekt Allochtonen. Stichting RIAGG / Vijverdal Combinatie, afd. preventie, E.J.M. Chanet, 1993.
- Programma Interculturalisatie 1999-2003. RIAGG Maastricht. E. Chanet & A. Wolters.
- *Jaarwerkplan 2001: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2002: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2003: Programma Interculturalisatie*
- "Drijfzand". Een studie naar indicatiestelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg aan asielzoekers. Werkstuk in kader van European Masters Degree "Interculturalisatie van de Psycho-Sociale Zorg" aan de Utrechtse school voor Bestuurs en Organiseringswetenschappen, Universiteit Utrecht. Etienne Chanet, 2003.

6B. Cursus 'Filosofen met vluchtelingenkinderen en -jongeren'

Typering:

Ondersteuning op gezinsniveau op andere levensterreinen die de opvoeding/ontwikkeling onder druk zetten of belemmeren, vluchtelingenkinderen en -jongeren.

Doelgroep:

Vluchtelingen en asielzoekerskinderen in respectievelijk het basis- en voortgezet onderwijs met emotionele en gedragsproblemen. Het betreft getraumatiseerde kinderen of kinderen die het risico lopen ernstige psychische problematiek te ontwikkelen.

Doelstelling:

Door middel van filosofen vluchtelingenkinderen en -jongeren psychisch en sociaal sterk maken en kritisch leren denken en daarmee de weerbaarheid, competentie en probleemoplossend vermogen van de doelgroep versterken. Het hogere doel hiervan is de preventie van psychische ziekten.

Beschrijving:

De cursussen 'Filosofen met vluchtelingenkinderen' en 'Filosofen met vluchtelingenjongeren' worden aangeboden aan kinderen van vluchtelingen en asielzoe-

kers en aan AMA's. De cursussen vindt plaats op reguliere basisscholen en ISK's. Per jaar worden vier tot vijf cursussen gegeven voor kinderen (10 tot 13 jaar) en jongeren (16 tot 18 jaar). Bij 14- en 15-jarigen wordt gekeken in welke groep zij het best passen. In de praktijk doen aan de cursus soms jongeren tot 21 jaar mee. Het betreft zowel jongens als meisjes, en zij komen uit diverse landen zoals Eritrea, Ethiopië, Sierra Leone, Somalië, Guinée, Afghanistan, China, Irak, Bosnië, Armenië, Kroatië, Albanië en Iran.

De cursus is ontwikkeld en wordt gegeven door een Iraanse preventiemedewerkster van de RIAGG met een vluchtelingenachtergrond. Deze start haar preventieve werk met het programma De Vluchtelingenles, maar haar ervaring met dit programma is niet positief: kinderen klappen dicht, moeten huilen of blijven weg. Ze vindt dat de directe manier van vragen te confronterend is en traumatische ervaringen omhoog brengt. Dit vindt zij onwenselijk, zowel voor het kind zelf als voor de groep. Vanuit haar interesse voor filosofie in het algemeen is zij toen na gaan denken over de manier van werken bij de cursus 'Filosoferen met kinderen'. Na een experiment met de doelgroep vluchtelingenkinderen heeft ze de cursus 'Filosoferen met vluchtelingenkinderen' ontwikkeld.

Het programma omvat acht tot tien bijeenkomsten; soms is op verzoek van de deelnemers sprake van een extra bijeenkomst. De cursus wordt bewust onder schooltijd gegeven, tijdens uren die de leerlingen kunnen missen. Deelname is altijd vrijwillig. Aanmelding voor de cursus geschiedt via de scholen: docenten en mentoren kijken welke kinderen de cursus nodig hebben en stellen deelname voor. Aan het begin van het jaar komt de preventiemedewerkster zich voorstellen in de klas en iets vertellen over de cursus. Soms melden kinderen zich zelf aan. Na aanmelding volgt een intake. Voorwaarden om mee te doen zijn een redelijke beheersing van de Nederlandse taal, zodat goed gecommuniceerd kan worden, en in staat zijn om te functioneren in een groep. Jongeren met ernstige gedragproblemen kunnen daarmee het groepsproces verstoren en daarom niet mee doen.

Per cursus kunnen tien kinderen/jongeren deelnemen. Het is geen probleem de groepen vol te krijgen, soms is zelfs sprake van een reservelijst. Er is wel sprake van hoge uitval door ziekte, afwezigheid, het vergeten zijn, vertrek of uitzetting. Dit is een algemeen probleem bij vluchtelingen- en asielzoekerskinderen.

In de cursus komt elke keer een thema aan bod, zoals bijvoorbeeld: herinnering, geluk, vrede, rechtvaardigheid, discriminatie, dood, kennis, ik. De preventiemedewerkster kiest de eerste paar keer het thema. Ze begint vaak met een verhaal over zo'n thema. Daarna probeert de groep gezamenlijk het begrip te definiëren. Wat is dan rechtvaardigheid? Kan een goed iemand slecht doen? Kinderen leren redeneren en onderzoeken waarom ze iets denken. Zo leren ze op verschillende manieren naar dingen te kijken. Aan het eind van de bijeenkomst wordt het thema afgerond met een soort gezamenlijke conclusie. Na een paar bijeenkomsten, als de deelnemers de methode onder de knie hebben wordt het thema na gezamenlijk overleg door de deelnemers gekozen.

Methodiek:

De cursus sluit aan bij de behoefte van de deelnemers en is leeftijdsadequaat. De inhoud van de bijeenkomst is flexibel en wordt gevormd door de inbreng van de deelnemers. De thema's worden gedeeltelijk door de preventiemedewerkster en gedeeltelijk door de deelnemers bepaald. Een belangrijk uitgangspunt is een veilige setting te bieden die niet confronterend is. De cursus biedt veiligheid omdat het niet opgebouwd is rond de persoonlijke ervaringen van de kinderen en jongeren maar rond een thema. In het algemeen gaat men er van uit dat om het verleden te kunnen verwerken, traumatische gebeurtenissen gereconstrueerd moeten worden. Alle ervaringen, inclusief schokkende details, moeten een toegankelijke plaats krijgen in het geheugen en opgeroepen kunnen worden zonder door emoties overspoeld te worden. Vaak wordt dit in preventieve en curatieve activiteiten gedaan

door het bieden van een veilige sfeer, waarin de jongeren hun verhaal kwijt kunnen en in het geval van groepsbehandeling soms ook steun kunnen vinden bij elkaar. Zo wordt getracht om de traumaverwerking op gang te brengen. Uit ervaring blijkt dat deze methode vaak te confronterend is bij vluchtelingenjongeren. Ook zullen niet alle jongeren in de groep even zwaar getraumatiseerd zijn.

Bij 'Filosoferen met vluchtelingenjongeren' wordt juist niet ingegaan op de levensverhalen van de vluchtelingenjongeren, en worden ze niet voor de zoveelste keer geconfronteerd met hun zogenaamde bijzondere verleden. Niet hun persoonlijke achtergrond en geschiedenis staat centraal, maar hun denken. Filosoferen is voor deze getraumatiseerde kinderen een veiligere manier om met hun trauma en stress om te gaan, dan het rechtstreeks op herinneringen en gevoelens ingaan. Het gaat om verheldering van het 'abstracte' begrip, de verhalen dienen slechts (wanneer ze dat zelf willen) als voorbeeld ter ondersteuning van hun mening. Door een filosofisch gesprek met deze jongeren leren ze zelf na te denken waardoor hun probleemoplossend vermogen vergroot wordt. Door deelname aan de cursus werken de kinderen aan een positief zelfbeeld en wereldbeeld. Dit stelt hen in staat cognitief, sociaal en emotioneel evenwichtig te functioneren.

Evaluatie:

Er is geen gedegen evaluatie of wetenschappelijk onderzoek beschikbaar. De preventiemedewerkster die de cursus heeft ontwikkeld en aanbiedt stelt dat de methode effectief is gebleken. Zij wil bereiken dat de deelnemers goede vragen leren stellen en daardoor afstand kunnen en durven nemen van hun vanzelfsprekenden. Ze ziet dit binnen de termijn van één cursus bij de deelnemers gebeuren.

Onderbouwing:

De achterliggende gedachte bij de cursus is dat alle mensen kennis hebben, die gevormd is door hun ervaringen, en van daaruit handelen. Vluchtelingenkinderen hebben negatieve ervaringen en hun kennis is daardoor gekleurd. Hun gedrag komt voort uit dit negatieve referentiekader. Daarbij hebben zij vaak niet geleerd kritisch na te denken of iets van verschillende invalshoeken te bezien, omdat ze doorgaans zijn opgegroeid in een staatsvorm waarin dit niet gewenst wordt. De kinderen waar de preventiemedewerkster mee werkt kunnen hun gedachten vaak niet ordenen en niet onderbouwen. Ze hebben vaak makkelijke antwoorden zoals 'ik weet niet' of 'dat is gewoon zo'. In de cursus wordt hen geleerd afstand te nemen van hun bestaande (negatieve) kennis en zelf te leren nadenken. Ze leren naar argumenten te zoeken en goede vragen te stellen. Daarbij geldt dat een goed argument vooral een logisch argument is.

Overdraagbaarheid:

Van de cursus is een draaiboek ontwikkeld, dat binnenkort wordt uitgegeven. Doel hiervan is dat anderen de cursus zelfstandig uit kunnen gaan voeren. De preventiemedewerkster die de cursus ontwikkeld heeft kan trainingen geven aan geïnteresseerden. Zij is bezig met het vastleggen van de theoretische onderbouwing van de cursus. De cursus blijft aangeboden worden, maar na de reorganisatie van de RIAGG zal deze waarschijnlijk aan gemengde groepen allochtone jeugd of jeugd in het algemeen aangeboden worden.

Contactadres:

RIAGG Maastricht
Mw. S. Boothe
Afdeling Preventie
Parallelweg 45-47
6221 BD Maastricht
043-3299660

Bronnen:

- Mondelinge informatie Mw. Soosan Boothe, RIAGG Maastricht (april 2004)
- *Programma Interculturalisatie 1999-2003*. RIAGG Maastricht. E. Chanet & A. Wolters.
- *Jaarwerkplan 2001: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2002: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2003: Programma Interculturalisatie*

6C. Opvoedingsondersteuning**Typering:**

Opvoedingsondersteuning, vluchtelingenouders

Doelgroep:

Ouders/ verzorgers van de kinderen die deelnemen aan de cursus 'Filosoferen'

Doelstelling:

Een positieve ouder-kind interactie bevorderen en het herstellen of versterken van de opvoedrol van ouders van kinderen die deelnemen aan de cursus 'Filosoferen'.

Beschrijving:

Aan de cursus 'Filosoferen' is een serie van drie bijeenkomsten voor de ouders van de deelnemende kinderen gekoppeld. In de bijeenkomsten wordt uitgelegd wat het betekent vluchtelingenkind te zijn, en wat voor problemen deze kinderen in hun ontwikkeling kunnen hebben. De oorspronkelijke bedoeling om aan elke kindercursus opvoedingsondersteuning voor de ouders te koppelen kan door teleurstellende resultaten niet gerealiseerd worden. In de praktijk worden per jaar een of twee serie(s) ouderbijeenkomsten georganiseerd. De preventiemedewerkster wil in eerste instantie de oudercursussen samen met Bureau Jeugdzorg vorm geven. Bij een eerste serie bijeenkomsten blijkt het Nederlands van de ouders echter slecht te zijn. Ook de vijf talen die de preventiewerkster en de twee collega's van Bureau Jeugdzorg samen spreken, blijken onvoldoende om met de ouders te kunnen communiceren. Bureau Jeugdzorg haakt daarom af. De preventiemedewerkster is daarop in beperktere mate verder gegaan en geeft de cursus nu samen met de mentor van de school waar de cursus gegeven wordt. De praktijk wijst uit dat ouders wel interesse hebben, maar eerst veel praktische vragen stellen over bijvoorbeeld de school, zwembad, etc. De preventiemedewerkster constateert wel een grote behoefte aan opvoedingsondersteuning bij ouders. Docenten melden het liefst ook andere allochtone ouders aan. Dit leidt in de praktijk tot een niet-geformaliseerde consultatiefunctie van de preventiemedewerkster: zij houdt soms pedagogisch spreekuur op school en is beschikbaar voor schooldirecties voor consultatie.

Methodiek:

De nadruk ligt op het leren begrijpen en juist interpreteren van (signalen van) problemen van vluchtelingenkinderen. Daartoe wordt aangesloten bij de leefwereld van de ouders. Eerst wordt uitleg gegeven over de problemen die vluchtelingenkinderen kunnen ontwikkelen. Daarna wordt geïnventariseerd welke problemen de deelnemende ouders met hun kinderen hebben.

Evaluatie:

Er is geen evaluatiegehouden

Onderbouwing:

Ouders zijn zelf vaak te gepreoccupeerd met hun eigen problemen om de problemen van hun kinderen te zien. Zij zien hen ook spelen en lachen en denken dan dat zij geen last meer hebben van het verleden. Bij gedrags- of gezondheidsproblemen van hun kind leggen zij vaak geen verband met het vluchtelingenschap. Hoger opgeleide ouders zien deze relatie vaak wel, maar zijn dan geneigd een arts

in te schakelen om het probleem om te lossen, en zoeken geen psychologische hulp.

Overdraagbaarheid:

Na de reorganisatie zal de afdeling Preventie als aparte afdeling verdwenen zijn. Het aanbod zal een plek krijgen binnen een afdeling Jeugd die zowel het preventieve als curatieve aanbod vorm zal geven. De oudercursus zal dan opgepakt worden voor een bredere groep ouders van jeugdigen.

Contactadres:

RIAGG Maastricht
Mw. S. Boothe
Afdeling Preventie
Parallelweg 45-47
6221 BD Maastricht
043-3299660

Bronnen:

- Mondelinge informatie Mw. Soosan Boothe, RIAGG Maastricht (april 2004)
- *Programma Interculturalisatie 1999-2003*. RIAGG Maastricht. E. Chanet & A. Wolters.
- *Jaarwerkplan 2001: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2002: Programma Interculturalisatie*
- *Jaarwerkplan 2003: Programma Interculturalisatie*

7. Project 'Wegwijs in het onderwijs'

Typering:

Afstemming tussen vluchteling gezinnen en de instellingen die voor de gezondheid/ontwikkeling voor kinderen van belang zijn

Doelgroep:

Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingen met jonge of schoolgaande kinderen

Doelstelling:

Het verzorgen en verschaffen van inlichtingen en voorlichtingsmateriaal over het Nederlandse onderwijs in het algemeen en het Amersfoortse onderwijs in het bijzonder, waardoor de actieve participatie en zelfredzaamheid van de doelgroep in het onderwijs wordt bevorderd. De doelstelling is geconcretiseerd in de volgende drie doelen:

- vluchtelingenouders informeren over het Nederlandse onderwijs in het algemeen en het Amersfoortse onderwijs in het bijzonder en specifieke vragen van de doelgroep beantwoorden;
- vluchtelingenouders helpen om zelfstandig informatie over het onderwijs te verwerven en inzicht geven in de mogelijkheden voor communicatie met de scholen van hun kinderen;
- nagaan in hoeverre de communicatie van deze ouders met de scholen naar tevredenheid verloopt.

Beschrijving:

In 2001 wordt het projectvoorstel van SOVEE om vluchtelingenouders te informeren op het onderwijs- en opvoedsysteem in Nederland gehonoreerd door de gemeente Amersfoort en wordt gedurende drie maanden een voorlichtster aangesteld voor 8 uur per week. Deze heeft de taak om te inventariseren aan welke voorlichting behoefte is, deze voor te bereiden, vorm te geven en uit te voeren. De voorlichtster wordt begeleid door een teamleider van SOVEE.

Eerst wordt door middel van een vragenlijst aan vluchtelingenouders gevraagd om hun vragen en behoeften kenbaar te maken. De activiteiten die daarna ontwikkeld worden, zijn gericht op Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders aangezien deze expliciet aangeven informatie over het onderwijs te willen ontvangen. Daarnaast is ook bij andere groepen, met name Somaliërs en Oost-Europeanen, geïnventariseerd wat de behoefte aan informatie op dit terrein is. In de oriënterende fase spreekt de voorlichtster een groot aantal professionals (zoals een Marokkaanse voorlichtster, de coördinator Oudkomers, de coördinator Spel Aan Huis, Stap In en Opstap) om zicht te krijgen op de projecten en activiteiten van SOVEE binnen het onderwijsachterstandenbeleid in Amersfoort. Daarnaast wordt aan een aantal Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders gevraagd welke vorm dit zou moeten hebben en welk tijdstip hen zou schikken. Hier komt uit dat één zaterdag het meest geschikt is en dat het een doorlopend programma zou moeten zijn met een algemeen deel en een deel per leeftijdsgroep (voor- en vroegschool, primair onderwijs en voortgezet onderwijs). Vervolgens zijn vier thema's gekozen voor de voorlichtingsdag (onderwijs en opvoedingssysteem in Nederland, mogelijkheden opvoedingsondersteuning, een basisschool in Amersfoort kiezen, en het voortgezet onderwijs in Amersfoort). Ongeveer 70 scholen worden aangeschreven met de uitnodiging zich te presenteren op een scholenmarkt. Voor deze markt wordt veel voorlichtingsmateriaal gezocht en vertaald. Het betreft bijvoorbeeld brochures van de Opvoedtelefoon, de activiteiten van de welzijnsstichting, informatie over voorlezen, de telefonische hulpdienst, de Stap-programma's, voorlichtingsboekjes van scholen, gidsen over basisonderwijs en voortgezet onderwijs, en een brochure over de ouderbijdrage. Er worden twee voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd, één in het Farsi voor Iraniërs en Afghanen en één in het Arabisch voor Irakezen. Ouders worden mondeling geworven via de voorlichtster zelf en

via mond-tot-mondreclame. Via winkels, een kapper, een kunstenaar, het ROC, zelforganisaties het asielzoekerscentrum, Banenplan, een leerkracht OETC en de scholen worden uitnodigingsbrieven verspreid. Een dag van te voren worden de ouders gebeld om hen aan de bijeenkomst te herinneren. Op de voorlichtingsbijeenkomst in het Farsi zijn 30 Iraniërs aanwezig. Uit contact met de Afghaanse vereniging blijkt dat veel Afghanen paniekerig thuis voor de televisie zitten in verband met de situatie in Afghanistan op dat moment (eind september 2001). Op de tweede bijeenkomst voor Irakezen komen zeven ouders. De voorlichting wordt gegeven door medewerkers van SOVEE, het Multicultureel Instituut Utrecht en medewerkers van een Amersfoortse basisschool en een school voor voortgezet onderwijs. Aan het eind van beide middagen zijn enquêtes uitgedeeld met vragen over de voorlichtingsbijeenkomsten.

Methodiek:

Voorafgaand aan het organiseren van de bijeenkomsten is veel moeite gedaan om te achterhalen op welke vragen ouders graag antwoord zouden krijgen bij een voorlichting, welke vorm de voorlichting zou moeten hebben en waar en wanneer deze plaats zou moeten vinden. Er zijn tal van producten vertaald en via veel verschillende kanalen is geprobeerd de doelgroep te bereiken: er is veel geïnvesteerd in een zo goed mogelijke aansluiting bij en informatievoorziening aan de doelgroep.

De voorlichting ging verder dan het verschaffen van informatie; de projectleidster heeft getracht ouders handvaten aan te reiken om zelfstandig de communicatie met de scholen aan te gaan. Om deze drempel te verlagen heeft zij de scholen gevraagd zichzelf te presenteren middels een scholenmarkt.

Evaluatie:

Het project is uitgevoerd door een studente en kent een evaluatief eindverslag in het kader van de opleiding. Zij concludeert daarin onder andere dat vluchtelingen een divers samengestelde groep vormen, dat zij moeilijk bereikbaar zijn en dat een eigen netwerk en verschillende wervingsmethoden nodig zijn om de doelgroep te werven. De hoeveelheid tijd en energie die hierin gestoken wordt staat in contrast met de uiteindelijke opkomst. Kleine factoren zoals mooi weer zijn van invloed op de opkomst. Het benaderen van andere vluchtelingengroepen dan de Iraanse, Afghaanse en Irakese met het doel de behoefte te inventariseren is zeer moeizaam gebleken. Zelforganisaties waren er nauwelijks of gaven geen gehoor. Er was veel weerstand om de vragenlijst in te vullen. Uiteindelijk zijn van 18 vluchtelingen uit diverse herkomstlanden gegevens verzameld. De resultaten van deze inventarisatie zijn opgenomen in het eindverslag. De twee voorlichtingsbijeenkomsten zijn geëvalueerd door enquêtes uit te delen onder de deelnemers waarin gevraagd werd naar de mening van de ouders over de voorlichting. Hieruit blijkt dat zij geïnteresseerd waren en veel van de bijeenkomsten hebben opgestoken. De projectmedewerkster heeft de opkomst als teleurstellend ervaren. Er is geen vervolg aan de bijeenkomsten gegeven.

Onderbouwing:

In 1998 verzoekt de gemeenteraad van Amersfoort het College onderzoek te laten doen naar de omstandigheden en knelpunten van vluchtelingenjongeren in het basis- en voortgezet onderwijs. Uit het onderzoek dat dan volgt naar de schoolloopbaan van vluchtelingenjongeren (Ungvári, Z. (2001). *Vluchtelingen in perspectief*. Amersfoort: SOVEE) blijkt dat de ouders van deze jongeren onvolledige en deels onjuiste informatie hebben over het Nederlandse onderwijs, en dat zij behoefte hebben aan direct op hen gerichte informatie. Deze conclusies vormen de aanleiding voor SOVEE om bij de gemeente een projectvoorstel in te dienen voor voorlichting aan vluchtelingen over het onderwijs in Amersfoort c.q. in Nederland. Dit voorstel wordt gehonoreerd en de gemeente financiert het project.

Overdraagbaarheid:

In het eindverslag van Fazelpoor (zie bronnen) is zeer nauwkeurig beschreven welke stappen zij ondernomen heeft om de voorlichting op te zetten. Daarnaast is een groot aantal folders en brochures over het onderwijs, lokale onderwijsinstellingen, programma's voor opvoedingsondersteuning en hulpdiensten vertaald. Deze vertaalde producten kunnen bij SOVEE opgevraagd worden.

Contactadres:

SOVEE, Stichting Onderwijs Voorrang Eemland

Heiligenbergerweg 34

3816AK Amersfoort

Tel: 033 4702159

Fax: 033-4702979

www.ovee.nl

Bronnen:

- *Eindverslag 'Project wegwijs in het onderwijs' voor Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders*. Nasrin Fazelpoor, SOVEE, 2001
- Mondelinge toelichting Nasrin Fazelpoor (mei 2004)

8. Voorlichting in de eigen taal en cultuur (VETC) in Groningen

Kader:

Het NIGZ heeft ongeveer 15 jaar geleden de opleiding Voorlichting in de Eigen Taal en Cultuur (VETC) ontwikkeld voor met name de Turkse en Marokkaanse doelgroep. Na deze opleiding kunnen voorlicht(st)ers in de Nederlandse of de eigen taal voorlichting geven aan hun eigen etnische groep. Het betreft voorlichting over gezondheids- en opvoedingsthema's. De opleiding bestaat uit een vast basisgedeelte met bij- en nascholingen, waardoor specialisatie mogelijk is. De voorlicht(st)ers worden soms in vaste dienst genomen bij een instelling, maar werken vaker als freelancer voor een regionaal steunpunt VETC. De steunpunten, meestal ondergebracht bij een GGD, regelen vraag en aanbod. VETC-ers kunnen op verzoek een hele cursus geven, een eenmalige voorlichting of als intermediair worden ingezet. Steeds vaker werken VETC-ers als patiëntenvoorlichter of zorgconsulent bij huisartsen, ziekenhuizen of in de geestelijke gezondheidszorg. De laatste paar jaar is de doelgroep van VETC uitgebreid met andere migrantengroepen en asielzoekers en vluchtelingen uit onder andere Somalië Irak, Iran en Bosnië. Het grootste deel van de VETC-ers met een vluchtelingenachtergrond werkt in of voor een asielzoekerscentrum. Het aantal vluchtelingenvoorlichters dat in een gemeente wordt ingezet ten behoeve van decentraal wonende vluchtelingen is klein. Een telefonische belronde langs de regionale steunpunten in november 2003 leert dat het op dat moment om ongeveer twintig voorlichters gaat in Nederland, waarvan het merendeel in Den Haag en in Groningen werkzaam is. Onderstaande beschrijving betreft Groningen.

Typering:

Opvoedingsondersteuning, stimulering gezondheid/ontwikkeling, allochtonen

Doelgroep:

- Alle allochtonen
- Autochtone instellingen voor zorg en welzijn

Doelstelling:

Het vergroten van de toegankelijkheid tot zorgvoorzieningen voor (etnische) minderheden en het bevorderen van de interculturalisatie van de (autochtone) zorg- en hulpverlening.

Beschrijving:

In Groningen wordt sinds 1998 met VETC-ers gewerkt. Aan het steunpunt zijn 15 voorlicht(st)ers verbonden - de meesten als freelancer -, waarvan er vijf een vluchtelingenachtergrond hebben. Het betreft twee vrouwen en drie mannen afkomstig uit Irak, Iran, Somalië en Afghanistan. Bij de start in 1998 is er heel bewust voor gekozen om ook vluchtelingen op te laten leiden. Het was destijds opportuun om daar in te investeren. Inmiddels is de situatie veranderd en hebben deze vluchtelingen-voorlichters dezelfde taken en vrijwel dezelfde doelgroepen als de migrantenvoorlichters.

In het noorden van het land zijn de mogelijkheden voor groepsvoorlichting geringer dan in de grote en middelgrote steden. In de noordelijke provincies is geen sprake van grote (achterstands-)wijken waar veel allochtonen wonen. De reguliere lokale instellingen voor welzijn, sociaal cultureel werk of zorg worden veel minder geconfronteerd met het feit dat ze haar doelgroep niet kan bereiken. De vraag om voorlichtingsactiviteiten moet daarom met name van zelforganisaties van allochtonen komen. Deze hebben doorgaans weinig middelen tot hun beschikking. Daarnaast is de organisatiegraad meestal ook niet zodanig dat zij de voorlichting kunnen realiseren in een samenwerkings-traject met de reguliere instellingen. Dit geldt nog sterker voor de vluchtelingenorganisaties.

Het VETC-steunpunt in Groningen heeft vanaf het begin op deze situatie ingespeeld en biedt naast groepsvoorlichting verschillende diensten aan. Er worden op

aanvraag wel groepsvoorlichtingen gegeven (meestal aan migranten) maar dit zijn er niet veel: het vormt een klein deel van de opdrachten. Instellingen kunnen zich met een verzoek om dienstverlening tot de VETC-coördinator wenden en deze bekijkt of (een van) zijn VETC-ers het zou(den) kunnen doen en brengt dan offerte uit. De coördinator VETC reageert op verzoeken van buitenaf, maar zwengelt ook actief initiatieven aan waarbij de VETC-ers zouden kunnen worden ingezet. Hij is van mening dat het, om werk te genereren, nodig is zich actief op de markt te bewegen. Een voorbeeld van het type dienstverlening dat VETC in Groningen biedt is de inzet van VETC-ers door het Academisch Ziekenhuis Groningen bij de ontwikkeling van een protocol voor de schoonmaakbranche. In deze branche werken veel Turken en Marokkanen met handeczeem. De VETC-ers zijn eerst ingezet om hierover voorlichting te geven, en daarna om in een nameting een vragenlijst in te vullen met de betrokkenen. Een ander voorbeeld is het inzetten van VETC-ers als klankbordgroep bij de ontwikkeling van een MOA-project te bevordering van zelfzorg door asielzoekers. Weer iets anders is het geven van voorlichting over roken in het kader van een anti-rookcampagne. Ook hebben VETC-ers in opdracht van de gemeente voor Bureau Nieuwkomers een behoeftepeiling onder oudkomers verricht. Soms worden VETC-ers ook gevraagd om in interculturalisatietrajecten in trainingen voor professionals de rol van bijvoorbeeld een patiënt te spelen. In 1998/1999 hebben VETC-ers in het kader van een 1-jarig project 'Interculturalisering GVO' 180 voorlichtingen verzorgd in verschillende asielzoekerscentra in het hele noorden. In 2003 en 2004 is het geven van opvoedingsondersteuning op een Vensterschool de grootste opdracht geweest. De rode draad hierbij was het thema 'opvoeden in twee culturen'. De VETC-ers peilden tevens de behoefte aan gezondheidsvoorlichting en desgewenst gaven ze dit.

Met de etnische achtergrond van de VETC-ers wordt pragmatisch omgegaan. Als er bijvoorbeeld geen Marokkaanse voorlichter beschikbaar is voor een Marokkaans- Arabische doelgroep, wordt voorgesteld de Irakese voorlichter in te zetten. Vluchtelingen vormen doorgaans niet een aparte doelgroep. Zij worden wel bereikt: zij zijn dan bijvoorbeeld allochtone roker of schoonmaker of ouder met een kind op de Vensterschool. De laatste jaren worden VETC-ers ook niet meer ingezet ten behoeve van voorlichting aan asielzoekers in asielzoekerscentra; de MOA doet dit nu zelf.

Methodiek:

Uitgangspunt bij de groepsvoorlichting is: daar waar mogelijk wordt de voorlichting in het Nederlands gegeven, daar waar noodzakelijk in de taal van de doelgroep. Als de voorlichting niet in het Nederlands wordt gegeven, wordt wel het in Nederland gebruikelijke woordgebruik bij dat onderwerp uitgelegd en geoefend. Bepaalde uitgangspunten zoals het kunnen aansluiten bij de leefwereld en gewoonten van de doelgroep, zijn niet als methodiek benoemd omdat dit standaard verondersteld wordt. Op dat type criteria wordt geselecteerd bij de werving van nieuw op te leiden VETC-ers. Er zijn plannen voor omvangrijke bijscholingen en het opleiden van een nieuwe lichte voorlichters. Er moet in de voorlichters geïnvesteerd worden, zij zijn immers het kapitaal van de organisatie.

Evaluatie:

De werkwijze van het VETC-steunpunt in Groningen als zodanig, is niet geëvalueerd. De organisatie hanteert geen meetbare doelstellingen. Als VETC-ers worden ingezet voor een project is er vaak wel sprake van concrete doelstellingen, en vindt na afloop meestal evaluatie met de opdrachtgever plaats. Met de VETC-ers zelf wordt doorgaans niet veel geëvalueerd. De coördinator acht de relatie tussen hemzelf en de VETC-ers inmiddels dusdanig dat hij in geval van kritiekpunten of problemen aangesproken zal worden. Hij kiest er bewust voor te investeren in het voortraject. Daarin bespreekt hij goed met de opdrachtgever wat deze wil en wat deze van de VETC-er verwacht. Hij heeft deze informatie ook nodig om een offerte

te maken. Daarna bespreekt hij met de meest geschikte VETC-er of deze zich in de opdracht kan vinden. De VETC-ers kunnen goed inschatten of een verzoek of plan reëel is of niet. Als in deze fase goed wordt afgestemd, is evaluatie eigenlijk niet meer nodig.

Onderbouwing:

Binnen de gezondheidszorg en de hulpverlening vragen de gezondheidsproblemen van migranten en vluchtelingen in toenemende mate de aandacht. Communicatieproblemen en cultuurverschillen vormen vaak een barrière voor effectieve zorg en hulpverlening. In het hele land geven speciaal opgeleide Voorlicht(st)ers in de Eigen Taal en Cultuur (VETC-ers) voorlichting over gezondheids- en opvoedingsthema's. Er worden jaarlijks enkele tienduizenden migranten, asielzoekers en vluchtelingen bereikt met VETC. In de grote en middelgrote steden worden veel meer groepsvoorlichtingen gegeven en wordt minder dienstverlenend gewerkt. In Groningen handelt het steunpunt veel marktgericht. Dat VETC daar in een behoefte voorziet, blijkt uit het aantal opdrachten dat het Groningse steunpunt weet te verkrijgen.

Overdraagbaarheid:

Over de algemene praktijk van VETC is zeer veel bekend. VETC kan per direct opgezet worden op een nieuwe locatie. Een opleiding en een groot aantal materialen zoals voorlichtingsmappen, voorlichtingsplaten en handleidingen zijn beschikbaar bij het NIGZ. De manier van werken van het Groningse VETC-steunpunt wijkt daar enigszins van af. Informatie hierover kan gewonnen worden bij de coördinator.

Contactadres:

Steunpunt VETC Noord Nederland
Postbus 584
9700 AN Groningen
050-3674000

Bronnen:

- Mondelinge informatie Tuguy Mintes, GGD Groningen (juni 2004)
- *VETC-voorlichting in het AZC. Evaluatie van het pilotproject 'Inzet VETC in AZC's/AVO's Provincie Groningen. Juni 1998- juni 1999.* Groningen: Steunpunt VETC Noord Nederland, 1999
- *Steunpunt VETC Noord Nederland. Voorlichting over gezondheid en opvoeding in de Eigen Taal en Cultuur (VETC).* Brochure 2003.

9. Maatjes Ambulante Jeugdzorg

Typering:

Afstemming gezin en instellingen, allochtone en autochtone ouders en jongeren

Doelgroep:

Alle ouders en jongeren in Eindhoven met problemen

Doelstelling:

- Jongeren of ouders die problemen hebben met hun kinderen toeleiden naar Jeugdzorg.
- Intermediair zijn tussen met name Jeugdzorg en de cliënt

Beschrijving:

Begin jaren negentig organiseert een aantal vrouwen van het Provinciaals Antilliaans en Arubaans Vrouwenplatform bijeenkomsten voor vrouwen. Zij merken daar dat de vrouwen veel problemen hebben met hun kinderen. De bemoeienis daarbij door Jeugdzorg wordt niet op prijs gesteld. Een aantal vrouwen van het platform neemt het initiatief deze vrouwen bij hen thuis uit te nodigen om samen deze problematiek te bespreken. De Antilliaanse vrouwen geven aan dat Jeugdzorg gezag uitoefent over hun kinderen en hen daarmee de opvoeding uit handen neemt. Zij begrijpen veel van het papierwerk niet en hebben negatieve ervaringen met Jeugdzorg. Zij voelen zich niet normaal behandeld, bijvoorbeeld door opmerkingen van Nederlandse hulpverleners over hun kinderen van verschillende vaders. De vrouwen van het platform besluiten daarop contact te zoeken met Jeugdzorg met het aanbod te bemiddelen bij de Antilliaanse doelgroep en deze toe te leiden naar Jeugdzorg. Jeugdzorg neemt de kritiek en het aanbod serieus. Daarmee is het initiatief om aan een persoon die een beroep op hen doet een maatje te koppelen geboren. Vanuit huis en als vrijwilliger zet een aantal vrouwen zich als intermediair in. In 1997 organiseren de vrouwen op een zondag een familiedag voor Antillianen en Arubanen, waarbij voorlichting wordt gegeven over de jeugdzorg. Hierbij zijn zo'n 700 mensen aanwezig. Naast Jeugdzorg zijn een aantal ketenpartners aanwezig zoals een maatschappelijk werkster, een leerplichtambtenaar, een ggz-medewerkster, een systeemtherapeute en iemand van het JAC. De gezinnen worden gelokt met een salsawedstrijd en een onder de doelgroep beroemde DJ. Om te voorkomen dat de mensen bij de verhalen van de hulpverleners weg lopen wordt de volgende slimme truc bedacht: iedereen kan meedoen met de danswedstrijd, die zich binnen bepaalde lijnen op de vloer afspeelt. Na elke ronde wordt op de dansers gestemd. Daarna komt een hulpverlener aan het woord die de mensen iets vertelt. Daarna gaat de DJ weer verder. Als een danser buiten de lijnen stapt verliest hij of zij de punten voor de wedstrijd. Willen de genodigden hun kans op de prijs behouden, dan moeten ze dus wel blijven staan (luisteren).

Na deze dag beginnen mensen meer te begrijpen van de verschillende soorten hulp. De intermediairs worden steeds vaker gebeld door mensen die problemen hebben met hun kinderen. Met Jeugdzorg wordt overeengekomen dat als een intermediair iemand aanmeldt, deze persoon niet meer een hele procedure hoeft te doorlopen en op diverse wachtlijsten komt. In plaats daarvan neemt een allochtone casemanager die direct hulp kan organiseren meteen contact op. Deze experimentele formule wordt voor drie jaar afgesproken met Jeugdzorg en daarna nog eens met drie jaar verlengd. De Maatjes maken geen reclame voor hun hulp en werven geen cliënten. Wel zoeken zij actief naar andere vrijwillige intermediairs als de belangstelling voor hun hulp toe neemt. De positieve ervaringen van de vrouwen die geholpen zijn zorgen voor veel mond-tot-mond reclame. De Antilliaanse vrouwen brengen hun Surinaamse en Marokkaanse vriendinnen mee en zo krijgt het initiatief een multicultureel karakter. Via de fietsles die de Maatjes organiseren sluiten een Bosnische en een Somalische zich als vrijwillige intermediairs aan. Zij zijn al actief bij hun eigen zelforganisatie. De Somalische treedt op als intermediair tussen

Somalische vrouwen en het internaat, de arts, de school etcetera. Ook geeft zij voorlichting aan Nederlandse hulpverleners over de Somalische cultuur en adviseert zij hen in hoe ze dingen aan kunnen pakken. Op de Bosnische vrijwilligster wordt minder een beroep gedaan: het lijkt er op dat de Bosnische doelgroep haar weg in de samenleving wel kan vinden.

Het initiatief breidt zich gaandeweg niet alleen uit naar meer etnische groepen, maar ook naar meerdere probleemvelden, zoals schuldsanering of ondersteuning bij contact met de school. Naast bemiddelen en het vervullen van een intermediaire functie activeren de maatjes de vrouwen om zich ergens voor in te zetten, werk te zoeken of een opleiding te gaan volgen. Zo zijn tien vrouwen overblijfmoeder geworden, hebben zeker 35 vrouwen een opleiding afgerond en is een deel van de cliënten van toen nu zelf actief als intermediair.

In november 2001 heeft de initiatiefneemster een stimuleringsprijs van de Stichting Vrijwilligers Management (SVM, nu CIVIQ) gewonnen. Het geld van de prijs is gebruikt om voor twee jaar het project Maatjes in de Ambulante Jeugdzorg te betalen (1 mei 2002 – 1 mei 2004). Naast het prijzengeld is financieel bijgedragen door het VSB-fonds en door PON. De initiatiefneemster is aangesteld als coördinator en is parttime in dienst genomen bij een lokale welzijnsinstelling. De Maatjes zijn vrijwilligers en ontvangen alleen een vrijwilligersvergoeding. De 18 Maatjes zijn Moluks, Surinaams, Antilliaans, Indisch, Somalisch, Bosnisch, Marokkaans, Turks en Nederlands. Het zijn 15 vrouwen, en drie mannen. De maatjes hebben elders een reguliere baan en zijn voor dit project een paar uur per dag beschikbaar. Zij hebben een MBO- of HBO-opleiding, en een training Transculturele Hulpverlening van Fontys Hogescholen gevolgd. De coördinatrice kent alle maatjes. Zij is altijd bij de intake, die door de intakecommissie (twee Maatjes) wordt verzorgd. De coördinatrice schat de problematiek in en koppelt de hulpvraagster aan de meest geschikte vrijwilliger. Elke vrijwilliger is Maatje voor ongeveer tien mensen. De Maatjes proberen eerst door middel van gesprekken de problematiek te ontrafelen. Als duidelijk is welke hulp de ouder (of de jongere) nodig heeft, gaat het Maatje mee naar de juiste instelling. Daar worden ze overgedragen aan de professionals. Het Maatje blijft op de achtergrond als intermediair. Als het niet lukt met de hulpverlening komt de persoon weer terug bij het Maatje. Andersom kan de instelling ook contact opnemen met de intermediair.

Per 1 mei 2004 wordt het project gefinancierd door de gemeente die subsidie voor een jaar heeft toegezegd. Volgend jaar kan opnieuw subsidie aangevraagd worden. De initiatiefnemers van het eerste uur breiden hun vrijwillige activiteiten onder tussen uit. De coördinatrice runt ook een tienermoederhuis, waarin vijf tienermoeders wonen die elk gekoppeld zijn aan een Maatje. Zij zet momenteel woonbegeleiding voor Antilliaanse jongeren op en probeert bij 35 Antilliaanse multi-probleem gezinnen in kaart te brengen welke problematiek er speelt.

De MAJ zetten zich in voor zowel vrouwen als mannen, als jongeren die met jeugdzorg te maken hebben. Zij helpen mensen uit alle etnische groepen, ook autochtonen. Vanwege de historie wordt een flink deel van de cliëntèle gevormd door Antilliaanse vrouwen.

Methodiek:

Het initiatief is van onderop ontstaan en gaat volledig uit van de behoefte van hulpvragers. Het aanbod groeit letterlijk mee in de richting van de vraag en staat open voor iedereen. Het van origine Antilliaanse initiatief is door mee te bewegen met de vraag uitgegroeid tot een multiculturele praktijk. Centraal in de functie van de maatjes staat het vervullen van een brugfunctie tussen de achtergrond van de hulpvrager en de hulpverlenende instellingen. De insteek is praktisch: de intermediairs doen dat wat nodig is om het probleem te helpen oplossen. Als de doelgroep bereikt wordt met een danswedstrijd, dan organiseren zij een danswedstrijd. Inhoudelijk wordt de methodiek van het werk besproken met een professional die

ook de training Transculturele hulpverlening verzorgt. Naast de intermediaire functie is activering een belangrijk uitgangspunt.

Evaluatie:

Er is geen sprake van een wetenschappelijke evaluatie of een onderzoek. Wel evalueren de intermediairs onderling inhoudelijk. Gegevens worden goed bijgehouden: van elke cliënt wordt een dossier aangelegd. Voor SVM moest elke drie maanden gemonitord worden en werd een verslag geschreven. Dit wordt nu ook voor de gemeente gedaan. In 2004 werden tussen 1 januari en 1 juli 66 gezinnen geholpen.

Onderbouwing:

De praktijk is ontstaan vanuit een behoefte aan hulp en steun bij vrouwen in de omgeving van de initiatiefneemsters. Deze behoefte is de leidraad voor het initiatief. Aangezien de praktijk groeiende is, zowel naar het aantal etnische groepen en bereikte mensen, als naar het type geboden hulp, kan gesteld worden dat de praktijk in een behoefte voorziet.

Overdraagbaarheid:

Er zijn kwartaalrapportages beschikbaar over de werkzaamheden van de intermediairs. Aangezien de praktijk reageert op de behoeften die er zijn, is er geen draaiboek of projectplan. Het project draait voornamelijk op vrijwilligers en zal ook zonder subsidie blijven bestaan.

Contactadres:

Maatjes in de ambulante jeugdzorg
Kronehoefstraat 21-29
5612 HK Eindhoven
040-2374634

Bronnen:

- Mondelinge informatie Coördinator MAJ, Cynthia Deane (juni 2004)

10. Kom erbij!

Typering:

Opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering, (vluchtelingen)ouders

Doelgroep:

Allochtone, vluchtelingen- en autochtone kinderen (tot 18 jaar) en ouders in achterstandssituaties waarbij ontwikkelingsstimulering, opvoedingsondersteuning en stimuleren van participatie gewenst is.

Doelstelling:

Het ondersteunen van kinderen op het gebied van ontwikkeling, het bieden van opvoedingsondersteuning aan ouders en deskundigheidsbevordering aan werkers. Het laten aansluiten van activiteiten op elkaar zowel ter versterking als ter voorkoming van overlap.

Beschrijving:

Kom Erbij is een in Alphen aan de Rijn ontwikkeld en op de vraag toegesneden geheel van activiteiten gericht op opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsstimulering of participatie die elkaar onderling versterken en beïnvloeden. Kom Erbij gaat uit van behoeften en vragen vanuit de doelgroepen en instellingen. Er is een aanbod voor kinderen, ouders en beroepskrachten. Dit varieert van algemene tot specifieke activiteiten voor alle ouders met extra aandacht voor de allochtone doelgroep. De activiteiten zijn bijvoorbeeld oudercursussen, voorlichtingsbijeenkomsten, pedagogische advisering en deskundigheidsbevordering van de werkers. De activiteit Opstap neemt een centrale plaats in. Door netwerkvorming, samenwerking en bundeling van krachten vindt lokale afstemming en samenwerking plaats. Dit biedt extra mogelijkheden die anders voor afzonderlijke instellingen moeilijk haalbaar zouden zijn. Kom Erbij is een flexibele organisatie die meeweegt met de vraag. De coördinatie is in handen van JSO. Kom Erbij is ontstaan vanuit de expliciete vraag van de gemeente een dekkend en samenhangend aanbod opvoedingsondersteuning te realiseren voor alle groepen die opvoedingsondersteuning nodig hebben (zie aanleiding).

Met Kom Erbij worden met name Turkse, Marokkaanse en Somalische vrouwen bereikt. Daarnaast is er een interculturele groep, bestaand uit Nederlandse en andere allochtone vrouwen. Alle activiteiten vinden plaats in hetzelfde gebouw van Kom Erbij. Dit maakt het voor ouders duidelijk en herkenbaar. VVE wordt daarom ook onder Kom Erbij geschaard, maar wordt gefinancierd vanuit Onderwijs. De VVE-activiteiten vinden elders plaats. De vluchtelingen die met Kom Erbij bereikt worden zijn voornamelijk Somalische vluchtelingen. Een groot deel van de activiteiten van Kom Erbij zijn geschikt gemaakt voor de Somalische doelgroep. De activiteiten worden uitgevoerd door de Somalische consulente. Deze consulente kent alle Somalische gezinnen, qua omvang is de Somalische gemeenschap in Alphen aan de Rijn te overzien. Zij heeft een vaste aanstelling voor 26 uur per week en wordt aangestuurd door één van de drie coördinatoren. Bijna alle Somalische gezinnen worden door haar bereikt. De consulente biedt opvoedingsondersteuning aan, organiseert voorlichtingen, leidt toe naar reguliere voorzieningen, kan tolken en als intermediair optreden. Het voornaamste onderdeel opvoedingsondersteuning is Opstap Opnieuw. Met Opstap worden jaarlijks ongeveer 20 Somalische gezinnen bereikt, de wekelijks bij elkaar komen. Het Nederlandse lesmateriaal wordt gebruikt, maar de consulente instrueert in het Somalisch. Het programma is (voor alle doelgroepen) enigszins aangepast aan de situatie in Alphen aan de Rijn. Om maximaal aan te sluiten bij VVE zijn onderdelen uit het binnen VVE gebruikte programma 'Ik en Ko' geïntegreerd in Opstap. Naast Opstap kan de consulente jaarlijks nog één andere oudercursus aanbieden. Dit is Opvoeden Zó, Stilstaan bij verandering of Beter omgaan met Pubers. Indien nodig kan er een externe docent ingehuurd worden voor een cursus. De coördinator en de consulente bepalen waar

de Somalische doelgroep op dat moment het meest bij gebaat is. Tevens organiseert Kom Erbij voorlichtingen over diverse onderwerpen. Per doelgroep is een bepaald budget beschikbaar voor voorlichting. Onderwerpen worden in samenspraak met de betreffende consulente en samenwerkingspartners bepaald: deze signaleren binnen de doelgroep of vanuit maatschappelijke ontwikkelingen waar behoefte aan is. Het kan zijn dat een medewerker uit het samenwerkingsverband de voorlichting komt geven (bijvoorbeeld van de GGD of de Thuiszorg), maar ook is het mogelijk externen in te huren. De consulente heeft tevens een taak in het toeleiden naar reguliere voorzieningen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het Opvoedbureau. Deze voorziening binnen de Thuiszorg is laagdrempelig (geen verwijzing nodig, gratis). Ook leidt zij toe naar VVE. Er zijn acht VVE basisscholen en 3 VVE Springplank voorscholen. De consulente werft de ouders via haar netwerk en via lijsten die beschikbaar worden gesteld door de gemeente of via andere instellingen zoals het consultatiebureau. Ook tolkt zij als er vanuit VVE bijeenkomsten voor ouders worden georganiseerd. Tot slot treedt de consulente op als intermediair. Dit houdt in dat zij kan doorverwijzen of bemiddelen, mee kan gaan naar instellingen, aanwezig kan zijn bij een gesprek of kan tolken. Zowel ouders als instellingen kunnen hiervoor een beroep op haar doen. In principe heeft zij hiervoor een paar uur per week beschikbaar. De praktijk wijst uit dat met name aan deze vorm van ondersteuning veel behoefte is. De consulente wordt op deze taak erg overvraagd, zowel qua tijd (ook buiten haar werktijd en werkplek om) als inhoudelijk. Zij loopt aan tegen het feit dat er weinig specifiek voor vluchtelingen geschikte vormen van hulp zijn waar zij naar door kan verwijzen.

Methodiek:

Bij Kom Erbij worden de visie en uitgangspunten als volgt samengevat: samenhang in het aanbod, uitgaan van de ketenbenadering en zorgen dat activiteiten verband houden met elkaar, ouders stimuleren tot maatschappelijke participatie, voor en met de doelgroep werken, empowerment, samenwerken met andere instellingen, preventief werken ter voorkoming van problemen, en een breed aanbod voor alle ouders met waar nodig speciale aandacht voor specifieke groepen.

Kom Erbij gaat uit van de behoeften bij de doelgroep en werkt vraaggericht. Er is een duidelijk kader geschetst waarbinnen de consulenten werken, maar daarbinnen hebben zij veel vrijheid om flexibel in te gaan op thema's en vragen die op dat moment bij de doelgroep spelen.

De coördinator van Kom Erbij zorgt voor de aansluiting met het reguliere aanbod. Bij voorlichting door externen wordt van te voren met de voorlichter de bijeenkomst doorgesproken om te waarborgen dat de geboden voorlichting aansluit bij de doelgroep. En om bijvoorbeeld de bekendheid met het Opvoedbureau te vergroten en de drempel om er gebruik van te maken te verlagen, wordt de medewerkster van het opvoedbureau twee keer per jaar in de Opstapgroep uitgenodigd, zodat de ouders een beeld krijgen van wat zij aan het Opvoedbureau zouden kunnen hebben. Indien gewenst kan de consulente vervolgens mee naar het Opvoedbureau. Somalische ouders kunnen bij alle vragen en wensen op het terrein van de opvoeding bij deze zelfde consulente terecht.

Er wordt veel moeite gedaan om de doelgroep te bereiken. De consulente werft persoonlijk, telefonisch en via andere bijeenkomsten. De activiteiten zijn bedoeld voor zowel vaders als moeders. In de praktijk worden echter vooral moeders bereikt. Om vaders te betrekken, wordt daarom soms samengewerkt met moskeen en zelforganisaties.

Een belangrijk uitgangspunt bij Kom Erbij is kadervorming. Zowel de consulenten als de ouders worden steeds gestimuleerd om cursussen te volgen, deel te nemen aan bv een ouderraad of bestuur of vrijwilligerswerk te doen. Indien mogelijk participeert Kom Erbij in projecten die gericht zijn op participatie van allochtonen op de arbeidsmarkt, veelal in combinatie met het volgen van een opleiding. Hierdoor

zijn diverse allochtone vrouwen aan een opleiding begonnen. Op de Somalische consulente na hebben alle consulenten gedurende hun aanstelling een MBO en/of HBO opleiding gevolgd. De Somalische consulente heeft intern veel extra trainingen en bijscholing gevolgd.

Evaluatie:

Er is geen onderzoek verricht naar Kom Erbij. Wel wordt de inhoud continu geëvalueerd en op basis daarvan wordt het aanbod aangepast. Ook worden gegevens bijgehouden van deelnemers.

Onderbouwing:

In 1994 vraagt de gemeente Alphen aan den Rijn S&O, de voorloper van JSO, Opstap uit te gaan voeren. De gemeente wil daarmee de tot dan toe moeilijk bereikbare Marokkaanse en Turkse gezinnen bereiken. De gemeente constateert dat er een groep kinderen is met een ontwikkelingsachterstand die geen goede aansluiting vindt bij het onderwijs, dat er een groep ouders is die weinig tot geen gebruik maakt van bepaalde voorzieningen en dat bepaalde voorzieningen nauwelijks contact hebben met allochtone ouders. In de jaren daarna verzoekt de gemeente JSO het aanbod uit te breiden en vanuit 1 centrale regie tot een samenhangend aanbod op O&O gebied te komen, waarbij door de betrokken organisaties wordt samengewerkt en doelgroepen bereikt worden die tot dan toe moeilijk bereikt worden. Dit aanbod krijgt de naam Kom Erbij. Bij aanvang in 1994 worden twee consulenten aangesteld, een paar jaar later wordt dit uitgebreid met nog twee consulenten (allen Turks en Marokkaans). Vijf jaar geleden is een Somalische consulente aangetrokken. Recentelijk is een zesde consulent in dienst genomen, specifiek voor het project ouderbetrokkenheid.

Overdraagbaarheid:

Kom Erbij is het antwoord op het verzoek van de gemeente om een samenhangend aanbod vorm te geven. Of dit in een gemeente mogelijk is hangt van de lokale situatie af. De activiteiten die worden aangeboden zijn te verkrijgen bij de organisaties die de producten ontwikkeld hebben. Voor informatie over de uitvoering van Kom Erbij kan contact opgenomen worden met Kom Erbij.

Contactadres:

Kom Erbij!
Vestastraat 2
Alphen aan den Rijn
0172-498128

Bronnen:

- Mondelinge informatie Tineke de Haas, JSO (juni 2004)
- Voorlichtingsmap *Kom erbij! Alphen aan den Rijn*

11. Fona, informatietelefoon voor allochtone families voor vragen over opvoeding, onderwijs en gezondheid.

Typering:

Afstemming gezin en instellingen, allochtone ouders.

Doelgroep:

- Allochtone families, met name Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen, met vragen over opvoeding, onderwijs en gezondheid.
- Professionals

Doelstelling:

Allochtone families voorzien van voorlichting en ondersteuning op maat, waarbij de samenhang tussen opvoeding, gezondheid en onderwijs als uitgangspunt geldt.

Beschrijving:

Het project Fona is eind 2000 gestart en in 2003 gestopt vanwege het beëindigen van de financiële ondersteuning. De telefoonlijn zelf is twee jaar operationeel geweest. Initiatiefnemers van het project zijn het NIZW, het NIGZ en TeleTrust. Zij hebben het project gezamenlijk ontwikkeld, opgestart en beheerd. Financiering is gevonden bij Fonds 1818, VSB Fonds Utrecht, Stichting Kinderpostzegels Nederland, de gemeente Den Haag en de ministeries van Justitie en VWS.

Fona is een praktische landelijke telefoondienst voor allochtone families en professionele hulpverleners. De lijn is op werkdagen gratis te bereiken en men kan om een gesprek in de eigen taal vragen. Fona beoogt in de eerste plaats een informatie- en advieslijn te zijn. Daarmee onderscheidt het initiatief zich bijvoorbeeld van de Allochtone Vrouwentelefoon, die meer gericht is op het bieden van een luisterend oor. Fona wil allochtone gezinnen informatie op maat bieden, zo nodig in de eigen taal, en de gelegenheid scheppen om in een vroeg stadium knelpunten te bespreken zodat ergere problemen voorkomen worden. De dienst wil allochtonen wegwijs maken in het aanbod van voorzieningen en hen ondersteunen bij het zoeken naar adequate hulp bij hun vragen. Tevens voorziet Fona (semi)-professionals van relevante informatie over allochtonen. Een belangrijke andere functie van Fona betreft het signaleren van de knelpunten, problemen en vragen die er bij allochtonen bestaan rondom opvoeding, onderwijs en gezondheid. Met deze kennis probeert Fona bij te dragen aan de verbetering van de kwaliteit van voorzieningen en de ontwikkelingen van beleid voor deze doelgroep.

Tijdens de projectperiode zijn bij Fona vijf telefoonmedewerkers en vijf inhoudelijke projectmedewerkers werkzaam. De voorlichters zijn bekend met (telefonische) voorlichting en thuis in de onderwerpen opvoeding, onderwijs en gezondheid. De projectmedewerkers vervullen hun functie in deeltijd en zijn in dienst bij een van de organiserende instellingen. De telefonische medewerkers en projectmedewerkers komen ten minste maandelijks samen. De lijnen zijn kort: opvallende zaken worden meteen besproken. Wanneer blijkt dat er behoefte bestaat aan informatie over een onderwerp waar niet veel over bekend is, dan wordt deze informatie door de projectmedewerkers verzameld. Om de beller snel van informatie te voorzien wordt bij Fona vooral gebruik gemaakt van digitale databases en enkele naslagwerken. Daar waar bestaande bronnen niet volstaan wordt deze aangevuld met eigen (digitale) informatie. Alle informatie die gezocht wordt om een klant te kunnen helpen, wordt opgenomen. Het gaat dan doorgaans om de namen en adressen van allochtone hulpverleners of om hulpverleners met specifieke kennis over allochtone doelgroepen. Zo breidt de kennis van Fona zich gaande het project uit.

Methodiek:

Fona probeert de vraag van de beller te beantwoorden of vervult een wegwijsfunctie. Als aanvullende informatie of hulp- of dienstverlening nodig is verwijst Fona door naar de betreffende instanties. Fona moedigt de beller ook actief aan om echt contact op te nemen. Als de vraag van de beller niet direct beantwoord kan

worden omdat eerst informatie moet worden opgezocht, verzoekt de telefonische medewerker de beller om later terug te bellen. Uitgangspunt bij Fona is het gesprek zoveel mogelijk in het Nederlands te laten verlopen. Als dit niet lukt wordt de beller doorverbonden met een voorlichter die de eigen taal spreekt (Turks, Marokkaans-Arabisch of Berbers) of verwezen naar het moment waarop deze voorlichter aanwezig is.

Evaluatie:

Tijdens de projectperiode is vrijwel continu geëvalueerd. Om inzicht te krijgen in de achtergronden en vragen van de bellers is een registratiesysteem ontwikkeld waarin na elk gesprek een aantal kenmerken worden ingevuld. Er worden elke maand (en per kwartaal, half jaar en jaar) overzichten uitgedraaid met de belangrijkste gegevens uit dit eigen registratiesysteem en besproken.

In december 2001 en juni 2002 is een representatief onderzoek gehouden onder Turken, Marokkanen en Surinamers naar de bekendheid van Fona. Hieruit blijkt dat de bekendheid van de lijn in de tussenliggende periode flink gestegen is, maar ook dat het fenomeen informatielijn bij de doelgroep nog weinig bekend is. Fona noemt de tijdsspanne van het project onvoldoende om Fona bij het overgrote deel van het publiek bekend te maken. Toch blijkt dat Fona er redelijk goed in geslaagd is haar doelgroepen te bereiken. De aard van het aanbod speelt daarbij een belangrijke rol: Fona is elke werkdag gratis bereikbaar, er is kennis van diverse culturele achtergronden en op verzoek is de informatie in andere talen beschikbaar. Er is sprake geweest van een doorlopend communicatietraject om de doelgroep te bereiken. Dit wordt ook na evaluatie een noodzakelijk element genoemd. Er is hierbij samengewerkt met andere instellingen en er zijn mailings gedaan naar organisaties op het terrein van opvoeding, onderwijs en gezondheid. Een grote groep bellers kent Fona via een professional. Ook de inzet van intermediairs en voorlichters is succesvol gebleken. Deze persoonlijke aanpak is echter erg tijdrovend en bereikt een klein deel van de doelgroep. Wat de media betreft blijkt met name adverteerders in allochtone kranten en tijdschriften en op de radio, alsmede de inzet van free publicity succesvol.

Er zijn in twee jaar tijd 3603 gesprekken gevoerd, en er is in totaal 11.365 maal naar Fona gebeld. Er is vanuit alle provincies gebeld; een groot deel van de telefoontjes komt uit één van de vier grote steden. Van de bellers behoort 55% tot de doelgroep van allochtone families en 39% tot de professionals. Het profiel van de publieksbeller is dat van een Turkse of Marokkaanse vrouw onder de 40 jaar, getrouwd en met kinderen, en in de jaren tachtig en negentig naar Nederland geëmigreerd. Fona noemt dit opvallend, aangezien deze groep doorgaans juist niet makkelijk bereikt wordt en bovendien relatief weinig toegang heeft tot informatiebronnen. Meer dan verwacht is gevraagd naar een gesprek in de moedertaal. De Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse doelgroep zijn wel op de hoogte van het bestaan van Fona maar maken er nauwelijks of geen gebruik van. Het is niet bekend waarom dit zo is. Vermoedt wordt, dat deze groep zich niet identificeert met het begrip 'allochtoon'.

Wat betreft de bereikbaarheid van de dienst merkt de organisatie op dat een groot aantal oproepen naar Fona buiten kantooruren zijn gedaan. Ook is sprake van een groot aantal oproepen van mobiele bellers. Vanwege de kosten is bij aanvang van het project besloten deze oproepen niet te beantwoorden. Dit zou bij een vervolg of vergelijkbaar initiatief heroverwogen moeten worden.

Onderbouwing:

Veel van de informatie over opvoeding en gezondheid bereikt allochtonen niet, terwijl onderzoek uitwijst dat er rond deze onderwerpen wel een grote informatiebehoefte bestaat. Het NIZW heeft daarom de wens om een informatie- en advieslijn op te zetten. Het NIZW zoekt contact met TeleTrust, een stichting voor telefonische hulpdiensten en trainingen in Den Haag met ervaring met allochtone doel-

groepen. Een gezamenlijke inventarisatie wijst uit dat allochtone doelgroepen nauwelijks gebruik maken van bestaande telefoonlijnen zoals de Opvoedtelefoon, de Onderwijstelefoon en de Gezondheidslijn. Veel allochtonen herkennen zich niet in het aanbod, de lijnen houden over het algemeen onvoldoende rekening met de culturele achtergrond van de beller, en de voorzieningen blijken onvoldoende toegankelijk voor mensen die het Nederlands niet goed beheersen. Alleen de Allochtone Vrouwentelefoons en de anderstalige Aids Infolijnen slagen er in allochtonen te bereiken. Ook het NIGZ wil, na te hebben vastgesteld dat allochtonen een informatieachterstand hebben ten aanzien van hulpverleningsinstanties, medische problemen en preventiemogelijkheden, een informatielijn voor allochtonen opzetten. Bestaande telefonische hulpdiensten laten zien dat de telefoon over het algemeen een uitstekend middel is om informatie en advies in te winnen. Een informatielijn is laagdrempelig door de anonimiteit en de lage kosten. Het overgrote deel van de allochtone gezinnen beschikt over een telefoon. De praktische nabijheid en de anonimiteit maken het mogelijk dat het medium ook gezinnen bereikt die weinig beroep doen op de Nederlandse voorzieningen.

Overdraagbaarheid:

Over het project is een boekje verschenen (zie bronnen) met de bedoeling de kennis en ervaring met Fona onder de aandacht te brengen. In het boekje worden aanbevelingen gedaan voor verbetering van het project. Aanpak en manier van werken zijn hier duidelijk in beschreven. Met relatief weinig middelen kan Fona direct herstarten.

Contactadres:

Stichting TeleTrust
Postbus 63434
2502 JK Den Haag
070-3658945

Bronnen:

- Mondelinge informatie Gülsen Dogan, voormalig beleidsmedewerker Fona (augustus 2004)
- *Fona, Informatietelefoon voor allochtone families. Ervaringen en aanbevelingen 2000-2003.* Marjolein Schattenberg en Mariëtte Zoetmulder, NIZW, 2003

12. Preventieproject 'Aandacht voor asielzoekerskinderen'

Typering:

Stimulering gezondheid/ontwikkeling, vluchtelingenkinderen (en hun ouders).

Doelgroep:

Het lopende ondersteuningsaanbod richt zich op asielzoekers- en vluchtelingenkinderen met sociaal-emotionele problemen op de basisschool in de leeftijd van 4 tot en met 13 jaar.

Doelstelling:

Het ondersteunen en begeleiden van asielzoekerskinderen met sociaal-emotionele problemen op de basisschool (zie kader voor achterliggende algemene en specifieke doelstellingen van het project).

Beschrijving:

De afdeling GGZ-Preventie van Parnassia biedt een ondersteuningsaanbod voor asielzoekers- en vluchtelingenkinderen aan. Aanleiding daarvoor was de vraag van Vluchtelingenwerk om het project 'Asielzoekers- en vluchtelingenkinderen met sociaal-emotionele problematiek op de basisschool' onder te brengen bij de afdeling GGZ-preventie van Parnassia. Asielzoekers en vluchtelingen(kinderen) (met sociaal-emotionele problemen) vormen een risicogroep voor GGZ-preventie. Het project heeft als doel verdere escalatie van problematiek te voorkomen door middel van kortdurende begeleiding van de kinderen. Mocht tijdens de begeleiding blijken dat er meer hulp nodig is dan kan in overleg met ouders/verzorgers gezocht worden naar een meer adequate hulpverlening.

Het project is een samenwerkingsverband van het Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding (HCO) en de afdeling preventie van Parnassia, Psycho Medisch Centrum te Den Haag.

De preventieve doelstelling van het project is het voorkomen van ernstige psychische problemen bij asielzoekers- en vluchtelingenkinderen en -jongeren. Specifieke doelstellingen zijn:

- het vergroten van de weerbaarheid en het versterken van het sociale netwerk van het kind;
- ouder/opvoeders ondersteunen bij het versterken van de beschermende factoren van hun kinderen en verminderen van invloed van risicofactoren;
- het optimaliseren van een gezond en pedagogisch klimaat;
- vergroten van de deskundigheid van verwijzers/intermediaren om vroegtijdige signalering te stimuleren en tijdig te verwijzen teneinde risicovolle situaties te voorkomen.

In het projectplan (2001) worden de volgende bestaande en te ontwikkelen activiteiten genoemd:

- *Ondersteuningsaanbod voor ouders/opvoeders van kinderen 0-4 jaar* (nog niet ontwikkeld)
- *Ondersteuningsaanbod voor ouders/opvoeders van kinderen 4-12 jaar* (door S&O) (nog niet ontwikkeld)
- *Ondersteuningsaanbod voor ouders/opvoeders van jongeren 12-18 jaar*. Bestaand aanbod vanuit GGZ-preventie continueren
- *Individueel en groepsgewijs ondersteuningsaanbod voor kinderen met sociaal-emotionele problemen in de basisschoolleeftijd*. Ontwikkeld project vanuit Vluchtelingenwerk wordt overgedragen naar GGZ-preventie Parnassia. Het individuele ondersteuningsaanbod wordt inmiddels door Parnassia uitgevoerd en is beschreven in een planevaluatie (2004)
- *Docentencursus vluchtelingenjongeren op school: 2-3 keer per jaar*. Bestaand aanbod vanuit GGZ-preventie.

- *Docentencursus vluchtelingenkinderen basisonderwijs* (ter ondersteuning van bestaand aanbod). Dit is docentencursus FC de Wereld. Deze cursus wordt incidenteel aangeboden (niet structureel).
- Consultatieteam/mdt: vindt om de 2 maanden plaats. In dit overleg worden de kinderen besproken die aan het ondersteuningsaanbod voor kinderen met sociaal-emotionele problemen in de basisschoolleeftijd.)

Voor het lopende individuele ondersteuningsaanbod voor kinderen met sociaal-emotionele problemen in de basisschoolleeftijd meldt de leerkracht het kind aan vanwege sociaal-emotionele problemen van het kind na toestemming van ouders of voogd. De aanmelding verloopt via de contactpersoon van het Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding (HCO). Het HCO is verantwoordelijk voor een verdere probleemanalyse (observatie van het kind en persoonlijk gesprek). De begeleiding van het kind wordt uitgevoerd door vrijwilligers of stagiaires ('begeleidsters') van Parnassia. De begeleidsters worden begeleid door de coördinator van het project (orthopedagoog) werkzaam bij de afdeling preventie van Parnassia. Dit geschiedt aan de hand van een vooraf opgesteld begeleidingsplan, een gezamenlijk bezoek aan de school, persoonlijke intervisie en maandelijkse vergaderingen met alle vrijwilligers. Ook maken de begeleiders van iedere sessie een verslag waar de coördinator wekelijks feedback op geeft.

Methodiek:

(Laagdrempelige) begeleiding van 1 uur per week binnen de school en onder schooltijd gedurende 15 keer, eventueel verlengd met 5 extra begeleidingen aan de hand van een begeleidingsplan. Daarnaast zijn er twee evaluaties en een kennis-makingsgesprek met de leerkracht en twee huisbezoeken bij de ouders of verzorgers van het kind (halverwege en na afloop). Bij problemen in de gezins- of school-situatie vervult het project, voor zover mogelijk, ook een brugfunctie naar instanties die de problemen kunnen verhelpen. Voor de begeleiding van start gaat wordt het kind door de HCO-medewerkster geobserveerd in een gestructureerde omgeving (de klas), een semi-gestructureerde omgeving (bijv. de gymnastiekles) en in een vrije situatie (bijv. het speekwartier) om een indruk te krijgen van de problematiek van het kind.

De algemene en specifieke doelen en de manieren waarop deze bereikt worden, worden vastgelegd in een begeleidingsplan. Er is geen sprake van behandeling of therapie, al is de grens tussen begeleiding en behandeling niet altijd duidelijk te trekken. De rol van de begeleidster is die van 'begrijpende vriend' (accepteren, herstructureren, positieve feedback). Ook bij de huisbezoeken staat het kind centraal en gaat het niet om de problemen van de ouders zelf of opvoedingsproblematiek. De begeleidsters proberen ouders te ondersteunen in hun rol als opvoeders.

Het doel van de begeleiding is om het kind een veilige, gestructureerde plek te bieden binnen de school waar het (weer) zichzelf kan zijn en waar het positieve aandacht krijgt en daarmee het zelfvertrouwen te vergroten. Op deze manier kan het kind het contact met zichzelf en dientengevolge met zijn omgeving versterken en is de verwachting dat de problemen afnemen.

Evaluatie:

Het projectplan is onderbouwd door middel van een planevaluatie. In de planevaluatie wordt een procesevaluatie aangekondigd. Momenteel vindt de procesevaluatie plaats in het kader van een onderzoeksstage (in augustus 2004 af te ronden). Een evaluatie is niet standaard in het project ingebouwd, hoewel dat niet moeilijk zou zijn, want er wordt bij aanmelding een vragenlijst ingevuld.

Onderbouwing:

In de planevaluatie wordt een theoretische toelichting gegeven op de termen preventie en asielzoekerskinderen en op de gekozen aanpak. Asielzoekerskinderen hebben een hoog risico om sociaal-emotionele problemen te krijgen. Tevens is er

een grote kans dat deze sociaal-emotionele problemen in de volwassenheid mentale stoornissen worden. Hierdoor is vroegtijdige hulp voor asielzoekerskinderen erg belangrijk.

In een primaire preventieve interventie voor asielzoekerskinderen wordt getracht een mentale stoornis bij deze kinderen te voorkomen. Een mentale stoornis kan worden voorkomen door de risicofactoren te verminderen en de beschermende factoren te vergroten. Veel van de risicofactoren van asielzoekerskinderen zijn echter onveranderbaar. In een interventie voor asielzoekerskinderen dient men zich daarom grotendeels te concentreren op de beschermende factoren.

Het doel van het project is de gezonde en sterke kanten van het kind te versterken en hiermee het welbevinden van het kind te verbeteren. Door middel van creatieve materialen krijgt het kind de gelegenheid om zijn emoties en ervaringen, bewust of onbewust, een plekje te geven

Overdraagbaarheid:

De activiteiten worden beschreven en onderbouwd in de planevaluatie. Er is een begeleidersmap die momenteel door de coördinator wordt herschreven. Het lopende ondersteuningsaanbod is een structurele activiteit van de afdeling GGZ-Preventie Parnassia. Het project wordt ook genoemd door Ingleby & Watters (2002) in een internationale studie Good Practises in Mental Health and Social Care for Refugees and Asylum Seekers.

Contactadres:

Parnassia psycho-medisch centrum
Afdeling GGZ-Preventie
Monsterseweg 93
2553RJ 's-Gravenhage
Tel: 070 3916391

Bronnen:

- Projectplan Preventieve activiteiten voor asielzoekers- en vluchtelingenkinderen. Parnassia, afdeling GGZ-Preventie., Saskia de Gijzel, 20-10-2001
- Concept hoofdstuk 3 Planevaluatie, 2-10-2003

13. Integraal zorgaanbod jonge asielzoekers en vluchtelingen Zuid-Holland Noord

Typering:

Afstemming gezin en instellingen, opvoedingsondersteuning en stimuleren gezondheid/ontwikkeling, vluchtelingenkinderen (en hun ouders) en vluchtelingenjongeren.

Doelgroep:

Alle vluchtelingen van 0 tot 18 jaar en hun ouders/voogden, zowel in gezinsverband als alleenstaand (AMA's) in de regio Zuid-Holland Noord. Indien hier aanleiding voor is kan de doelgroep uitgebreid worden. Daarnaast worden in het projectvoorstel bij de doelgroep de bestaande netwerken genoemd.

Doelstelling:

Door middel van zorgafstemming en netwerkontwikkeling komen tot:

1. verbeteren van de kwaliteit en toegankelijkheid van de reguliere zorg- en hulpverlening
2. preventie van psychische, psychosociale en psychiatrische problematiek voor de doelgroep jonge vluchtelingen in Zuid-Holland Noord.
3. een preventief aanbod op het terrein van ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning.

Er worden 5 subdoelen onderscheiden:

- a. faciliteren van onderlinge consultatie (ook t.b.v. huisartsen)
- b. verhelderen en ontwikkelen van verwijsroutes
- c. ontwikkelen van samenwerkingsvormen voor deze doelgroep
- d. vergroten van deskundigheid van de participerende professionals
- e. signaleren van leemtes in de zorg en het initiëren van nieuwe ontwikkelingen/aanbod op het gebied van zorg en preventie.

Beschrijving:

Een aantal zorginstellingen in Zuid-Holland Noord constateerde dat het reguliere zorgaanbod onvoldoende is toegespitst om op de vraag van de kwetsbare groep asielzoekers en vluchtelingen. Knelpunten leken zich zowel binnen als tussen verschillende sectoren voor te doen. De Rijngroep Kinder- en Jeugd-GGZ heeft in navolging van het convenant tussen GGZ Nederland en zorgverzekeraar VGZ een inventarisatie en een overzicht gemaakt van de problematiek, de hulpvraag, de mogelijkheden en de behoeften van de doelgroep en de intermediaire doelgroep (zie Resultaten Quick Scan, 2001) met de vraag hoe het hulpaanbod voor deze doelgroep (beter) vorm kan worden gegeven. Hier is het project Jonge asielzoekers en vluchtelingen uit voortgekomen dat in juli 2002 officieel van start is gegaan. In het project wordt met verschillende groepen aan diverse onderwerpen en activiteiten gewerkt. Gezien de strategische posities (zowel lokaal als regionaal bereik), de ernstige en complexe problematiek en de mogelijkheden van preventie wordt de coördinerende rol gezamenlijk door de Rijngroep en het expertisecentrum jeugd, samenleving en opvoeding (JSO) vervuld. Het projectteam bestaat uit 2 projectcoördinatoren en een coördinator ACT (Ambulant Consultatieteam). De projectgroep bestaat uit medewerkers van de Rijngroep, Bureau Jeugdzorg, COA, GGD en JSO. Zijn fungeren als voorhoede en ondersteunen de projectcoördinatoren.

De beleidsgroep bestaat uit vertegenwoordigers op managementniveau van de 24 organisaties die in 2002 een samenwerkingsovereenkomst hebben getekend. De beleidsgroep komt 2x per jaar bijeen en wordt door de projectgroep geïnformeerd over de ontwikkelingen. Daarnaast zijn er ad-hocwerkgroepen. In het jaarverslag 2003 worden de volgende werkgroepen genoemd: preventie, zomeractiviteiten, ontwikkelen van een zorgketen, PR, digitaliseren/ uitbouwen website, 'multi-problem', symposium (dat plaatsvond op 23 maart 2004). De werkgroep Multipro-

blem adviseert o.a. een plan van aanpak te formuleren voor een gezin en trajectbegeleiding van gezinnen m.b.v. casemanagement en meer mogelijkheden te creëren in groepsverband (bijv. Kopp-groep voor kinderen/jongeren uit het AZC, opvoedingsondersteuning voor ouders, voorlichting, lotgenotencontact). Ten slotte zijn er netwerkbijeenkomsten met contactpersonen vanuit verschillende instellingen die regelmatig bij elkaar komen en een netwerk vormen rondom een bepaalde instelling of doelgroep.

In 2003 vonden de volgende activiteiten plaats:

- netwerkbijeenkomsten: netwerkbijeenkomsten t.b.v. individuele casuïstiekbespreking (zorgoverleg Neveninstromers Da Vinci College, volgoverleg op het OC Leiden (in 2003 gestopt, omdat de AMA-afdeling in Leiden is opgeheven), overleg tussen maatschappelijk werk in de Duin- en Bollenstreek en het Vluchtelingenwerk; overleg op het AZC met de AZC-school);
- inventarisatie behoeften en knelpunten werkveld m.b.v. telefonische interviews;
- deskundigheidsbevordering (10 workshops van 3 uur, waaronder Omgaan met vluchtelingenkinderen en hun ouders en Seksueel geweld en seksuele mishandeling binnen het gezin);
- sociale kaart;
- informatiemarkt;
- het Ambulant Consultatie Team (ACT) (een coördinator aangesteld, een folder ontwikkeld en alle netwerken in de regio op de hoogte gesteld van de werkzaamheden van dit team). In 2003 zijn 60 casussen binnengekomen waarvan de meeste door de coördinator zijn beantwoord en de overige in overleg met leden van het team;
- registratieproject (binnen bureau Jeugdzorg);
- AZC/Spel aan huis (inventarisatie van wat er door diverse instanties wordt georganiseerd voor kinderen/jongeren van het AZC en wat de mogelijkheden zijn voor een oudercursus en een Spel-aan-Huisvariant binnen het AZC);
- onderzoek door studenten naar perceptie van moeders van vluchtelingenkinderen in de basisschoolleeftijd over psychosociaal welzijn van hun kinderen en hun wensen t.a.v. de jeugdzorg op dit gebied (afgerond en gepresenteerd op het symposium in maart 2004).

In juni 2004 is het project afgerond. De volgende activiteiten lopen door: het ambulant consultatieteam; de sociale kaart en de informatievoorziening is op een website geplaatst die wordt bijgehouden door Rijngeest Groep, JSO en Bureau Jeugdzorg; organisaties hebben aangegeven vanuit eigen middelen te willen blijven investeren in deskundigheidsbevordering

Methodiek:

Verschillende methodieken:

Oudercursus en Spel-aan-huisvariant voor het AZC; KOPP-cursus van de Rijngeest Groep, consultatie, casuïstiekbesprekingen, voorlichting en informatie (folders, nieuwsbrieven), workshops, informatiemarkt, symposium

Evaluatie:

In 2003 heeft een tussenevaluatie plaatsgevonden met de deelnemers aan het beleidsoverleg. Men is tevreden over de samenwerking, over het aanbod van deskundigheidsbevordering, de sociale kaart. Het wordt door de deelnemers als erg belangrijk ervaren om elkaar op de hoogte te houden van de ontwikkelingen (intern binnen organisaties en landelijk beleid), kortere lijnen bij verwijzing.

Nog extra aandacht is nodig voor MOB (met onbekende bestemming vertrokken) jongeren, samenwerking/overleg met huisartsen/ de illegalen.

Wat ze zeker willen laten doorgaan na het project is sociale kaart / KOPP-groepen/ ACT / gezamenlijke deskundigheidsbevordering/ gezamenlijk overleg om snel iets te kunnen doen met nieuwe signalen.

Onderbouwing:

Door middel van een inventarisatie (Resultaten Quick-scan, 2001) en een projectvoorstel (2002).

Overdraagbaarheid:

Het project is in juli 2002 van start gegaan met een subsidie van de provincie en de gemeente Leiden en een geplande looptijd van twee jaar. Derde co-financier is het Europees Vluchtelingen Fonds, dat een subsidie toekende voor één jaar. Met die subsidie zijn van april 2003-maart 2004 extra activiteiten zoals deskundigheidsbevordering gratis aangeboden. Volgens het projectvoorstel draagt de projectgroep i.s.m. de beleidsgroep zorg voor implementatie en continuering van bereikte resultaten in de vorm van een structureel aanbod (Project afgerond eind juni 2004; nog overwogen wordt om in 2005 een bedrag aan te vragen bij provincie om een aantal zaken nog extra te kunnen ondersteunen (website/deskundigheidsbevordering/symposium/trekkersrol). Beleidsgroep, ACT, netwerken blijven bestaan uit eigen middelen gefinancierd Het project is beschreven in een projectvoorstel (2002) en een jaarverslag (2003). In maart 2004 heeft een symposium plaatsgevonden waarvan een verslag is verschenen (Symposium Doors of Perception, JSO, 2004).

Contactadres:

JSO Expertisecentrum voor jeugd samenleving en opvoeding
Nieuwe Gouwe W.Z. 2/A
2802AN Gouda
0182-547888

Bronnen:

Resultaten Quick Scan. Project Jonge Asielzoekers Kinder- en Jeugd GGZ.
N. Terpstra, Leiden: Rijngest groep Kinder- en Jeugd GGZ, 2001.
Projectvoorstel Integraal Zorgaanbod Jonge Vluchtelingen Zuid-Holland Noord.
Leiden, maart 2002.
Jaarverslag 2003. Integraal Zorgaanbod Jonge Asielzoekers en Vluchtelingen. JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding.

14. Cursus 'Opvoeden: Zó'

Typering:

Opvoedingsondersteuning, vluchtelingenouders (en hun kinderen).

Doelgroep:

Allochtonen, migranten en vluchtelingen met kinderen van 4-12 jaar bij wie de opvoedingsrelatie met hun kinderen (nog) niet zo ernstig is vastgelopen dat deskundige hulp nodig is.

Doelstelling:

De cursus wil bijdragen aan het voorkomen van ernstige opvoedingsproblemen en wil op ouders en op de ontwikkeling van kinderen een positieve uitwerking hebben.

Doelen:

- Een goede relatie tussen ouders en kinderen is bevorderd.
- (Ernstige) opvoedingsproblemen zijn voorkomen.
- Gedragsproblemen bij de kinderen zijn voorkomen.
- De ouders zijn zich bewust van het feit dat zij het gedrag van hun kinderen zelf kunnen beïnvloeden en bijsturen.
- De ouders beschikken over vaardigheden die zij nodig hebben om het gedrag van hun kind effectief te beïnvloeden.

In de gezinnen bestaat een opvoedingscultuur waarin sprake is van:

- Meer positieve aandacht van de ouders voor de kinderen, meer complimentjes en prijzen.
- Minder fysieke straffen als de kinderen regels/grenzen overschrijden.
- Een bewustere keuze van de ouders uit mogelijke reacties op vervelend gedrag van de kinderen.

Beschrijving:

GGZ-Delfland heeft een Preventieprogramma Allochtonen dat nog volop in ontwikkeling is en de volgende activiteiten omvat: cursus Sport en Ontspannen; cursus Lichte dagen, donkere dagen; Angstcursus (nog te ontwikkelen); cursus Opvoeden zó; kindercursus (nog in ontwikkeling); consultatieteam; informatiemap; voorlichting 'Wat kan de GGZ voor jullie doen?'; deskundigheidsbevordering intermediairs. In 2002 is er een Sociale Kaart Asielzoekers en Vluchtelingen regio Delft Westland Oostland verschenen.

Het Preventieprogramma Allochtonen komt uiteindelijk voort uit het consultatieteam Asielzoekers en Vluchtelingen, dat in begin jaren negentig is opgezet door de afdeling Preventie van GGZ Delfland (voorheen RIAGG DWO). Het consultatieteam signaleerde dat er behoefte bestond aan een preventieaanbod afgestemd op de doelgroep. Bovendien kwamen er vragen vanuit het AZC De Lier (en bijbehorende basisschool) en wijst ook de literatuur op behoefte aan preventieve activiteiten.

De cursus Opvoeden: Zó is een preventieactiviteit in de vorm van groepsaanbod. Door vroegtijdige interventie wordt verergering van klachten voorkomen of verminderd. Een groepsaanbod heeft een meerwaarde door herkenning en erkenning van elkaars klachten en door een motiverende werking van de groep. In de cursus wordt uitgegaan van de huidige situatie van de deelnemers, niet van het verleden. De cursus is geen therapiegroep en deelnemers worden dan ook niet ingeschreven als cliënt van GGZ Delfland. De volgende onderwerpen komen aan bod: aandacht geven, prijzen, verbieden, niet reageren, apart zetten, iets afpakken, straf als middel, straf in de praktijk, jezelf belonen, sociale kaart van de hulpverlening in de regio en huiswerkopdrachten. Zo nodig is een tolk aanwezig. De cursus omvat vijf tot zeven bijeenkomsten van twee uur die een keer per week plaatsvinden. Bij de cursus zijn preventiemedewerkers van GGZ Delfland, een voorlichter eigen taal en cultuur en een tolk betrokken. Sinds het voorjaar van 2004 is een samen-

werking met GGD ZHW tot stand gekomen. De cursus wordt sindsdien gegeven door een preventiefunctaris van GGZ Delfland en een jeugdverpleegkundige van GGD ZHW (en indien nodig een tolk). Dit is vooralsnog een pilot tot het eind van het jaar 2004.

Methodiek:

Er wordt gewerkt met verbale en non-verbale werkvormen, zoals stellingen, rollenspelen, gesprekken en discussies. Ook wordt gebruik gemaakt van videomateriaal.

Evaluatie:

Eindevaluatie in de groep.

Indien mogelijk een voor- en nameting om het effect te onderzoeken. De evaluatie in de vorm van een voor- en nameting gaat vanaf het najaar van 2004 meer structureel plaatsvinden. Er zijn dus nog geen 'harde' gegevens over effecten. Wel wordt de cursus altijd geëvalueerd in de vorm van een procesevaluatie. De resultaten daarvan zijn goed: de deelnemers ervaren de groep altijd als zinvol, leerzaam en ook gezellig.

Onderbouwing:

De cursus is in 2001 met subsidie op projectbasis gestart als het project Opvoeden tussen culturen. Dat was één van de prioriteiten die na inventarisatie van probleemgebieden naar voren kwam. Het projectplan (Bles, 2001) bevat een probleem-analyse van de aard en omvang van de problematiek en van de risico- en beschermende factoren; een inventarisatie van het aanbod, knelpunten en hiaten; een beschrijving van de mogelijkheden voor preventieve ggz-interventie; en een beschrijving van doelen en doelgroep, interventies, beoogde resultaten en eindproducten. Dit alles alleen op het gebied van Asielzoekers en Vluchtelingen, omdat dat toen de doelgroep was. Per 1 april 2003 is de doelgroep verbreed naar allochtonen.

Overdraagbaarheid:

De cursus is onderdeel van het Preventieprogramma voor allochtonen. Het Preventieprogramma Allochtonen wordt structureel gefinancierd. De samenwerking met de GGD ZHW in deze is echter (nog) niet structureel. Cursusdraaiboek en een trainingsdraaiboek beschikbaar (een uitgave van en te bestellen bij het NIGZ).

Contactadres:

GGZ Delfland
Postbus 5016
2600 GA Delft
015 2607607

Bronnen:

Bles, M. (2001). Projectplan Opvoeden tussen culturen en De Baas over Spanningen. Delft: GGZ Delfland, april 2001.

GGZ Delfland (2002). Sociale Kaart Asielzoekers en Vluchtelingen regio Delft Westland Oostland.

GGZ Delfland. Programmaplan Preventieprogramma Allochtonen. (Dit Programmaplan wordt nog geschreven en zal naar verwachting tegen het eind van 2004 klaar zijn.)

Literatuur

Boomstra, R. (2002). *Deskundigheid valt te leren: scholingsadviezen voor de GGZ-hulp aan asielzoekers*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Dijke, A. van, Snijders, J. & Terpstra, L. (1999). *Het werkveld opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering*. Utrecht: NIZW

Gruijter, M. de, Pels, T., & Tan, S. (2005). *Vluchtelinggezinnen en Integratie. Eindverslag deelproject 3: aanbevelingen voor de ondersteuning van vluchtelinggezinnen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (interne rapportage).

Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., & Vergeer, (2004). *Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieprojecten en -programma's in de domeinen Gezin, School, Kinderen en jongeren, Wijk (tweede volledig herziene editie)*. Utrecht: NIZW.

NIZW (2004). *Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieve projecten en programma's in de domeinen Gezin, School, Jeugd, Wijk. Tweede volledig herziene editie CtC-gids*. Utrecht: NIZW

Pels, T, & Gruijter, M. de (2005). *Vluchtelinggezinnen, opvoeding en integratie. Onderzoek naar opvoeding en ondersteuning in gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Rijkschroeff, R. (1989). *Ondersteuning van participatie in de geestelijke gezondheidszorg*. Dissertatie Universiteit van Amsterdam.

VluchtelingenWerk Nederland (2003). *Vluchtelingen in getallen 2002-2003*. Amsterdam: Vluchtelingenwerk Nederland.

Zwaard, J. van der & Pannebakker, M. (1997). *Drempels en kansen. Pedagogische advisering aan Marokkaanse ouders*. Utrecht: NIZW.

Bijlage 1 Inventarisatie aanbod ondersteuning vluchtelingengezinnen

In deze bijlage worden de projecten gepresenteerd die in de inventarisatie gevonden zijn. Het betreft projecten en producten voor zowel professionals als voor vluchtelingen. De manier waarop deze projecten en producten gezocht zijn, is beschreven in paragraaf 1.3.

Op het terrein van de algemene gezondheid zijn een aantal voorlichtingsprojecten gevonden gericht op vluchtelingen en hun kinderen, waarbij voorlichting gegeven wordt over diverse gezondheidsthema's. In het kader van deze projecten zijn doorgaans producten ontwikkeld voor zowel professionals als vluchtelingen zoals handleidingen, folders, video's of voorlichtingsplaten.

Meer producten zijn er gevonden op het terrein van de geestelijke gezondheid. De gevonden producten zijn ook diverser: handboeken voor professionals, trainingen en cursussen voor hulpverleners, steunpunten of consultatieteams voor professionals. Op het terrein van de GGZ is een behoorlijk cursusaanbod voor hulpverleners gericht op de omgang met en problemen van vluchtelingen. Cursussen gericht op de hulpverlening aan vluchtelingenkinderen en -gezinnen vormen daar een klein onderdeel van. Daarnaast is op het ggz-terrein opvallend dat er in diverse regio's met het oog op afstemming zorgnetwerken gevormd zijn en dat er aandacht voor vluchtelingen is binnen interculturalisatietrajecten. Voor vluchtelingen zelf zijn er diverse preventieve projecten.

Op het terrein van opvoedingsondersteuning zijn er projecten en initiatieven waarin specifieke aandacht bestaat voor vluchtelingengezinnen en opvoedingsproblematiek. Een groot deel daarvan wordt georganiseerd door JSO Zuid Holland (Expertisecentrum voor Jeugd Samenleving en Opvoeding). Derhalve vindt een groot deel van het aanbod ook in deze regio plaats. Wat tevens opvalt op dit terrein is dat het cursusaanbod vaak in samenspraak met de doelgroep ontwikkeld wordt.

Op het welzijnsterrein zijn weinig specifiek op vluchtelingengezinnen gerichte initiatieven gevonden. Vermoedelijk bestaan op het lokale niveau wel projecten. Door de sterke mate van decentralisatie van het welzijnsterrein zijn deze echter lastig op te sporen. De gevonden projecten betreffen met name (vrouwen)groepen waarbij uitwisseling en onderlinge steun een belangrijk element is.

Bijgaande inventarisatie van projecten en producten is als volgt opgebouwd. Eerst worden alle initiatieven op het terrein van de algemene gezondheid gepresenteerd, vervolgens die op de terreinen geestelijke gezondheid, opvoeding en welzijn. Per terrein worden steeds eerst de projecten en producten voor professionals gepresenteerd, en daarna de projecten en producten die direct gericht zijn op vluchtelingen.

Algemene gezondheid

Projecten en producten voor professionals

Project Gezond Talent

Omschrijving:

Gezond Talent is een samenwerkingsproject van het NIGZ, Pharos, Kenniscentrum Vluchtelingen en Gezondheid, m.m.v. en het Verwey-Jonker Instituut. Het project heeft tot doel effectieve voorlichting over gezondheid en opvoeding aan vluchtelingen en asielzoekers te bewerkstelligen. De aanleiding voor het project is de aanwezigheid van grote groepen asielzoekers en vluchtelingen, die onvoldoende informatie hebben over gezondheid en opvoeding. Onder de asielzoekers en vluchtelingen is ook een groep met een hoge opleiding, die een grote rol kan spelen bij de voorlichting aan hun achterban. Nu blijven de capaciteiten van deze vluchtelingen vaak onbenut.

Doel:

Het ontwikkelen van een traject voor hoogopgeleide vluchtelingen om op basis van een korte intensieve training hun capaciteiten in te zetten als gezondheids- en opvoedingsvoorlichter.

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroep:

Vluchtelingen en asielzoekers

Intermediaire doelgroep:

Vluchtelingen met een opleiding in de medische of agogische sector

Producten/diensten:

In oktober 2003 is een netwerkdag gehouden voor vluchtelingenvoorlichters. Op deze dag is naar voren gekomen dat er behoefte is aan deskundigheidsbevordering en aan uitwisseling van kennis en ervaring. Omdat vluchtelingen verspreid over het land wonen wordt uitwisseling via internet als een goede manier hiervoor genoemd. In december 2003 is geïnventariseerd aan welke deskundigheidsbevordering vluchtelingenvoorlichters behoefte hebben en aan welke randvoorwaarden deze deskundigheidsbevordering moet voldoen. Daarnaast is een nieuwsgroep opgericht op internet via welke voorlichters makkelijk andere voorlichters kunnen bereiken.

Looptijd:

November 2002 tot en met oktober 2004

Organisatie(s):

NIGZ, Pharos en Verwey-Jonker Instituut.

Bijzonderheden:

Het project bestaat uit vier fasen van zes maanden. In de eerste fase wordt gekeken naar de randvoorwaarden waaronder effectieve voorlichting aan vluchtelingen en asielzoekers door vluchtelingen, kan worden gerealiseerd. In fase twee wordt het vervolg van het project nader uitgewerkt: hoe kan binnen het project deze voorlichting voor en door vluchtelingen worden opgezet. De hierbij behorende instrumenten worden ook in deze fase ontwikkeld. Fase drie wordt gevormd door de uitvoering van het ontwikkelde projectplan. In fase 4 tenslotte, wordt het project geëvalueerd. Daarin worden ook de randvoorwaarden worden voor succesvolle landelijke implementatie en verankering. De onderzoeksrapportage (fase 1) is te downloaden via de website van Pharos (zie onder)

Bron:

www.pharos.nl/Prgr/Pp-prgr2D.html (6-2-2003)

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

Nascholing 'Zorg aan kinderen van vluchtelingen, migranten en asielzoekers'

Omschrijving:

Jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen werkzaam bij de GDD krijgen steeds meer te maken met de zorg, begeleiding en opvang van vluchtelingen, migranten en asielzoekers. De heterogene en complexe achtergronden van deze groep, de risico's op gezondheidsproblemen alsmede de culturele verschillen vragen dan ook om een specifieke benadering. De positie van kinderen en jongeren vraagt daarbij nog om extra aandacht. In deze nascholing komen onderwerpen aan de orde zoals wet- en regelgeving, de opvang en de gezondheidssituatie van kinderen van vluchtelingen en migranten, culturele achtergronden en verschillende opvoedstijlen, inter-culturele communicatie en posttraumatische problematiek.

Doel:

- Bewust worden van de eigen en andermans achtergrond c.q. normen en waarden en hoe deze een effectieve communicatie kunnen beïnvloeden.
- Verwerven van inzicht in de specifieke kenmerken, gezondheids-, psychosociale- en opvoedingsproblemen bij vluchtelingen, migranten en asielzoekers.
- Zicht krijgen op organisatie en (medische) opvang van vluchtelingen en asielzoekers nu en in de toekomst.

Doelgroep:

Jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen bij de GDD

Looptijd:

Deze cursus is gegeven in 2002

Organisatie(s):

TNO en Hogeschool Leiden, Opleiding voor sociaal verpleegkundigen

Bijzonderheden:

In 2003 en 2004 staat de cursus niet op het programma. In overleg zou de cursus georganiseerd kunnen worden

Bron:

Bij- en Nascholing Jeugdgezondheidszorg 0-19, Jaarprogramma 2002. TNO Preventie en Gezondheid

Contactadres:

TNO Preventie en Gezondheid
Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden
071-5181720

Project Vrouwenbesnijdenis in Nederland 'Van beleid naar praktijk'

Omschrijving:

Het onderwerp Vrouwenbesnijdenis is een complex onderwerp, dat zich vaak in de verborgenheid afspeelt. Communicatie op gang brengen en houden over een onderwerp waar vaak niet openlijk over wordt gepraat is een proces van langzaam netwerken, een proces waarbij geen snelle, concrete resultaten te behalen valt en

dat veel 'onzichtbare' tijd vergt. Dit proces gebeurt in nauwe samenwerking met de Afrikaanse doelgroep. Dat op zich is al een apart proces, waarin opgepast moet worden niet harder te lopen. Het project vrouwenbesnijdenis is ook nog in ontwikkeling. Pharos heeft zelf materialen ontwikkeld, maar zal ook gebruik maken van materialen uit het buitenland ten behoeve van de preventie van vrouwenbesnijdenis.

Doel:

Het bevorderen van de communicatie over vrouwenbesnijdenis:

- binnen de Afrikaanse gemeenschap om een bijdrage te leveren aan het uitbannen van vrouwenbesnijdenis
- binnen de reguliere gezondheidszorg in Nederland om problemen en misverstanden rondom de facetten van vrouwenbesnijdenis te voorkomen

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- Afrikaanse gemeenschap
- Somalische gemeenschap

Intermediaire doelgroepen:

- reguliere zorg.

Producten/diensten:

- 's Lands wijs, 's lands eer. Vrouwenbesnijdenis in Nederland. Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen, 1992.
- Nederland en vrouwenbesnijdenis, stand van zaken 1999.
- Vrouwenbesnijdenis: informatie voor de gezondheidszorg.(2000). Utrecht: Stichting Pharos.
- Preventie, de sleutel voor gezondheid (werktitel): methodiekboek. Utrecht, Stichting Pharos.

Looptijd:

In ontwikkeling

Organisatie(s):

Pharos, in samenwerking met organisaties, personen en sleutelfiguren uit de Afrikaanse gemeenschap en categorale en algemene instellingen en beroepsgroepen, nationaal en internationaal

Bijzonderheden:

Activiteiten voor de uiteindelijke doelgroep, in eerste instantie Somaliërs

- Samenwerkingsvormen tot stand brengen met landelijke, regionale en lokale zelforganisaties en personen
- Zoeken van groep van ca. 20 sleutelfiguren
- Creëren van netwerk van ca. 10 wijze mensen.
- Cursus voor sleutelfiguren (train de trainer methode) om voorlichting te geven
- Voorlichtingsbijeenkomst door sleutelfiguren binnen Afrikaanse gemeenschap
- Voorlichtingsbrochures ontwikkelen en actualiseren

Activiteiten voor de intermediaire doelgroep:

- Platform, klankbordgroepen (twee keer per jaar)
- Voorlichtingsbijeenkomst
- Consultatie
- Scholing en training (algemene module en modules per beroepsgroep)

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

Handleiding voorlichting vrouwenbesnijdenis

Omschrijving:

Een handleiding die relevante informatie geeft aan hulpverleners die te maken hebben met Somalische en andere vrouwen, bij wie het onderwerp vrouwenbesnijdenis een rol kan spelen.

Doel:

Professionals informatie aanbieden over vrouwenbesnijdenis en handvaten bieden voor het voeren van individuele gesprekken of het opzetten van groepsvoorlichting.

Doelgroep:

Professionals die te maken hebben met Somalische en andere vrouwen, bij wie het onderwerp vrouwenbesnijdenis een rol kan spelen.

Looptijd:

Uitgegeven in 1996

Organisatie(s):

Pharos

Bijzonderheden:

De handleiding biedt eerst algemene informatie over de verschillende vormen van vrouwenbesnijdenis. Daarna volgt een handleiding individueel gesprek, waarin aandachtspunten gegeven worden voor individuele gesprekken zoals intake of anamnese. Door middel van een 'vraagwijzer' worden voorbeelden gegeven van het soort vragen die gesteld kunnen worden. Tevens is een handleiding groepsvoorlichting opgenomen. Hierin komen aspecten als doel, uitgangspunten, werking van vrouwen, voorbereiding en inhoudelijke richtlijnen, het gebruik van een tolk en de houding van de voorlichter aan de orde. In een van de bijlagen zijn afbeeldingen opgenomen die bedoeld zijn om tijdens de voorlichting meer inzicht te geven in de anatomie van de vrouw en de verschillende vormen van besnijdenis.

Bron:

Overzicht van materialen. Supplement bij het rapport 'Geboorteregeling bij allochtone vrouwen. Inventarisatie en screening van bestaand voorlichtingsmateriaal'. Ineke Mouthaan en Milleke de Neef, Nisso 2000, p. 53

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

Brochure 'Vrouwenbesnijdenis. Informatie voor de gezondheidszorg'

Omschrijving:

Een brochure over wat vrouwenbesnijdenis is, waar en hoe het ontstaan is en in welke landen het plaatsvindt en welke klachten en medische complicaties er kunnen ontstaan. De brochure gaat in op vragen en nuanceert een aantal misverstanden die onder professionals kunnen bestaan.

Doel:

Professionals informatie aanbieden over vrouwenbesnijdenis

Doelgroep:

Professionals die met het onderwerp vrouwenbesnijdenis in aanraking komen

Looptijd:

Uitgegeven in 1995 (tweede druk)

Organisatie(s):

Pharos

Bron:

Overzicht van materialen. Supplement bij het rapport 'Geboorteregeling bij allochtone vrouwen. Inventarisatie en screening van bestaand voorlichtingsmateriaal'. Ineke Mouthaan en Milleke de Neef, Nisso 2000, p. 52.

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

Projecten en producten voor vluchtelingen***Voorlichting in de eigen taal en cultuur (VETC)*****Omschrijving:**

Speciaal opgeleide voorlichtsters (VETC-ers) geven voorlichting in de eigen taal en cultuur over diverse gezondheids- en opvoedingsthema's. Er worden jaarlijks enkele tienduizenden migranten, asielzoekers en vluchtelingen mee bereikt. De voorlichtsters zijn werkzaam voor een lokaal of regionaal steunpunt VETC. De meeste steunpunten zijn ondergebracht bij een GGD. Het steunpunt regelt vraag en aanbod. De VETC-ers kunnen een hele cursus geven, eenmalig voorlichting geven of als intermediair worden ingezet. Ze geven voorlichting bij buurthuizen, consultatiebureaus, gezondheidscentra, huisartsenpraktijken, kinderopvang, moskeeën, scholen, koffiehuisen en ouderengroepen. Steeds vaker werken VETC-ers als patiëntenvoorlichter of zorgconsulent bij huisartsen, ziekenhuizen of in de geestelijke gezondheidszorg. In eerste instantie is VETC opgezet voor de Turkse en Marokkaanse doelgroep. Dit is de laatste paar jaar uitgebreid met een aantal andere migranten doelgroepen en met asielzoekers en vluchtelingen uit onder andere Somalië Irak, Iran en Bosnië.

Doel:

Preventie, zelfzorg en het gebruik van voorzieningen

Doelgroep:

Migranten- en vluchtelingenouders

Producten/diensten:

Diverse voorlichtingsmappen, voorlichtingsplaten en handboeken

Looptijd:

Sinds 1996 door NIGZ

Organisatie(s):

NIGZ

Bijzonderheden:

VETC bestaat in Nederland zo'n 15 jaar; sinds 1996 ligt de coördinatie ervan bij het NIGZ. Er is veel informatie beschikbaar over VETC en er zijn evaluaties uitgevoerd. Via de website van het NIGZ is een folder over VETC te downloaden (www.nigz.nl).

Bron:

www.nigz.nl

Contactadres:

Landelijk Steunpunt VETC
Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie.
Postbus 500
3440 AM Woerden
0348 - 437632

Brochure 'Bespaar uw dochter de pijn van een besnijdenis'

Omschrijving:

Brochure voor de Somalische gemeenschap. De brochure is onderdeel van een voorlichtingscampagne voor Somaliërs ter preventie van vrouwenbesnijdenis. In de brochure wordt ingegaan op de achtergrond en herkomst van vrouwenbesnijdenis, vormen van besnijdenis, de redenen voor besnijdenis en de medische gevolgen van een besnijdenis. Verder gaat men in op de vraag wie beslist over de besnijdenis van een meisje, de rol van de islam ten aanzien van besnijdenis en het standpunt van de Nederlandse overheid en de boodschap van de WHO over besnijdenis. In de brochure zijn verhalen van Somalische vrouwen zelf rondom besnijdenis opgenomen. De kern van de boodschap uit de brochure is: "Voor veel vrouwen is het te laat, laten wij onze dochters beschermen". De brochure bevat veel relevante informatie tegen het uitvoeren van vrouwenbesnijdenis. Verder bevat de brochure een literatuurlijst.

Doel:

Voorlichting ter preventie van vrouwenbesnijdenis

Doelgroep:

Somalische gemeenschap

Looptijd:

Uitgegeven in 1997

Organisatie(s):

Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN)

Bijzonderheden:

De brochure is in de Somalische en de Nederlandse taal geschreven.

Bron:

Overzicht van materialen. Supplement bij het rapport 'Geboorteregeling bij allochtone vrouwen. Inventarisatie en screening van bestaand voorlichtingsmateriaal'. Ineke Mouthaan en Milleke de Neef, Nisso 2000, p. 35

Contactadres:

Federatie van Somalische Associaties in Nederland
Donker Curtiusstraat 7
1051 JL Amsterdam
telefoon 020 - 4869157

Folder 'Let us talk about it. Sister to sister. Female genital mutilation in the Netherlands'

Omschrijving:

Folder voor Somaliërs waarin de verschillende vormen van vrouwenbesnijdenis beschreven worden. Uitgebreid komt aan de orde welke gezondheidsproblemen we kunnen ontstaan als een vrouw besneden is. Verder wordt ingegaan op de zwangerschap, op symptomen die een huisartsbezoek nodig maken en op signalen die kunnen wijzen op een vaginale infectie. Informatie wordt gegeven over de 'Pap test' en het standpunt van de Nederlandse regering inzake vrouwenbesnijdenis en

er worden namen van instellingen en contactpersonen vermeld. Momenteel is de folder alleen verkrijgbaar in het Somalisch.

Doel:

Informatie bieden over vrouwenbesnijdenis aan Somaliërs

Doelgroep:

Somaliërs

Looptijd:

Uitgave zonder datum.

Organisatie(s):

Stichting VON

Bijzonderheden:

Bron:

Overzicht van materialen. Supplement bij het rapport 'Geboorteregeling bij allochtone vrouwen. Inventarisatie en screening van bestaand voorlichtingsmateriaal'. Ineke Mouthaan en Milleke de Neef, Nisso 2000, p. 35-36

Contactadres:

Stichting VON

Merelstraat 2 bis

3514 CN Utrecht

telefoon 030 - 2714505

Video 'Act of love'

Omschrijving:

Video om inzicht te geven in de problematiek rondom vrouwenbesnijdenis. In de video wordt ingegaan op de toepassing van vrouwenbesnijdenis. Ten tijde van het maken van de film was vrouwenbesnijdenis bij wet verboden in Frankrijk en Engeland, maar (nog) niet in Nederland, daar men in afwachting was van de resultaten van een (Nederlands) onderzoek rondom vrouwenbesnijdenis. De film laat de besnijdenis van een jong meisje zien en geeft de mening (en emoties) van artsen, onderzoekers en Afrikaanse vrouwen (besneden en niet besneden) weer. In de film komen zowel voor- als tegenstanders van vrouwenbesnijdenis aan het woord. Aan het eind van de film worden (vooral verwoord door zwarte migrantenvrouwen) in de praktijk bruikbare argumenten gegeven tegen de toepassing van vrouwenbesnijdenis.

Doel:

Vrouwenbesnijdenis ter discussie stellen

Doelgroep:

Somaliërs en andere Afrikanen

Looptijd:

Uitgave zonder datum

Organisatie(s):

Humanistische Omroep

Bijzonderheden:

Indringende (circa 45 minuten durende) video.

Bron:

Overzicht van materialen. Supplement bij het rapport 'Geboorteregeling bij allochtone vrouwen. Inventarisatie en screening van bestaand voorlichtingsmateriaal'. Ineke Mouthaan en Milleke de Neef, Nisso 2000, p. 45

Contactadres:

Humanistische Omroep
Postbus 135
1200 AC Hilversum
telefoon 035 - 6722020

Geestelijke gezondheid*Projecten en producten voor professionals**Project 'Integraal Zorgaanbod Jonge Asielzoekers en Vluchtelingen Zuid Holland Noord'***Omschrijving:**

Project om op regionaal niveau de samenwerking tussen en verbetering van voorzieningen te bewerkstelligen

Doel:

Door middel van zorgafstemming en netwerkontwikkeling komen tot:

- Het verbeteren van de kwaliteit en toegankelijkheid van de reguliere zorgverlening en hulpverlening bij de doelgroep jonge vluchtelingen in Zuid-Holland Noord
- Preventie van psychische, psychosociale en psychiatrische problematiek bij de doelgroep jonge vluchtelingen in Zuid-Holland Noord

Doelgroep:

De organisaties en intermediairen in Zuid-Holland Noord die met jonge asielzoekers (en vluchtelingen) te maken hebben, zodat zij de asielzoekers (en vluchtelingen) beter kunnen begeleiden. Het project richt zich op hulpverleners van alle asielzoekers van 0-18 jaar en hun ouders/voogden, zowel in gezinsverband als AMA's. Vluchtelingen met een status die in de gemeenten wonen profiteren mee van de ontwikkelingen die voortkomen uit het project.

Producten/diensten:

Symposium 23 maart 2004

Looptijd:

Juli 2002 - februari 2004

Organisatie(s):

Projectgroep Integraal Zorgaanbod Jonge Asielzoekers en Vluchtelingen Zuid Holland Noord.

(GGD, Bureau Jeugdzorg, COA, Rijngeest Groep Kinder- en Jeugd-GGZ, S&O)

Bijzonderheden:

Voorafgaand aan dit projectvoorstel is door de Rijngeest Groep Kinder- en Jeugd-GGZ in navolging van het convenant tussen GGZ-Nederland en zorgverzekeraar VGZ een inventarisatie en een overzicht gemaakt van de problematiek, de hulpvraag, de mogelijkheden en de behoeften van de doelgroep en de intermediaire doelgroep met de vraag hoe het hulpaanbod voor asielzoekers en vluchtelingen (beter) vorm te kunnen geven.

Contacten met zorgnetwerken Utrecht en Den Haag

Bron:

Resultaten Quick Scan. Project Jonge Asielzoekers Kinder- en Jeugd GGZ. N. Terpstra,

Leiden: Rijngeest groep Kinder- en Jeugd GGZ, 2001.

Contactadres:

Rijngroep Kinder - en Jeugd GGZ
Postbus 2211
2301 CE Leiden
071- 8908400

*Programma Interculturalisatie GGZ Maastricht***Omschrijving:**

Het programma interculturalisatie richt zich op de hulpverlening, de preventie, dienstverlening ten aanzien van en de geestelijke volksgezondheid in het algemeen bij vluchtelingen en allochtonen in Maastricht en omgeving

Doel:

- Verbeteren geestelijke gezondheidszorg ten aanzien van allochtonen (interculturalisatie van de geestelijke gezondheidszorg) en het voorkomen van geestelijke gezondheidsproblemen door onder andere deskundigheidsbevordering.
- Preventie van ggz-problematiek bij jeugdige vluchtelingen/asielzoekers.
- Vergroten van weerbaarheid en de competentie bij kinderen/jongeren.

Doelgroep:*Uiteindelijke doelgroepen:*

- vluchtelingen (volwassenen, ouders, jongeren, kinderen);
- allochtone burgers (niet vluchtelingen), gemeenschappen c.q. (in)formele organisaties;
- allochtone jongeren;
- asielzoekers;
- ontheemden;

Intermediaire doelgroepen:

- medewerkers vluchtelingenwerk;
- eerstelijns hulpverleners en sociaal-cultureel werk;
- allochtone sleutelfiguren;
- medewerkers van RIAGG en Algemeen Psychiatrisch Ziekenhuis;
- tolken;
- docenten;
- Internationale Schakelklas;
- medewerkers COA/MOA;
- basisonderwijs.

Producten/diensten:

- Turkse vrouwen aan het woord / K. Thomaes : RIAGG Maastricht, 1995.
- Programmaplan Interculturalisatie 1999-2003 / E.J.M. Chanet, A. Wolters : RIAGG Maastricht, 1998

Looptijd:

lopend

Organisatie(s):

RIAGG Maastricht i.s.m. vluchtelingenwerkorganisaties, Anti-Discriminatiebureau, Categorale Allochtone Welzijnsorganisaties, eerstelijns instellingen en Sociaal-cultureel Werk, RIAGG Westelijke Mijnstreek, Mondriaan Zorggroep, Algemeen Psychiatrisch Ziekenhuis Vijverdal, Asielzoekeropvangcentra, Basisonderwijs, Internationale schakelklas, Gemeente, Voogdij organisatie (Xonar)

Bijzonderheden:

Activiteiten voor de uiteindelijke doelgroep:

Het omvat activiteiten op het niveau van de allochtone burgers, van sleutelfiguren, intermediaire organisaties, van de geestelijke gezondheidszorg zelf en van beleid. De prioriteit ligt bij het voorkomen van geestelijke gezondheidsproblemen voor vluchtelingen, asielzoekers en ontheemden. Preventief worden de cursussen filosoferen met vluchtelingenkinderen en filosoferen met vluchtelingenjongeren aangeboden aan leerlingen van ISK's en het basisonderwijs. Hierin wordt gewerkt met de methode "Filosoferen met kinderen".

Activiteiten voor de intermediaire doelgroep:

De ggz-hulpverlening in de regio wordt actief ondersteund d.m.v. consultatie, begeleiding en deskundigheidsbevordering.

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

RIAGG Maastricht
Parallelweg 45-47
6221 BD Maastricht
043 329 96 99

*Consultatieteam vluchtelingenkinderen***Omschrijving:**

Consultatieteam voor leerkrachten, hulpverleners en andere professionals die betrokken zijn bij de doelgroep vluchtelingen- en asielzoekerskinderen en advies willen over een concrete aangelegenheid. Het consultatieteam is bedoeld om mee te denken met professionals en deze te adviseren, en dient tegelijkertijd voor kennisontwikkeling van de leden van het team zelf tegen t.a.v. problematiek die buiten het eigen werkveld ligt. De werkwijze is als volgt: een medewerker van Bureau Jeugdzorg (maatschappelijk werker en cross-cultureel psycholoog) kan benaderd worden met een vraag voor het consultatieteam. Dit team, bestaande uit medewerkers van Bureau Jeugdzorg Midden-Holland, Vluchtelingenwerk, Pharos, de schoolbegeleidingsdienst en een psycholoog en een orthopedagoog, komt elke zes to acht weken bij elkaar om maximaal twee casussen te bespreken. De afspraak was dat als er meer dan drie weken tijd zou zitten tussen het moment van consultvraag en antwoord, dat dan een tussentijdse bijeenkomst gepland zou worden. Dit bleek in de praktijk niet nodig. Degene die een vraag in wil brengen moet dit doen middels een daartoe ontworpen formulier: dit zorgt er voor dat de aanvrager zijn vraag doordacht en helder formuleert. Een tijd na het advies wordt de consultvraager nogmaals gebeld met de vraag of hij iets aan het advies gehad heeft, en of er nieuwe vragen zijn ontstaan.

Doel:

Meedenken met leerkrachten, hulpverleners en andere professionals die geconfronteerd worden met de problematiek van vluchtelingen- en asielzoekerskinderen.

Doelgroep:

Vluchtelingen- en asielzoekerskinderen

Producten/diensten:

- Folder 'Consultatieteam Vluchtelingen'
- Diverse jaarverslagen waarin o.a. de werkwijze opgenomen is
- Formulieren voor de voorbereiding van de bespreking, de bespreking zelf en het telefonisch nagesprek

Looptijd:

1995-2001 (afgerond)

Organisatie(s):

Bureau Jeugdzorg Midden-Holland, Vluchtelingenwerk, Pharos

Bijzonderheden:

Het consultatieteam is opgericht in een periode dat er in het veld nog weinig kennis was over vluchtelingen en hun kinderen, en de eerste vragen van en over deze doelgroep rezen. In 2001 is het consultatieteam opgeheven omdat het niet meer nodig was. Na afloop van de projectperiode is de medewerker van het consultatieteam wel beschikbaar gebleven voor advies, eerst bij Bureau Jeugdzorg en sinds 1 januari 2004 als psycholoog op het terrein van jeugd binnen de afdeling Preventie van de GGZ in Gouda. Er is inmiddels ook een Platform vluchtelingenkinderen Gouda waarin men elkaar op de hoogte houdt van nieuwe initiatieven

Bron:

Mondelinge informatie Bureau Jeugdzorg Midden Holland

Contactadres:

Bureau Jeugdzorg Midden Holland

Boelekade 19

2806 AS Gouda

0182-573933

Cursus Allochtonen-vluchtelingen hulpverlening aan volwassenen en jeugdigen in de GGZ

Omschrijving:

Cursus, met name theoretisch, over hulpverlening aan allochtonen en vluchtelingen

Doel:

Verkrijgen van kennis van belangrijke aandachtsgebieden voor hulpverlening aan allochtonen en vluchtelingen

Doelgroep:

Hulpverleners die werkzaam zijn in de ambulante of klinische geestelijke gezondheidszorg of eerste lijn die werken met allochtone cliënten en/of vluchtelingencliënten of dit willen gaan doen (zowel volwassenen- als jeugdhulpverlening).

Looptijd:

De cursus wordt jaarlijks aangeboden

Organisatie(s):

Regionaal Instituut voor Nascholing en Opleiding GGZ (Rino), de Stichting Trauma training en consultancy

Bijzonderheden:

Er kan een keuze gemaakt worden uit diverse modules m.b.t. allochtonen/ vluchtelingen hulpverlening aan volwassenen en jeugdigen in de GGZ.

Module A: Migratie en cultuur;

Module B: Jeugdhulpverlening;

Module C: Volwassenenzorg;

Module D: preventie/ dienstverlening en het interculturalisatieproces.

Voor deze cursus wordt accreditering aangevraagd in het kader van de overgangsregeling gezondheidszorgpsycholoog.

Bron:

Deskundigheid valt te leren: scholingsadviezen voor de ggz-hulp aan asielzoekers. R. Boomstra. Utrecht: Trimbos Instituut (2002).

Contactadres:

Rino Zuid-Nederland
Postbus 88
6200 AB Maastricht
043-3685316

*Cursus Hulpverlening aan gevluchte adolescenten in de GGZ***Omschrijving:**

Cursus waarin diverse onderwerpen aan bod komen m.b.t. hulpverlening aan gevluchte adolescenten in de GGZ

Doel:

- Eigen know how verder kunnen ontwikkelen.
- Bezinnen op de eigen hulpverleningsactiviteiten.
- Ervaringen uitwisselen.

Doelgroep:

Hulpverleners die met gevluchte adolescenten werken.

Looptijd:

Op aanvraag

Organisatie(s):

Pharos.

Bijzonderheden:

In-company cursus, theoretisch en praktisch + casuïstiek. Er wordt een actieve inbreng van de deelnemer verwacht. De cursus wordt gegeven op aanvraag en beslaat drie dagdelen. De docent is een hulpverlener van Pharos. Informatiemateriaal kan opgevraagd worden.

Bron:

Deskundigheid valt te leren: scholingsadviezen voor de ggz-hulp aan asielzoekers. R. Boomstra. Utrecht: Trimbos Instituut (2002).

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

*Cursus Hulpverlening aan vluchtelingenkinderen en -gezinnen in de GGZ***Omschrijving:**

Cursus m.b.t. hulpverlening aan vluchtelingenkinderen en -gezinnen in de GGZ.

Doel:

- Inzicht verwerven in de factoren die de ontwikkeling van het kind kunnen verstoren of het gezin belemmeren bij het wortelen in een nieuwe omgeving
- Het kunnen opstellen van een integraal behandelplan

Doelgroep:

Hulpverleners in de GGZ die werken met vluchtelingenkinderen en -gezinnen.

Looptijd:

Op aanvraag

Organisatie(s):

Pharos

Bijzonderheden:

In-company cursus, theoretische en praktisch + casuïstiek. De cursus wordt gegeven op aanvraag en beslaat zes dagdelen. Er kan een keuze gemaakt worden uit diverse onderwerpen. De docenten zijn hulpverleners van het jeugdteam van Pharos. Informatiemateriaal kan opgevraagd worden.

Bron:

Deskundigheid valt te leren: scholingsadviezen voor de ggz-hulp aan asielzoekers. R. Boomstra. Utrecht: Trimbos Instituut (2002).

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

*Opleiding tot supervisor oorlogs- en geweldsproblematiek***Omschrijving:**

Cursus supervisie waarbij diverse onderwerpen aan bod komen m.b.t. oorlogs- en geweldsproblematiek

Doel:

Supervisoren moeten aan het eind van deze opleiding in staat worden geacht zelfstandig supervisie te geven aan individueel werkende hulpverleners, aan kleine groepjes van supervisandi en aan teams op het werktrein van de psychosociale hulpverlening aan getraumatiseerde vluchtelingen en hun gezinnen en getraumatiseerde overlevenden van de Tweede Wereldoorlog en hun kinderen.

Doelgroep:

Behandelaars die zowel enige jaren ervaring hebben opgedaan in de psychosociale hulpverlening in de gewone GGZ als op betreffende werktrein. Liefst zouden zij al ervaring moeten hebben in het geven van supervisie. Ideaal gesproken gaat het dan om psychiaters en psychotherapeuten.

Looptijd:

2003

Organisatie(s):

ICODO en Centrum '45.

Bijzonderheden:

De cursus in (voorlopig) eenmalig en duurt negen maanden.

Bron:

Deskundigheid valt te leren: scholingsadviezen voor de ggz-hulp aan asielzoekers. R. Boomstra. Utrecht: Trimbos Instituut (2002).

Contactadres:

ICODO
Maliebaan 83
3581 LG Utrecht
030-2343436

Handboek Vluchtelingen in de GGZ. Handboek voor de hulpverlening

Omschrijving:

Handboek voor hulpverleners in de GGZ die met vluchtelingen werken. Het boek schetst de achtergrond en problematiek van vluchtelingen en behandelt allerlei aspecten van de hulpverlening aan vluchtelingen. In het handboek zijn twee specifiek op gezinnen gerichte hoofdstukken opgenomen.

Doel:

Ervaring en kennisdeling

Doelgroep:

Hulpverleners in de GGZ die met vluchtelingen werken

Looptijd:

Uitgave 1999

Organisatie(s):

Pharos

Bron:

Vluchtelingen in de GGZ. Handboek voor de hulpverlening. Rohlof, H. , M. Groenenberg en C. Blom (red.),1999. Utrecht: Stichting Pharos.

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid

Herenstraat 35

Postbus 13318

3507 LH Utrecht

030-2349800

Project Indicatiestelling en verwijzing jonge asielzoekers/vluchtelingen

Omschrijving:

De nieuwe wet op de jeugdzorg maakt de toegankelijkheid van jeugdige asielzoekers en vluchtelingen (nog) kleiner. Jeugdigen met ernstige psychiatrische problematiek kunnen (direct) naar de GGZ jeugd verwezen worden, maar er zijn voor deze doelgroep beletsels. Vluchtelingenjeugd, met name de groep ama's heeft vergeleken met Nederlandse jeugd vaker (ernstige)psychische en psychiatrische problemen. Categorale verwijzende organisaties vinden nu al (terecht of onterecht) de GGZ onvoldoende toegankelijk voor deze doelgroep. Omdat het gedeeltelijk ook om, vanwege een verblijf in een AZC, (nog) niet rechtmatig in Nederland verblijvende jeugdigen gaat, komt er een extra juridisch obstakel bij omdat alleen via een algemene maatregel van bestuur (amvb) de toegankelijkheid gewaarborgd is.

Doel:

De jeugd GGZ moet voor jeugdige asielzoekers en vluchtelingen met ernstige psychische en psychiatrische problematiek even toegankelijk zijn als voor in Nederland geboren jeugdigen

Producten/diensten:

Eventuele juridische obstakels en hindernissen in het proces van verwijzen zijn in kaart gebracht.

Aanbevelingen voor te nemen (beleids)maatregelen zijn beschreven.

Looptijd:

2004

Organisatie(s):

Pharos, GGZ Nederland, Nidos, VON

Bron:

Werkprogramma Pharos 2004

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Herenstraat 35
Postbus 13318
3507 LH Utrecht
030-2349800

Projecten en producten voor vluchtelingen

Preventieproject asielzoekers en vluchtelingen Delft e.o.

Omschrijving:

Het project richt zich op een preventief ggz-aanbod voor asielzoekers en vluchtelingen in de regio DWO. Het betreft de risicogroepen ouders/verzorgers van asielzoekerkinderen (opvoedingsondersteuning), volwassen asielzoekers met psychosomatische klachten, jongeren tussen de 12 en 21 (middelbare school). Daarnaast richt het project zich op deskundigheidsbevordering en consultatie van intermediairen. De interventie is gebaseerd op psycho-educatie, psychomotorische ingang, sociaal ecologisch model (omgeving betrekken), erkenning en herkenning en sociale steun, cognitieve theorieën, gedragsmodificatie door bevestiging van goed/verbeterd gedrag.

Doel:

Een bijdrage leveren aan het voorkomen van ernstige psycho-sociale klachten bij asielzoekers en vluchtelingen door vroegtijdig signaleren en tijdige interventies op maat.

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- ouders van asielzoekerkinderen in de leeftijd van 4-12 jaar;
- volwassen asielzoekers en vluchtelingen;
- asielzoekerjongeren (12-21 jaar);

Intermediaire doelgroepen:

- hulp- en dienstverleners die werken met asielzoekers en vluchtelingen in de regio DWO;
- leerkrachten basisschool van het AZC de Lier.

Producten/diensten:

- Projectplan 'Opvoeden tussen culturen en de baas over spanningen'.
- Sociale kaart asielzoekers en vluchtelingen DWO 2002.
- Draaiboek 'opvoeden in een AZC'.
- Folders van cursus en consultatieteam.

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

GGZ Delfland, AZC de Lier/MOA en COA, Vluchtelingenwerk Delft, Stichting voor opvoedingsondersteuning S&O, Grotiuscollege, AMW Stichting Maatzorg

Bijzonderheden:

Activiteiten voor de uiteindelijke doelgroep:

- Cursus voor volwassen asielzoekers en vluchtelingen (mannen en vrouwen), 6 bijeenkomsten van 2 uur voor 10 tot 12 deelnemers.
- Cursus voor ouders, 8 bijeenkomsten van 2 uur voor 10 tot 12 deelnemers.
- Cursus voor jongeren, 8 bijeenkomsten van 1 uur voor 10 tot 12 deelnemers.

Activiteiten voor de intermediaire doelgroep:

- Consultatie en voorlichting in de vorm van een consultatieoverleg voor hulp- en dienstverleners, 1 keer per 6 weken 2 uur, voor 20 deelnemers.
- Voor hulp- en dienstverleners ook deskundigheidsbevordering, 2 keer per jaar een middag, voor 20 deelnemers.
- Sociale kaart ontwikkeld en verspreid in de regio middels hardcopy, intranet en internet voor hulp- en dienstverleners.

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

GGZ Delfland
Postbus 396
2600 AJ Delft
015-260 87 02

Project Kinderen van vluchtelingenouders met psychiatrische problemen (KOPP-Phoenix)

Omschrijving:

Project met betrekking tot kinderen met een ouder die is opgenomen in Phoenix. Het betreft de ontwikkeling van gesloten kindergroep en een open instuifactiviteit. Het gaat om ontwikkeling van een nieuwe methodiek die gebruik maakt van werkvormen uit de creatieve therapie 'beweging' naast werkvormen uit de reguliere KOPP-groepen. De ontwikkelde methodiek zal ook bruikbaar zijn t.b.v. vluchtelingenkinderen buiten de klinische setting.

Doel:

Bijdrage leveren aan het voorkomen van negatieve psycho-sociale ontwikkeling van de kinderen.

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- kinderen van vluchtelingenouders met psychiatrische problemen.

Intermediaire doelgroepen:

- jeugdhulpverleners;
- volwassenhulpverleners.

Producten/diensten:

Projectvoorstel 'Kinderen van vluchtelingenouders met psychiatrische problemen', S. van den Boer, 2001

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

De Gelderse Roos, Afdeling Jeugd en Afdeling Phoenix

Bijzonderheden:

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

De Gelderse Roos, locatie Arnhem
Velperweg 11
6824 BC Arnhem
026-3723166

GGZ Preventieprogramma's voor kinderen en jongeren die behoren tot een risicogroep Vluchtelingen

Omschrijving:

Een reeks van preventieprogramma's die ontwikkeld zijn voor jongeren en hun directe omgeving die een hoger risico lopen op het ontwikkelen van ernstige psychische problemen. De inzet is de kans op het ontwikkelen van ernstige psychische problemen bij jongeren te verminderen. Activiteiten kunnen gericht zijn op het vroegtijdiger signaleren van problemen of in een vroeg stadium activiteiten aan de doelgroep of aan intermediairen aan te bieden.

Doel:

De doelen van dit preventieprogramma zijn het versterken van die factoren bij jongeren en hun omgeving die het mogelijk maken om vlucht- en geweldservaringen door de jongeren te verwerken.

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- vluchtelingenjongeren en vluchtelingenouders.

Intermediaire doelgroepen:

- medewerkers in het voortgezet onderwijs;
- medewerkers in spijbelopvangprojecten;
- basisonderwijs;
- mentoren van kleine wooneenheden voor AMA's;
- vluchtelingenouders;
- hulpverleners eerste- en tweedelij.

Producten/diensten:

- Adolescenten en sociale veiligheid, RIAGG Den Haag Zuidhage, 1995.
- Plan voor (preventieve) activiteiten voor vluchtelingen en asielzoekers in leeftijd van 12 tot 21 jaar. In het kader van het Preventie-project Adolescenten van de Haagse RIAGG's. Den Haag, mei 1995.
- Carrière makers Jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen en een slechte prognose, RIAGG Den Haag Zuidhage, 1996.
- Samenvatting Carrière makers : RIAGG Den Haag Zuidhage, 1996
- Deel III Carrière makers [verslag van de 2e expert meeting] : RIAGG Den Haag Noordhage, 1996.
- Vluchtelingenjongeren op school. Handleiding voor trainers van docenten Stichting Pharos & RIAGG Den Haag. Utrecht, maart 1998.
- Draaiboek: omgaan met pubers in de vluchtelingensituatie. Parnassia, 2001.

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

Parnassia, Pharos, Project Neveninstromers Johan de Witt en Edith Steincollege, diverse verenigingen voor vluchtelingen

Bijzonderheden:

Activiteiten voor de uiteindelijke doelgroep:

- Preventieve lessenserie voor vluchtelingenjongeren (Vluchtelingenles) die deelnemen aan het project Neveninstroom.
- Projectontwikkeling basisonderwijs (oktober 2001).

Activiteiten voor de intermediaire doelgroep:

- Deskundigheidsbevorderingsprogramma voor docenten aan het project Neveninstromers: Docentencursus 'Vluchtelingenjongeren op school'. Op aanvraag.
- Voorlichting voor ouders.
- Deskundigheidsbevordering voor andere intermediairen.

- Deskundigheidsbevordering voor hulpverleners van de Riagg (afdelingen Jeugd/Jongerenbureau).
- Oudercursus voor vluchtelingenouders met puberkinderen: 'Omgaan met pubers' (Arabisch) voor Irakese ouders met kinderen ouder dan 10 jaar. Zeven bijeenkomsten.

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

Parnassia, GGZ-preventie
Bazarstraat 1
2518 AE Den Haag
070-3917940

Steunpunt voor vluchtelingen/asielzoekers en/of hun kinderen

Omschrijving:

In samenwerking met hulpverleningsinstellingen uit zowel het jeugd- als het volwassencircuit wordt een steunpunt opgezet. Medewerkers van instellingen die met vluchtelingen werken kunnen hier terecht voor consultatie. Vluchtelingen kunnen een afspraak maken voor diagnostiek en een kortdurende begeleiding. Indien nodig worden de vluchtelingen en/of hun kinderen naar de juiste hulpverleningsinstelling verwezen.

Doel:

- Diagnostiek en een kortdurende begeleiding van de uiteindelijke doelgroep
- Consultatie voor de intermediaire doelgroep

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- vluchtelingen
- asielzoekers
- kinderen
- jongeren
- alleenstaande minderjarige asielzoekers

Intermediaire doelgroepen:

- medewerkers van asielzoekers centra
- medewerkers Stichting Vluchtelingenwerk

Producten/diensten:

Folder: Steunpunt Hulpverlening Vluchtelingen/Asielzoekers.

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

GGZ Noord-Holland Noord, locatie Alkmaar, Bureau Jeugdzorg, Regionale Thuiszorg, Algemeen Maatschappelijk Werk, GGD

Bijzonderheden:

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

GGZ Noord-Holland Noord, locatie Alkmaar
Postbus 4002
1801 HA Alkmaar
072-5270320

Vrouwengroep voor asielzoekers en vluchtelingen

Omschrijving:

Curatief aanbod aan gevluchte vrouwen met psychosociale of psychiatrische klachten. De meeste aangemelde vrouwen hebben ervaringen met seksueel geweld en/of vrouwenhandel. Het betreft een doorlopende groep die ook toegankelijk is voor deelnemers uit de regio. Tussentijds aanmelden is mogelijk. De groep bestaat doorgaans uit acht vrouwen waarvan de helft asielzoekster is en de helft vluchteling. Er wordt niet gewerkt met tolken. Doordat de kennis van het Nederlands beperkt is, zijn andere methodieken nodig bij deze groep. Er is specifieke aandacht voor de directe sociale omgeving rond de vrouwen, met name de kinderen (systeembenadering).

Er wordt gewerkt aan de hand van thema's, waaronder bijvoorbeeld: trauma's in het land van herkomst en nu, slaapproblemen en nachtmerries, ontheemding, onzekerheid over verblijf in Nederland, terugkeer, isolement en psychosomatische klachten.

Doel:

- Erkennen en herkennen vinden, evenals onderlinge steun.
- Het zoeken naar en vergroten van copings- en overlevingsstrategieën.
- Gedeeltelijk verwerken van trauma's.

Doelgroep:

Vrouwen uit verschillende landen die een ggz-indicatie hebben, met mogelijk de volgende problematiek:

- Depressie en/of angstproblematiek.
- Traumagerelateerde problematiek (PTSD).
- Sociaal isolement.

Producten/diensten:

In ontwikkeling

Looptijd:

2000- heden

Organisatie(s):

Altrecht

Bijzonderheden:

De vrouwengroep behoort tot het reguliere aanbod van Altrecht. De groep loopt sinds 2000 en komt één uur per twee weken bij elkaar. Eenmaal per kwartaal wordt de bijeenkomst bij een van de deelnemers thuis gehouden. Zo nu en dan stroomt er een deelnemer uit (bv. vanwege verhuizing of uitzetting) en stroomt er een nieuwe in. In hoeverre dit in de toekomst zo blijft, is afhankelijk van de instroom van nieuwe vluchtelingen in Nederland. Momenteel is de groep steeds gevuld, maar is er geen wachtlijst. Potentiële deelnemers worden via de eerstelijns zorg of collega-instellingen aangemeld bij Altrecht. Intern wordt dan bekeken of de persoon in kwestie in aanmerking komt voor individuele behandeling, groepsbehandeling of voor beiden (tegelijkertijd dan wel na elkaar). Er wordt daarbij ook gekeken naar de samenstelling van de groep. De nieuwe deelnemer moet wel bij de groep passen. Men probeert twee personen uit hetzelfde taalgebied in de groep te hebben en waakt er voor niet twee mensen in de groep te hebben die in het thuisland tot rivaliserende partijen behoren.

Bron:

Mondelinge informatie Altrecht

Contactadres:

Altrecht Geestelijke Gezondheid
Lange Nieuwstraat 119
3512 PG Utrecht
030-2308888

Project KOPP en asielzoekerkinderen

Omschrijving:

Er zijn diverse methoden ontwikkeld, gebaseerd op de KOPP-methode, om toegepast te worden op asielzoekerkinderen. De methoden verschillen qua inhoud, vormgeving, selectiecriteria en setting. Er is nog geen evaluatieonderzoek verricht naar de effectiviteit van de diverse programma's.

Doel:

Inventariseren en monitoren van ontwikkelingen op dit gebied om uiteindelijk, na evaluatieonderzoek te komen tot een standaardmethode.

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroep:

Asielzoekerkinderen en/of hun ouders

Intermediaire doelgroep:

Preventiewerkers in de GGZ

Looptijd:

2003 - 2004.

Organisatie(s):

Trimbos Instituut, Pharos

Bron:

Werkprogramma Pharos 2004

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid

Herenstraat 35

Postbus 13318

3507 LH Utrecht

030-2349800

Opvoeding

Projecten en producten voor professionals

Trainingen 'Omgaan met vluchtelingenkinderen en hun ouders'

Omschrijving:

Een training voor mensen uit het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg. De training is ontwikkeld op basis van vragen en knelpunten van medewerkers van instellingen die met vluchtelingenkinderen en hun ouders werken. In de training ervaren de deelnemers dat vluchtelingenouders van grote waarde zijn als ervaringsdeskundigen. Het stimuleert de deelnemers ouders serieus te nemen. De training wordt gegeven door een Nederlandse en een vluchtelingen-trainer. Het materiaal wordt landelijk gebruikt. S en O verzorgt deze trainingen regelmatig

Doel:

Aanbieden van een training voor mensen uit het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg

Doelgroep:

Mensen uit het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg

Looptijd:

1997 - heden

Organisatie(s):

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding

Bijzonderheden:

Aanleiding voor het ontwikkelen van deze training was een symposium over dit onderwerp georganiseerd door S en O en Stichting Vluchtelingenwerk Delft in 1995. In 1997 was het materiaal voor de training voor het basisonderwijs en de jeugdgezondheidszorg gereed. Daarna volgde materiaal voor trainingen voor de kinderopvang en voor verpleegkundigen en artsen in de ouder – en kindzorg. De vluchtelingentrainers zijn daarbij door de SVD geworven. Uit de evaluatie van zes cursussen blijkt dat het onderdeel ‘het verhaal van de vluchteling’ de meerderheid van de deelnemers het meest aanspreekt. Een ruime meerderheid geeft aan door de training een andere visie op de positie van vluchtelingengezinnen te hebben gekregen en te begrijpen dat meer inlevingsvermogen, geduld en aandacht van hun kant nodig is om ouders en kinderen de tijd te geven tot zichzelf te komen in Nederland.

Bron:

We doen het gewoon samen! Effectieve opvoedingsondersteuning van allochtone ouders. Nieuwhof (zonder datum). Gouda: S&O stichting voor opvoedingsondersteuning.

Contactadres:

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2802 AN Gouda
0182-547888

Projecten en producten voor vluchtelingen*Programma Spel op maat***Omschrijving:**

Programma opvoedingsondersteuning voor vluchtelingen. Het programma Spel aan huis voor gezinnen in achterstandssituaties, waarmee veel migrantengezinnen bereikt worden, is op initiatief van VluchtelingenWerk Delft en Spel- en Opvoedingsvoorlichting Zuid-Holland getest voor vluchtelingen en aangepast. Bestaande locaties Spel aan huis en plaatselijke vluchtelingen werkgroepen kunnen met dit aangepaste programma aan de slag. In 1997 is het aldus ontwikkelde Spel op Maat tijdens een nationale werkconferentie gepresenteerd. Spel op Maat wordt daarna in tal van gemeenten gestart. Bij Spel op maat komt een speelsters bij het gezin thuis spelen. Door de voorbeeld functie nemen ouders dit speelgedrag over. Vanwege verschillen in klimaat en omgeving is de Nederlandse manier van spelen soms niet bekend. Spel op maat richt zich zowel op de ontwikkeling als opvoeding van het kind.

Doel:

Bekendheid met spel en verwerking van nare ervaringen door middel van spel

Doelgroep:

Vluchtelingen met jonge kinderen

Looptijd:

1997-heden

Organisatie(s):

VluchtelingenWerk Delft en JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding

Bijzonderheden:

Van de uitvoering van Spel op maat in Schiedam is een evaluatie beschikbaar: ‘Evaluatie Spel op maat 1 augustus 2002 – 1 augustus 2003.

Bron:

We doen het gewoon samen! Effectieve opvoedingsondersteuning van allochtone ouders. Nieuwhof (zonder datum). Gouda: S&O stichting voor opvoedingsondersteuning.

Contactadres:

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2802 AN Gouda
0182-547888

Cursus Stilstaan bij verandering, bijeenkomsten over leven en gezinsleven in Nederland

Omschrijving:

Een cursus voor vluchtelingenouders over opvoeding in Nederland. De cursus bestaat uit zeven bijeenkomsten gericht op de vragen en problemen van vluchtelingenouders. Met de cursus beoogt men vluchtelingenouders meer zelfvertrouwen te geven bij de opvoeding van hun kinderen. Daarnaast is het een doel een denkproces op gang te brengen over de invloed van meertaligheid, multiculturaliteit en ingrijpende ervaringen op de ontwikkeling van hun kinderen en op de relatie tussen de ouders en hun kinderen. Tevens wordt informatie overgedragen over de Nederlandse opvoedingspraktijk. Tijdens de bijeenkomsten wisselen ouders open met elkaar van gedachten rond belangrijke thema's. Het gesprek wordt geleid door een geschoolde begeleider uit de eigen taal – of cultuurgroep.

Doel:

Bewustwording van ouders van de eigen kwaliteiten en informatie verschaffen over de Nederlandse opvoedingspraktijk

Doelgroep:

Vluchtelingenouders

Looptijd:

In 1999 is gestart met de ontwikkeling van de cursus. In 2001 is deze als experiment uitgetoetst onder Somalische, Iraanse en Irakese ouders

Organisatie(s):

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding

Bijzonderheden:

Door haar veel contacten met vluchtelingen kwam JSO tot de conclusie dat er onder de doelgroep grote behoefte aan informatie en ondersteuning bij de opvoeding van de kinderen bestond. In 1997 organiseerde S&O een aantal bijeenkomsten voor Irakese ouders. De cursus sprak in die vorm niet aan. Daarop is in samenspraak met vier vluchtelingenouders die langer in Nederland woonden een aanbod ontwikkeld dat wel aansluit bij de behoefte. Het materiaal van de cursus "De band met uw kind" voor Marokkaanse vaders is gebruikt als uitgangspunt voor het ontwikkelen van de serie bijeenkomsten.

Bron:

We doen het gewoon samen! Effectieve opvoedingsondersteuning van allochtone ouders. Nieuwhof (zonder datum). Gouda: S&O stichting voor opvoedingsondersteuning.

Contactadres:

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2802 AN Gouda
0182-547888

Omschrijving:

Veel Somaliërs kampen met problemen die grotendeels verklaard kunnen worden uit het verschil tussen Somalische en Nederlandse leefwijzen en gewoonten. In vergelijking met vluchtelingen uit andere landen is de te overbruggen culturele afstand veel groter. Ouders en jongeren komen steeds verder van elkaar af te staan. De ouders hebben grote zorgen om de kinderen en zijn bang hen te verliezen. Somalische gezinnen zijn vaak kinderrijk en het aantal alleenstaande moeders neemt toe. Voor hen is de opvoeding zwaar, zij participeren minder in het onderwijs en op de arbeidsmarkt, en dreigen in een isolement te raken. Met de Somalische gemeenschap is geïnventariseerd in hoeverre het huidige aanbod (opvoedings)ondersteuning afgestemd is op de vraag van ouders. Vanuit aanbod dat er al is, worden vervolgvacatures ontwikkeld die bijdragen aan het versterken van gezinnen.

Doel:

- Er is een methodiek ontwikkeld van een gezinsgerichte, actieve aanpak voor Somalische gezinnen, waarin een samenhangend aanbod is gerealiseerd op het vlak van opvoedingsondersteuning en ontwikkeling van kinderen dat aansluit op de vragen en behoeften van de gezinnen.
- Instellingen op het gebied van jeugdzorg, onderwijs en gezondheidszorg zijn deskundig met betrekking tot de benadering van de Somalische doelgroep.

Doelgroep:

Somaliërs met kinderen tot 18 jaar. In Haaglanden ligt het accent op ouders met kinderen van 0-7 jaar.

Producten/diensten:

- Er zijn drie Somalische maatschappelijk consulenten opgeleid.
- Gedurende heel 2004 zijn deze consulenten in dienst van JSO. De consulenten verzorgen in de regio een wekelijks telefonisch opvoedspreekuur en de dienstverlening die daar uit voort vloeit. In Dordrecht is sprake van een wekelijks spreekuur in een vrouwencentrum. De consulenten sluiten aan bij de eigen kracht van de hulpvrager; de consulent biedt geen directe hulpverlening maar verwijst door naar de reguliere voorzieningen. Indien nodig gaat de consulent mee. Het opvoedspreekuur wordt ook gebruikt voor algemene vragen over bijvoorbeeld huursubsidie of de sociale dienst. Deze dienstverlening wordt bewust ook geleverd omdat daarmee het vertrouwen van de doelgroep gewonnen wordt. Er zijn subsidieaanvragen ingediend om de consulenten daarna aan te stellen binnen reguliere instellingen
- In april 2004 is de inventarisatie van de behoeften van Somalische gezinnen 'Mijn hand is te vol. De behoefte aan opvoedingsondersteuning van Somalische ouders' van JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding & Samora Advies, gepresenteerd op een bijeenkomst.

Looptijd:

2001-2004

Organisatie(s):

Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding (JSO). In het project wordt lokaal samenwerking gezocht met de Somalische gemeenschap en met relevante voorzieningen en instellingen die zich bezighouden met het onderwijs, de zorg en het welzijn van (Somalische) ouders en kinderen. Er is een provinciale stuurgroep waarin twee samenwerkingspartners en twee extern deskundige, waaronder een van Somalische afkomst, zitting hebben.

Bijzonderheden:

Vluchtelingen van verschillende nationaliteiten betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering.

De aanleiding van het project wordt gevormd door de contacten van S&O (nu JSO) met vluchtelingen, beroepskrachten, deskundigen en collega's waaruit naar voren is gekomen dat de groep Somalische vluchtelingen relatief de meeste problemen ervaart met het zich vestigen in de Nederlandse samenleving. S&O heeft een goed contact opgebouwd met leden van de Somalische gemeenschap die hebben geparticipeerd in projecten en waarvan enkelen ook door S&O zijn bijgeschoold. Bovendien is er in de loop van de tijd een goed inzicht gegroeid in de problematiek van de Somalische ouders en kinderen en de mogelijkheden om vooral geïsoleerd levende vrouwen en kinderen te bereiken.

Bron:

www.senozh.nl/index.php?id=67

Mondelinge informatie JSO

Contactadres:

JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding

Nieuwe Gouwe Westzijde 2a

2802 AN Gouda

tel: 0182-547888

Project Somalische ouders over opvoeden in Nederland

Omschrijving:

Tweejarig project

Doel:

Op basis van een inventarisatie waarin 40 Somalische ouders werden geïnterviewd over hun wensen en behoeften ten aanzien van opvoeden in Nederland, is voorlichting gegeven aan Somalische ouders. Daartoe is een brochure samengesteld waarin de vragen van ouders worden beantwoord. Tevens zijn 20 Somalische kaderleden getraind om voorlichting te geven aan de eigen achterban in het hele land.

Doelgroep:

Somalische ouders

Producten/diensten:

Brochure 'Opvoeding en onderwijs in Nederland (Barbaarinta ioy waxbarashada Nederland)'

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

Bureau Mutant en FSAN

Bijzonderheden:

Bron:

www.mutant.nl/02_projecten/05_vluchtelingen.htm (2-3-2004)

Contactadres:

Bureau MUTANT

Bolstraat 6

3581WX Utrecht

030-2511783

Brochure 'Opvoeding en onderwijs in Nederland (Barbaarinta ioy waxbarashada Nederland)'

Omschrijving:

In deze tweetalige brochure worden diverse vragen die Somalische ouders hebben over opvoeden en onderwijs in Nederland beantwoord. Aan bod komen onderwerpen als het onderwijs, kinderopvang, jeugdgezondheidszorg en financiën

Doel:

Somalische ouders informeren over opvoeden en onderwijs in Nederland

Doelgroep:

Somalische ouders

Looptijd:

Uitgave 1999

Organisatie(s):

Bureau MUTANT en FSAN

Bijzonderheden:

Geschreven door A. van Keulen en A. Warsame

Bron:

www.mutant.nl/03_publicaties/04_vluchtelingen.htm (2-3-2004)

Contactadres:

Federatie van Somalische Associaties in Nederland

Donker Curtiusstraat 7

1051 JL Amsterdam

telefoon 020 - 4869157

Project Opvoedingsondersteuning asielzoekers/vluchtelingen 's Hertogenbosch

Omschrijving:

Onderdeel van het project vluchtelingen/asielzoekers. Ontwikkeling van een aanbod opvoedingsondersteuning voor vluchtelingen/asielzoekers: een video ontwikkeld, een spreekuur opvoedingswinkel voor ouders die vluchteling zijn. Gesprekken van 60 tot 90 minuten per ouder.

Bij de gesprekken wordt uitgegaan van het competentiemodel, het transactioneel model en het interactieel model

Doel:

Het verminderen van opvoedingsonzekerheid bij vluchtelingenouders. Het beleven van welzijn van ouders en kinderen

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- kinderen
- asielzoekers
- vluchtelingen

Intermediaire doelgroepen:

- ouders
- vluchtelingenouders

Producten/diensten:

Videoband Opvoedingsondersteuning voor vluchtelingen in Nederland in zes talen

(Arabisch, Farsi, Frans, Engels, Russisch, Nederlands)

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

GGZ 's-Hertogenbosch

Bijzonderheden:**Bron:**

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

GGZ 's-Hertogenbosch

Postbus 70058

5201 DZ 's-Hertogenbosch

073-6586077

*Project Vluchtelingenkinderen***Omschrijving:**

Een project gericht op vluchtelingenkinderen en het verbeteren van hun ontwikkelingsmogelijkheden

Doel:

Verbeteren van ontwikkelingsmogelijkheden bij vluchtelingenkinderen

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroepen:

- kinderen van vluchtelingen

Intermediaire doelgroepen:

- onderwijs
- peuterwerk
- vluchtelingenwerk

Producten/diensten:

- Projectplan (GVOJ Preventie Oost Brabant)
- Folders (consultatiefunctie)

Looptijd:

Lopend

Organisatie(s):

GGZ Oost Brabant, regio Uden/Veghel, Bureau Jeugd, Stichting S&O, Vluchtelingenwerk, OBD (Giralis)

Bijzonderheden:

Activiteiten voor de uiteindelijke doelgroep:

- "Spel aan huis"
- Educatie (voor ouders)

Activiteiten voor de intermediaire doelgroep:

- Voorlichting
- Consultatie
- Deskundigheidsbevordering

Bron:

Trimbos Instituut/Helpdesk LSP, uitdraai databank van 3-2-04

Contactadres:

GGZ Oost Brabant, regio Uden/Veghel

Postbus 189

5460 AD Veghel

0413 - 846 800

Welzijn

Projecten en producten voor professionals

Publicatie Vluchtelingenkinderen. Integratie in de Nederlandse samenleving.

Omschrijving:

Publicatie voor professionals over vluchtelingenkinderen. Veel beroepskrachten op scholen, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en organisaties voor jeugdwerk hebben te maken met vluchtelingenkinderen. Zij komen voor veel vragen te staan, zoals: hoe is het gedrag van deze kinderen en hun gezinnen te begrijpen en hoe kunnen we een bijdrage leveren aan hun integratie in de Nederlandse samenleving? In de publicatie gaan deskundigen in op de achtergronden en ervaringen van vluchtelingenkinderen en op hun psychische gezondheid. Daarnaast biedt het boek ideeën en handvaten voor de eigen beroepspraktijk.

Doel:

Vragen van beroepskrachten over vluchtelingenkinderen beantwoorden en handvaten bieden voor de praktijk

Doelgroep:

Professionals op scholen, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en organisaties voor jeugdwerk die met vluchtelingenkinderen te maken krijgen

Looptijd:

Uitgave 1995

Organisatie(s):

Bureau MUTANT

Bijzonderheden:

Vluchtelingenkinderen. Integratie in de Nederlandse samenleving. A. van Keulen (red.) Utrecht: Bureau MUTANT, 1995

Bron:

www.mutant.nl/03_publicaties/04_vluchtelingen.htm

Contactadres:

Bureau MUTANT

Bolstraat 6

3581WX Utrecht

030-2511783

Project Nieuwe intermediairs Bureau's Jeugdzorg

Omschrijving:

Bureau's Jeugdzorg zitten midden in een omwentelingsfase waarbij zij in toenemende mate te maken krijgen met vluchtelingenjeugd en gezinnen als cliënt. Zij hebben de deskundigheid niet in huis om deze doelgroep te kunnen helpen en zijn weinig bekend met de mogelijkheden.

Doel:

Contacten leggen en onderhouden met Bureau's jeugdzorg, signaleren van behoefte aan ondersteuning en informeren van mogelijkheden

Doelgroep:

Uiteindelijke doelgroep:

Vluchtelingenjeugd

Intermediaire doelgroep:

Bureaus Jeugdzorg

Looptijd:

2004

Organisatie(s):

Pharos, MO-groep en sleutelfiguren BJ's

Bron:

Werkprogramma Pharos 2004

Contactadres:

Pharos, Kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid

Herenstraat 35

Postbus 13318

3507 LH Utrecht

030-2349800

Publicatie Vluchtelingenjeugd in lokaal beleid

Omschrijving:

Een publicatie bedoeld voor directies van instellingen in de sectoren onderwijs, zorg en welzijn en voor wethouders en gemeenteambtenaren. De publicatie geeft informatie over beleidsontwikkelingen en over succesvolle lokale initiatieven ten aanzien van vluchtelingenjeugd. Verbetering van de toegang van vluchtelingenjongeren tot onderwijs, zorg en welzijn, draagt bij aan een snelle integratie in Nederland. Voorbeelden van lokale initiatieven zijn; lokale netwerken, preventie in het onderwijs, toegankelijk maken van instellingen in het sociaal cultureel werk en kinderopvang. Met deze informatie kan het lokaal jeugdbeleid meer toegesneden worden op vluchtelingenjongeren.

Doel:

Informatie verschaffen aan de doelgroep zodat het lokaal jeugdbeleid meer toegesneden kan worden op vluchtelingenjongeren

Doelgroep:

Directies van instellingen in de sectoren onderwijs, zorg en welzijn en voor wethouders en gemeenteambtenaren

Looptijd:

Uitgave 1997

Organisatie(s):

Bureau MUTANT

Bijzonderheden:

A. van Keulen (red.) Vluchtelingenjeugd in lokaal beleid. Utrecht: Bureau MUTANT, 1997

Bron:

www.mutant.nl/03_publicaties/04_vluchtelingen.htm

Contactadres:

Bureau MUTANT

Bolstraat 6

3581WX Utrecht

030-2511783

Projecten en producten voor vluchtelingen

Somalische vrouwengroep Utrecht

Omschrijving:

Elke zondag komen een grote groep Somalische vrouwen en hun kinderen bijeen in Utrecht-Overvecht. Het betreft wekelijks 30 tot 40 vrouwen en 50 kinderen tot en met 13 jaar. De Somalische vrouwen zijn allemaal vluchteling en voor het grootste deel betreft het alleenstaande vrouwen. De vrouwen kunnen elkaar ontmoeten en voorlichting krijgen over dingen die zij belangrijk vinden zoals opvoeden van kinderen, gezondheid, het Nederlandse onderwijs etc. De kinderen worden in drie groepen (naar leeftijd) apart opgevangen en krijgen van Somalische docenten les in de Somalische taal en cultuur. Ze vieren drie keer per jaar samen islamitische feesten zoals het suikerfeest of slachtfest. De Somalische vrouwen doen niet alleen activiteiten met elkaar maar zoeken ook actief naar contact met andere etnische groepen. Deze groep doet veel dingen zelfstandig. Het programma wordt door hun georganiseerd.

Doel:

- Vrouwen een eigen ruimte geven in de maatschappij.
- Doorbreken isolement.
- Verbeteren Nederlandse taalbeheersing.
- Verbeteren socialisatie en participatie
- Bewerkstelligen dat vrouwen elkaar steunen.
- Verbeteren van de maatschappelijke positie van vluchtelingenvrouwen.
- Verzelfstandigen van de inloop (kadertraining).

Doelgroep:

Somalische vrouwen en hun kinderen, met name woonachtig in Overvecht. Accenten binnen de doelgroep: moeders, vrouwen met psychosomatische klachten, geïsoleerd levende vrouwen en hun kinderen.

Producten/diensten:

Uit het project is een naaclub voortgekomen onder leiding van een Somalische vrijwilligster die voorheen in Somalië naailes gaf. Daarnaast is een huiswerkklas voor Somalische kinderen opgericht.

Looptijd:

Van 1997 tot heden, regulier sinds 2001

Organisatie(s):

Cumulus Utrecht

Bijzonderheden:

In principe zijn Somalische mannen ook welkom bij de zondagse ontmoetingen en voorlichtingen, maar zij komen niet mee. De vrouwen vinden het heel belangrijk dat hun kinderen voeling houden met de Somalische taal en cultuur: het idee voor taal- en cultuurlessen voor de kinderen is afkomstig van de vrouwen. Waarschijnlijk is deze combinatie één van de verklaringen voor de hoge opkomst van de vrouwen.

Het project is binnen de voormalige welzijnsinstelling als project gestart, maar sinds de overname door Cumulus in 2001 regulier aanbod binnen de sociale wijkontwikkeling.

Bron:

Mondelinge informatie Cumulus

Contactadres:

Wijkwelzijnsorganisatie Cumulus
Postbus 15013
3501 BA Utrecht
030-2431694

Omschrijving:

In 1998 verzoekt de gemeenteraad van Amersfoort het College onderzoek te laten doen naar de omstandigheden en knelpunten van vluchtelingenjongeren in het basis- en voortgezet onderwijs. Uit het onderzoek dat dan volgt naar de schoolloopbaan van vluchtelingenjongeren blijkt dat de ouders van deze jongeren onvolledige en deels onjuiste informatie hebben over het Nederlandse onderwijs, en dat zij behoefte hebben aan direct op hen gerichtte informatie (Ungvári, Z. (2001). *Vluchtelingen in perspectief*. Amersfoort: SOVEE). Deze conclusies vormen de aanleiding voor SOVEE om bij de gemeente een projectvoorstel in te dienen voor voorlichting aan vluchtelingen over het onderwijs in Amersfoort c.q. in Nederland. Wanneer dit gehonoreerd wordt, wordt gedurende drie maanden een voorlichtster aangesteld voor 8 uur per week. Deze heeft de taak om te inventariseren aan welke voorlichting behoefte is, deze voor te bereiden, vorm te geven en uit te voeren. De voorlichtster wordt daarbij ondersteund door de onderzoekster van de studie die aan het project ten grondslag ligt. De activiteiten zijn in eerste instantie gericht op Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders aangezien deze expliciet hebben aangegeven informatie over het onderwijs te willen ontvangen. Daarnaast is bij andere groepen, met name Somaliërs en Oost-Europeanen, geïnventariseerd wat de behoefte aan informatie op dit terrein is. Onder een aantal Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders is eerst geïnventariseerd waar zij voorlichting over zouden willen hebben, welke vorm dit zou moeten hebben en welk tijdstip hen zou schikken. Daarop zijn twee voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Er is veel tijd en energie gestoken in het werven van ouders voor de bijeenkomsten. Voor de bijeenkomsten is veel folder materiaal verzameld en vertaald, zowel met betrekking tot het onderwijs als met betrekking tot opvoedingsondersteunende initiatieven. Er is een scholenmarkt georganiseerd waarbij scholen zichzelf konden presenteren. Aan het eind van de dag is onder de deelnemers een enquête uitgedeeld waarin gevraagd werd naar de mening van de ouders over de voorlichting. Hieruit blijkt dat zij veel van de bijeenkomsten hebben opgestoken.

Doel:

Het verzorgen en verschaffen van inlichtingen en voorlichtingsmateriaal over het Nederlandse onderwijs en het Amersfoortse onderwijs in het bijzonder, waardoor de actieve participatie en zelfredzaamheid van de doelgroep in het onderwijs wordt bevorderd. De doelstelling is geconcretiseerd in de volgende drie doelen:

- vluchtelingenouders informeren over het Nederlandse onderwijs en het Amersfoortse onderwijs in het bijzonder en specifieke vragen van de doelgroep beantwoorden;
- vluchtelingenouders helpen om zelfstandig informatie over het onderwijs te verwerven en inzicht geven in de mogelijkheden voor communicatie met de scholen van hun kinderen;
- nagaan in hoeverre de communicatie van deze ouders met de scholen naar tevredenheid verloopt.

Doelgroep:

Iraanse, Afghaanse en Irakese vluchtelingenouders

Producten/diensten:

Er is een groot aantal folders en brochures over het onderwijs, lokale onderwijsinstellingen, programma's voor opvoedingsondersteuning en hulpdiensten vertaald.

Looptijd:

2001 (afgerond)

Organisatie(s):

SOVEE, Stichting Onderwijs Voorrang Eemland

Bijzonderheden:**Bron:**

Eindverslag 'Project wegwijis in het onderwijs' voor Iraanse, Afgaanse en Irakese vluchtelingenouders, Nasrin Fazelpoor, SOVEE, 2001

Contactadres:

SOVEE, Stichting Onderwijs Voorrang Eemland
Heiligenbergerweg 34
3816AK Amersfoort
Tel: 033 4702159

*Project zelfredzaamheid Somalische vrouwen***Omschrijving:**

Project ter bevordering van de zelfredzaamheid van Somalische vrouwen in Leidschendam.

Aanleiding voor het project zijn de ervaringen (vóór 1999) van Sociale Zaken en Vluchtelingenwerk in Leidschendam met deze groep. Sociale Zaken constateert in de uitvoering van de Sociale Activering van uitkeringsgerechtigden dat van de cliënten met een onoverbrugbare afstand naar de arbeidsmarkt vluchtelingen een belangrijke groep vormen. Somaliërs vormen op dat moment de op één na grootste niet-Nederlandse groep daarbinnen. Hiervan is ruim de helft een alleenstaande moeder met gemiddeld vier kinderen. Bij Vluchtelingenwerk Leidschendam is de ervaring dat Somalische vrouwen langer en meer ondersteuning nodig hebben van Vluchtelingenwerk dan andere vluchtelingen. Somalische vrouwen doen een intensief beroep op de vrijwilligers en zijn na vijf jaar nog niet zelfredzaam. Daarnaast is bekend dat deze groep met tal van specifieke problemen kampt.

Doel:

Het bevorderen van de zelfredzaamheid van Somalische vrouwen met een bijstandsuitkering in Leidschendam en sociaal isolement voorkomen of doorbreken. Voor een deel van de vrouwen moet na het project een scholings- of arbeidsmarkttoeleidingstraject haalbaar worden.

Doelgroep:

Somalische vrouwen met een bijstandsuitkering in Leidschendam die gemotiveerd zijn en in staat zijn om aan het project deel te nemen.

Producten/diensten:

Op verzoek van de deelnemers is in samenwerking met reguliere organisaties o.a. naailes, fitness-les en fietsles voor deze doelgroep georganiseerd.

Peuters voor wie in het kader van het project kinderopvang is georganiseerd zijn na afloop van het project bemiddeld naar drie reguliere peuterspeelzalen. De Stichting Kindercentra Leidschendam heeft met het tijdelijk opvangen van de Somalische peuters eigen doelen geformuleerd t.a.v. het bereiken van en werken met allochtone peuters. De peuters worden gevolgd tot en met de overgang naar de basisschool en de moeders worden extra begeleid.

Het project heeft navolging gekregen onder Irakese en Afgaanse vrouwen. Volgens Vluchtelingenwerk is met het project onder deze drie vrouwengroepen de druk die zij legden op de begeleiding van Vluchtelingenwerk weggenomen.

Vluchtelingenwerk probeert momenteel de financiering rond te krijgen voor een vergelijkbaar initiatief gericht op alle allochtone inwoners van Leidschendam.

Looptijd:

November 1999 – mei 2001

Organisatie(s):

Gemeente Leidschendam, afdeling Sociale Zaken en Vluchtelingenwerk Leidschendam-Voorburg

Bijzonderheden:

20 Somalische vrouwen met een uitkering hebben deelgenomen aan het project. Met alle vrouwen die in aanmerking kwamen is een persoonlijk intakegesprek gevoerd, om te bepalen of zij geschikt zouden zijn voor het project. Na advies van een (deels Somalische) klankbordgroep is besloten tot twee voorlichtende bijeenkomsten in de week voor vrouwen. Al snel is door de groep zelf dringend om taalles verzocht en heeft men elke week éénmaal voorlichting en éénmaal taalles geboden. In totaal zijn 31 voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. De onderwerpen vielen allen onder de drie thema's budgetteren, gezondheidszorg en zorg en opvoeding. Voor voorlichting over dit laatste thema is gebruik gemaakt van voorlichtsters in de eigen taal en cultuur. Daartoe is aangepast materiaal beschikbaar gesteld door S en O. De bijeenkomsten hebben onder schooltijd plaatsgevonden en voor peuters is speciale kinderopvang geregeld door de Stichting Kindercentra Leidschendam. Na de eerste periode van acht maanden is besloten het project in gewijzigde vorm voort te zetten. Er is toen bewust gekozen voor een locatie in de wijk en meer excursies. Van het project is een evaluatie beschikbaar (zie bronvermelding). De hoofdconclusie luidt dat de Somalische vrouwen die mee hebben gedaan het project positief waarderen, zelfstandiger zijn geworden, meer onderlinge contacten hebben en minder begeleiding nodig hebben van Vluchtelingenwerk.

Bron:

Bensmail en van den Enk-Hanewinkel, 2000

Contactadres:

Stichting Vluchtelingenwerk Leidschendam-Voorburg
Rozenlaan 16
2264 TS Leidschendam
070-3202057

Bijlage 2 Contact organisaties aanbod vluchtelingengezinnen

Onderstaande organisaties en personen zijn benaderd voor informatie omtrent initiatieven voor vluchtelingengezinnen. Met deze personen is telefonisch of per e-mail contact geweest. Met een aantal organisaties is wel contact opgenomen maar heeft geen uitwisseling van informatie plaatsgevonden.

Altrecht, Mw. G. Boland
Buddyhulp Utrecht, Dhr. H. Roozenburg
Bureau Inburgering Utrecht, Mw. M. Maarschalkerweerd
Cumulus Utrecht, Mw. S. Hagemeyer, Mw. N. Mohamed, Mw. T. de Groot
JSO Expertisecentrum voor jeugd samenleving en opvoeding, Mw. M. Wermer
GGZ Nederland, Dhr. M. Hoekstra
Humanitas Eindhoven, Mw. E. Ross
Humanitas Maastricht, Mw. E. Melchior, Mw. C. Smeets, Mw. I. Walhof
Kennissenetwerk Cultuur en Gezondheid, Mw. M. de Gruijter
Landelijke Huisartsen Vereniging, Dhr. J. Schoenmakers
LCO, Dhr. L. van de Leur
Landelijk steunpunt Homestart, medewerker informatie
Mikado, Mw. A. Sbiti
Mondriaan Stadscollege voor Educatie, Mw. E. Lonis
NIGZ, Mw. P. van Haastrecht
NIZW, Mw. S. Bas, Mw. G. Blokland
Schorerstichting, Dhr. P. Dankmeijer
Stichting De Meeuw, medewerker informatie
Stichting Welzijn Schiedam, Mw. I. Holierhoek
Trimbos Instituut, Mw. L. Groeneveld, Dhr. P. Stark
Vluchtelingenwerk Leidschendam-Voorburg, Dhr. G. Faber
Vluchtelingenwerk Nederland, Mw. A. Wester
Vluchtelingenwerk Rijswijk, Mw. B. de Liefde
Zorggroep Almere, Mw. K. Bartels

Colofon

financier	Europees Vluchtelingen Fonds, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Fonds 1818
auteurs	Drs. S.O. Tan, dr. K.P. van Vliet, drs. M.J. de Gruijter Dr. T.V.M. Pels
basisontwerp binnenwerk opmaak uitgave	Gerda Mulder BNO, Oosterbeek N. van Koutrik Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2005

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.